

**Syn på egen religiøsitet blant et lite utvalg muslimsk ungdom
i Oslo og Haugesund**
En komparativ analyse

Malin Agnethe Simonsen

AVH5030 Masteravhandling (50 ECTS)
Master i Religion, Society and Global Issues
Veileder: Inger Furseth (professor II)
Det Teologiske Menighetsfakultet
Våren 2012

Forord

Å skrive denne masteroppgaven har vært en langsom og utfordrende prosess, men det har også vært spennende og lærerikt. Jeg er utrolig takknemlig for at jeg har fått muligheten til å komme dit jeg er i dag. Jeg ønsker derfor å takke alle menneskene som har hjulpet meg på veien mot målet.

Først vil jeg takke alle informantene i Haugesund og Oslo for å ha stilt opp på intervjuer. Uten deres åpenhet hadde ikke denne oppgaven vært mulig. Jeg vil også takke de enkeltpersonene som hjalp meg å komme i kontakt med informantene.

Stor takk til veileder Inger Furseth for din tålmodighet og din evne til å dytte meg fremover. Takk for dine verdifulle råd og for at du har vært så motiverende, tilgjengelig og hjelpsom.

Takk til mine besteforeldre, Agnes og Simon, Milly og Yngve. Når motivasjonen har vært dårlig så har det vært godt å vite hvor stolte dere var av meg, det har drevet meg framover. Jeg vil også takke mine foreldre, Siw Astrid og Geir Henry Simonsen for emosjonell og økonomisk støtte, korrekturlesing, motivasjon og tro på at dette kunne gjennomføres. Også Marianne Sundheim og Anne Grethe Tvedt fortjener stor takk i forbindelse med språkvask. Jeg er også takknemlig for innsikten jeg har fått gjennom min lillesøster Andrea Madeleine og hennes venner som er på samme alder som informantene.

Takk til Miriam Johannessen for motiverende ord, både mot slutten av dette prosjektet, men også i 2009 da du ga meg en ny forståelse av mine evner.

Sist men ikke minst vil jeg takke venner for støtte og kaffe.

Oslo, juli 2012

Malin Agnethe Simonsen

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
1. Innledning.....	6
2. Norske studier på feltet	11
2.1 Christine M. Jacobsen.....	11
2.2 Sissel Østberg	17
2.3 Relevante masteroppgaver.....	23
2.4 Marianne Gullestad.....	27
2.5 Oppsummering	31
3. Problemstillinger og metode	33
3.1 Overordnede problemstillinger	33
3.2 Presisering	34
3.3 Metode	36
4. Presentasjon av bosted og informanter.....	40
4.1 Oslo og Haugesund.....	40
4.2 Informantene.....	40
5. Religiøs tro og aktivitet	44
5.1 Tro	44
5.2 Familie	49
5.3 Religiøs deltagelse.....	57
5.4 Fritid og venner	60
5.5 Oppsummering	64
6. Identitet og tilhørighet.....	66
6.1 Vanlig ungdom	66
6.2 Tilhørighet	68
6.3 Oppsummering	72

7. Media.....	73
7.1 Media sin innvirkningskraft på unge muslimeres selvfølelse	73
7.2 Personfokusering, polarisering og dramatikk	78
7.3 Oppsummering	79
8. Avslutning	80
8.1 Religiøs tro og aktivitet	80
8.2 Identitet	83
8.3 Media	84
8.4 Refleksjon	85
8.5 Avsluttende kommentarer	86
Litteraturliste	87
Vedlegg	91
Prosjektbeskrivelse	91
Informasjonsskriv med samtykkeerklæring.....	93
Intervjuguide.....	94

1. Innledning

Temaet for denne oppgaven er muslimsk ungdoms syn på egen religiøsitet. Nærmere bestemt ønsker jeg å se nærmere på hvordan muslimsk ungdom forstår sin religiøse identitet i de to byene Haugesund og Oslo.

Det finnes lite forskning som sammenligner religiøsitet i storby og småby. Som Norges hovedstad har Oslo et vesentlig høyere innbyggertall enn Haugesund. Oslo har også et større mangfold i forhold til Haugesund. Jeg ønsker å sammenligne ungdom i begge disse byene og se hvilke verdier de trekker veksler på når de forteller om sin identitet. Er det slik at ungdom i Oslo har lettere for å bygge sosiale nettverk med lik etnisk og religiøs bakgrunn, mens ungdom i Haugesund har vanskeligere for å finne venner med lik bakgrunn som seg selv og dermed forteller om sin identitet på ulikt vis?

Studier har vist at moskeer, koranskoler og muslimske ungdoms- og studentorganisasjoner legger vekt på religiøs identitet, samtidig som de ofte har et fokus på forståelse og respekt mellom ulike kulturer (Jacobsen 2002:218). Slike organisasjoner jobber gjerne med å styrke unge muslimers identitet. Hvordan kommer dette til uttrykk i informantenes fortellinger, da det i Haugesund finnes få eller ingen slike organisasjoner, koranskoler, eller boligområder med større muslimsk populasjon?

I oppgaven vil jeg først redegjøre for studier som har vært gjort på muslimer i Norge. Mange av studiene handler om unge muslimer i Norge og analyserer spesielt kjønn, tilhørighet og identitet. Flere av studiene tar også for seg samfunnsdebatter og mediers framstilling av muslimer og islam. To studier som særlig brukes for å kartlegge religion og hverdag hos muslimsk ungdom er *Muslim i Norge*, forfattet av Sissel Østberg i 2003 og Christine M. Jacobsen sin bok fra 2002, *Tilhørighetens mange former*. Jeg har også benyttet meg av Christine M. Jacobsens *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway* utgitt i 2011. I tillegg redegjør jeg for fire masteravhandlinger (Asheim 2007; Løvgren 2007; Skarsaune 2006; Synnes 2010) som omhandler religiøs identitet og tilhørighet blant kristen og muslimsk ungdom, muslimske menn, og norsk-somaliske jenter.

Jacobsen finner at det norske storsamfunnet påvirker hvordan unge muslimer identifiserer seg selv. I relasjon til ”nordmenn” identifiserer de seg gjerne som ”utlending” eller ”innvandrere”. Hun forklarer hvordan identitet er en dynamisk prosess som blir definert i spesifikke sosiale

kontekster og i sosiale relasjoner. Når det norske storsamfunnet stereotypiserer en gruppe mennesker og ser på dem som en kontrast til seg selv, som ”de andre”, får altså dette følger for minoritetens forståelse av seg selv.

Østberg analyserer sine informanternes ulike holdninger og syn på hverdagslige ting, og får dermed et innblikk i deres identitet som muslim i Norge. Alle ungdommene i Østbergs studie regner seg som muslimer, men hun finner at de har ulike måter å praktisere sin religion på. Østberg deler de inn i fire ulike grupper, normative, liberale, kulturelle og etniske muslimer. De liberale muslimene skiller mellom kulturelle tradisjoner og religion, de privatiserer religionen sin og begrenser dermed dens rolle i hverdagslivet. De kulturelle muslimene ønsker å bevare både kulturelle og religiøse tradisjoner og ser på islam som en viktig del av deres kultur. Etniske muslimer forholder seg ikke bevisst til kulturell tradisjon, de skiller ikke mellom dem. For de normative muslimene er det viktig å skille mellom religion og kulturell tradisjon. Islam blir sett på som sann og uforanderlig. Religionen fungerer som rettesnor, mens kulturelle tradisjoner kan endres eller forlates.

Synnes’ studie fra 2010 fokuserer på kristen og muslimsk ungdom i Oslo og hvordan de selv forstår sin religiøsitet. Han fant blant annet at informantenes deltagelse i religiøse fellesskap og det faktum at religionen er en betydelig del av deres hverdagsliv, vil prege interesser og hvordan viktige valg tas. Synnes mener også at muslimene som minoritet, står ovenfor særlige utfordringer når det gjelder konstruksjon av religiøs identitet. Det faktum at foreldrenes etnisitet, religion og kultur formidles sammen, gjør at informantene har et ønske om å finne svar på hva islam egentlig er, og ønsker å skille mellom islam og foreldrenes kultur.

Asheim fokuserer på unge muslimers religiøse praksis og personlig tro. Hun fant at mange tok avstand fra foreldrenes måte å praktisere religion på, og informantene mente at foreldregenerasjonen ofte blandet religion og kultur, selv ønsket de et hovedfokus på religionen.

Elise Skarsaune ser på muslimske menns maskulinitetsforestillinger i lys av norske omgivelser og tilknytning til islam. Hennes informanter beskriver alle en følelse av å være under stadig mistanke, generelt som del av den kulturelle kategorien *muslim*, spesielt som *mannlig* muslim. Forholdet informantene har til sine norske omgivelser preges av mistillit og kritikk av norsk samfunnsdebatt og norske mediers fremstilling av muslimer og islam.

Løvgren fokuserer på unge norsk-somalske jenters identitet og tilhørighet. Hennes informanter har i sin hverdagspraksis forent ulike elementer av norsk og somalisk kultur. De ønsker å bli sett på som somaliere av andre etniske somaliere. Samtidig er deres bruk av sjal, konsum av alkohol og det å ha kjæreste eksempler på hvordan de har hybridisert praksis.

Gullestad sin bok er en samfunnskritisk kommentar til debatten om ”det flerkulturelle Norge” og bygger hovedsakelig på analyser av den politiske og den intellektuelle elitens uttalelser om landets nye innbyggere. Gullestad mener at mediene siden 1970-tallet har utviklet seg i en retning som har lagt større tyngde på dramatikk, personfokusering og polarisering. Mediene behandler saker på sensasjonspregede måter, og politikere tar ofte fatt i disse enkeltsakene uten nødvendigvis å vise nevneverdig interesse for det langsiktige arbeid som utføres.

Samtlige masteravhandlinger har en kvalitativ tilnærming hvor utvalget er relativt lite og består av mellom seks og ni informanter. I tillegg er alle studiene utført i Osloområdet. Også Jacobsen sitt feltarbeid ble utført med utgangspunktet i organisasjoner og moskeer i Oslo. Utvalget av informanter er altså begrenset til unge muslimer som bor i Osloregionen og som er aktive i både moskeer og ungdoms- og studentorganisasjoner. Studien gir dermed ikke en forståelse av unge muslimer andre steder i Norge. Også Østbergs studie baserer seg på intervjudata fra informanter som utelukkende bor i Oslo og Akershus.

I denne oppgaven vil jeg se på et lite utvalg muslimsk ungdom i Haugesund og Oslo og studere nærmere deres forhold til egen religiøsitet. Er det store likheter og forskjeller og hva henger disse sammen med? Jeg er opptatt av å se på hvilke elementer ungdommene vektlegger når de forteller om seg selv, og hvilke referanserammer de forholder seg til.

Mer presist ønsker jeg å gi svar på følgende spørsmål: 1) hva legger informantene vekt på når de forteller om religiøs tro og aktivitet? Her vil jeg se på informantenes fortellinger om sin egen religiøse tro og praksis. Hva mener ungdommene kjennetegner en god muslim? Hvilke av de fem søylene praktiserer de selv, og hvor ofte de går i moskeen? Går de eller har de gått på koranskole, og har de et forhold til muslimske ungdomsorganisasjoner? Disse spørsmålene kan være med på å gi en forståelse av informantenes forhold til egen religiøsitet. Gjennom å sammenligne informantenes fortellinger ønsker jeg å undersøke hvilke likheter og forskjeller som finns i Haugesundsungdommens og Osloområdens fortellinger. Barn og unge danner

sine ideer og tilegner seg sin kunnskap om hva samfunnet er og hvordan forholde seg til det først og fremst gjennom familiens sosialisering. Familieliv gir arenaer for islamsk sosialisering, kulturelle og religiøse verdier overføres fra foreldre til barn. For å få en forståelse av informantenes forhold til sin tro, er det også viktig å se på deres familie. Jeg ønsker å undersøke i hvilken grad foreldrene er praktiserende muslimer, hvilken grad informantene deltar i aktiviteter utenfor hjemmet og hvilke aspekter de legger vekt på i sitt valg av venner. Det jeg ønsker å finne ut av her er hvordan de er en del av resten av lokalsamfunnet og om deres vennekrets består av etnisk norsk ungdom eller ungdom med samme bakgrunn som dem selv. 2) Hvilke aspekter vektlegger muslimsk ungdom i Oslo og Haugesund ved sin identitet? Mennesker definerer sin identitet i dialog med andre og Jacobsen finner at diskursen i det norske samfunnet påvirker hvordan de muslimske ungdommene definerer seg selv i relasjon til andre (2002:91). Ved å spørre informantene hvordan de vil beskrive seg selv, ønsker jeg å se hvordan informantene vektlegger islam i sin beskrivelse. 3) Hvilket syn har informantene på medias rolle i samfunnets forståelse av muslimer og islam? De muslimske informantene i Synnes sin studie viser at de opplever Islams synlighet og det å bli sett på som representanter for sin tro som en byrde. De mannlige informantene forteller at de føler seg mistenkeliggjort og kvinnene mener de blir sett på som ofre og undertrykte (Synnes 2010:123). Synnes sine informanter setter dette i sammenheng med medias negative fokus på muslimer. I denne delen vil jeg la informantene fortelle om sitt syn på medias islam-debatter. Jeg vil undersøke om debattene i media har hatt innvirkning på informantene sin selvfølelse

Datamaterialet baserer seg på intervjuer med åtte informanter, to unge kvinner og to unge menn i Haugesund, og det samme i Oslo. Informantene var i alderen 15 til 17 år da intervjuene ble utført. I tillegg til å se på bosted ønsker jeg altså å belyse kjønnsmessige forskjeller. Utvalget er stort nok til at jeg kan gi noen indikasjoner, men altfor lite til at jeg har mulighet til å generalisere til all muslimsk ungdom i disse to byene.

For å komme i kontakt med informantene benyttet jeg snøballmetoden, jeg brukte aktivt mitt eget nettverk i begge byer. Jeg sendte også e-poster til skoler og fritidsklubber som satte meg i kontakt med to av informantene.

Videre i oppgaven vil jeg først gi en kort introduksjon til andre norske studier på feltet. I kapittel tre legger jeg fram hovedproblemstillingene som denne oppgaven undersøker. I

samme kapittel vil jeg også utdype metodene jeg har brukt i arbeidet med oppgaven. I kapittel fire presenterer jeg informantene og gir en kort innføring i de to byene informantene bor i. Etter det legger jeg frem analyse og tolkning av data i kapittel fem om religiøs tro og aktivitet, kapittel seks om identitet og kapittel sju om samfunn og media. Avslutningsvis presenterer jeg oppsummering og konklusjon.

2. Norske studier på feltet

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for tidligere forskning som er relevant for denne studien. Jeg har hentet litteratur fra norske studier, da målet med denne oppgaven er å se på muslimsk ungdom i to norske byer. Flere av studiene handler om unge muslimer i Norge og analyserer spesielt kjønn, tilhørighet og identitet. Samfunnsdebatter og mediers framstilling av muslimer og islam er også et tema som går igjen i studiene. Av særlig stor interesse for min oppgave er *Muslim i Norge*, forfattet av Sissel Østberg i 2003 og Christine M. Jacobsen sin bok fra 2002, *Tilhørighetens mange former*, sammen med hennes bok fra 2011, *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway*. Disse bøkene inneholder forskning på muslimsk ungdoms hverdag og religion.

2.1 Christine M. Jacobsen

Sosialantropologen Christine M. Jacobsen har gjennomført en studie som fokuserer på unge muslimers identitetskonstruksjon i Norge. Hennes bøker *Tilhørighetens mange former: unge muslimer i Norge* og *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway* tar utgangspunkt i analyse av skriftlig materiale og observasjoner av- og intervjuer med unge norske muslimer i alderen 18-25 år (Jacobsen 2002:21-26; 2011:47). Det ble utført gruppeintervjuer med tjue unge muslimske jenter og gutter, og tjue individuelle intervjuer med muslimske jenter. Bøkene handler om unge muslimers selvforståelse og identitetskonstruksjon og tar for seg både hvordan informantene oppfatter seg selv og sitt forhold til sin religion i ulike settinger, samt hvordan det norske samfunnet ser på dem som unge muslimer i Norge. Informantene Jacobsen har intervjuet og observert, har hun hovedsakelig kommet i kontakt med gjennom moskeer og organisasjoner i Oslo, som Norges Muslimske Ungdom (NMU) og Muslimsk Studentsamfunn (MSS). Hun har foretatt observasjon i moskeer, deltatt i og observert feiring av religiøse høytider og en rekke andre, mer private og hverdagslige aktiviteter. Utvalget i Jacobsens studie består av informanter av ulik etnisk bakgrunn, men hun legger vekt på at det er religiøs identitet som står i fokus (Jacobsen 2002:22). Sentrale dimensjoner i Jacobsens analyse er alder og generasjon. Ungdom er posisjonert mellom det gamle og det nye, mellom deres sosiale bakgrunn og forventet fremtid. Jacobsen mener derfor at ungdomskulturer vil være gode utgangspunkt for hennes studie. Utgivelsen fra 2002 og utgivelsen fra 2011 baserer seg hovedsakelig på samme prosjekt, men de vektlegger temaer ulikt og den nyere boken baserer seg også på et mindre feltarbeid fra 2009 (Jacobsen 2011:47-48), jeg fant det dermed hensiktsmessig også å ta i bruk begge.

Jacobsen kritiserer tidligere syn på andregenerasjonsinnvandrere som ”verken fugl eller fisk” (Jacobsen 2002: 31). Hun henviser til tidligere forskning hvor enkulturalitet og enspråkighet ble sett på som normen. Det at kulturer og samfunn ble sett på som internt integrerte helheter førte til en problematisering av grenserelasjoner og subkulturer. Flerkulturalitet ble sett på som avvik som måtte forklares, og første- og andregenerasjonsinnvandrere måtte tilpasse seg den kulturelt homogene ”nasjonen” for ikke å oppleve identitetskriser.

På grunnlag av intervjudataene finner Jacobsen at menneskers identitet, det sosiale selvet, hele tiden er i utvikling. Hun forklarer hvordan identitet er en dynamisk prosess som blir definert i spesifikke sosiale kontekster og i sosiale relasjoner (Jacobsen 2002: 53). Statistiske og strukturelle tilnærminger til identitet vil være mindre egnet for å kunne beskrive sosiale og kulturelle endringsprosesser. Statistiske undersøkelser kan fange opp enkelte aspekter ved en persons identitet, men de vil ikke kunne få frem innholdet i identitetsprosessene, det kontekstuelle, det dynamiske og det relasjonelle.

Tre kategorier av unge muslimer

Ifølge Jacobsen er religion, foreldres opphavsland og det norske, viktige aspekter ved den sammensatte og kontekstuellet skiftende identiteten til ”andregenerasjons innvandrere”. Informantene i Jacobsens studie skifter kulturelle koder når de beveger seg fra en kontekst til en annen, på samme vis som de kan veksle mellom ulike språk og klesdrakt etter hvilken kontekst de befinner seg i. Khalida, en av de unge kvinnene Jacobsen intervjuet, forteller at hun skiftet både språk og klær ”hjemme” og ”ute” (2002:53-54). Forholdet mellom kulturelle koder og konteksten informantene befinner seg i er kompleks, og selv om Khalida forteller at hun er marokkansk hjemme og norsk ute, så er ikke dette to gjensidig utelukkende sfærer. Det finnes en rekke verdier, normer og kulturelle elementer som overlapper hverandre i de ulike kontekstene (2010:53-57). Ved å studere den religiøse identiteten blant unge muslimer i Norge kan man ifølge Jacobsen (2002:80) skille ut tre hovedtendenser: ”den etniske”, ”den privatiserte” og ”den nypraktiserende”.

Den etniske måten å forholde seg til identitet på innebærer at religionen er en selvfølgelig del av etnisk og kulturell identitet helt fra barndommen av. Det å se på seg selv som pakistaner kan for eksempel være synonymt med det å være muslim. Jacobsen forteller om Inaam og Hanan som begge bodde i Pakistan frem til tidlig skolealder (2002:58-60). Begge gir uttrykk

for at de føler seg mer pakistanske enn norske og ser på sin veldig religiøse mor og deres kvinnelige slektinger i Pakistan som rollemodeller. For Inaam og Hanan er det å lære om pakistansk kultur synonymt med det å lære om Islam.

Ifølge Jacobsen innebærer den privatiserte tendensen av religiøs identitet at religion forstås som et personlig valg. Religionen blir et indre anliggende. Dette er et valg som hvert enkelt individ må ta på egenhånd, uten nødvendigvis å ta hensyn til at valg av religionstilhørighet skal være en konsekvens av etnisk eller familiær tilhørighet. Kulturelle fortolkninger av religion kritiseres for å hemme individuelle valg, og den privatiserte tendensen har en generell kritisk innstilling til blant annet kjønnsroller slik de er i foreldrenes hjemland (Jacobsen 2002:80-84).

Det individuelle og personlige ligger også sentralt i den nypraktiserende tendensen. De unge tar avstand fra foreldrenes tradisjon og ser på den tradisjonen de selv har utviklet som ”den egentlige islam”. Den nypraktiserende tendensen har et kollektivt aspekt og er vanlig i de muslimske ungdoms- og studentorganisasjonene som Jacobsen har hatt kontakt med i sitt arbeid. Denne formen for identitetskonstruksjon setter muslimsk identitet inn i en norsk kontekst, og bidrar til å forme en norsk-muslimsk identitet og livsstil som preger alle aspekter ved hverdagen. Det å strebe etter å være en god muslim og følge det Koranen sier om å forholde seg til medmennesker er minst like viktig som det å utføre ritualer (Jacobsen 2002: 78-83).

Den ”etniske”, den ”privatiserte” og den ”nypraktiserende” tendensen kan ikke leses som statiske og fikserte måter å forholde seg til identitet på. Det er i stor grad mulighet for overlappig i forhold til de ulike tendensene, og identitetsarbeid er kontinuerlig, det kan påvirkes og endres hele tiden (Jacobsen 2002:80).

Identitetstilskrivning fra det norske storsamfunnet

Jacobsen finner at det norske storsamfunnet påvirker hvordan de muslimske ungdommene identifiserer seg selv. I relasjon til nordmenn identifiserer de seg gjerne som ”utlending” eller ”innvandrere”. Med en slik kontrastering kan ”nordmann” og ”innvandrere” fremstå som to kategorier som utelukker hverandre (2002:91). Mennesker definerer sin identitet i dialog med andre. Når det norske storsamfunnet stereotyperer en gruppe mennesker og ser på dem som

en kontrast til seg selv, som ”de andre”, får altså dette følger for minoritetens identitetsutvikling. Media står sentralt når Jacobsens informanter kritiserer hvordan stereotypier av muslimske kvinner presenteres (2002:104). Flere informanter peker særlig på at muslimske kvinner hovedsakelig blir fremstilt på et negativt vis i media, som undertrykket og fra strengt religiøse familier. De kvinnelige informantene gir også uttrykk for en frustrasjon av å bli satt i bås ut i fra disse stereotypiene. De opplever stadig at deres omgivelser forventer undertrykkelse, passivitet og dumhet, forestillinger som er knyttet opp til persepsjoner om islam og muslimsk kultur. I situasjoner hvor de blir konfrontert med slike stereotypier havner de gjerne i en forsvarsposisjon, eller i en posisjon hvor de forventes å kunne svare på spørsmål rundt islam og det å være muslim. En av Jacobsens mannlige informanter forteller hvordan dette i hans tilfelle var med på å skape en identitet hvor han til slutt følte seg som en muslim (2002:108). Dette var fordi han følte seg tvunget til å ha svar å komme med, og begynte å søke etter og tilegne seg kunnskap om sin religion.

Tradisjonsformidling

Ifølge Jacobsen referer verbet ”traditio” til nedarving eller overlevering av informasjon (2002: 113-127). Tradisjonssystem kan bidra til endringsprosesser i kultur og identitet. En norsk kontekst kan føre til at muslimer, bevisst eller ubevisst, endrer og tilpasser tradisjoner i forhold til det samfunnet de lever i. Å praktisere og tolke islam er en aktiv prosess som hele tiden utvikles og endres i samsvar med muslimers erfaringer og refleksjoner over sin religion og sin kontekst. Tradisjonsformidling skjer på flere ulike arenaer: Familien, moskeen, skolen og de muslimske ungdoms- og studentorganisasjonene. Vi skal se på disse sentrale arenaene her.

Tradisjonsformidling gjennom familie skjer for det meste i samhandling mellom familiemedlemmer. Formidlingen formes gjennom korrigerende avferd og handlingens eksempel (Jacobsen 2002:116; 2011:234-235). Jacobsen mener religion og tradisjon blir en del av en lærdom ervervet i løpet av oppveksten uten nødvendigvis å kunne sette fingeren på bestemte tidspunkt på når man har lært hva. Tradisjonsformidlingen på denne arenaen er en naturlig form for uformell læring hvor formidling skjer gjennom den daglige samhandlingen. Det er ikke uvanlig at foreldre blander islam med kulturelle tradisjoner fra det landet de kommer fra. De har gjerne også liten kunnskap om norsk kultur. Dette kan gjøre det enda vanskeligere for ungdom å sette islam inn i den norske konteksten.

Mange i denne undersøkelsen opplever tradisjonsopplæring i moskeen som enkel utenatføring av Koranen. Lærerne legger vekt på korrekt arabisk uttale, utføring av bønnene og hvordan vaske seg før disse. Flere informanter føler at vektlegging på faktisk forståelse av innholdet i Koranen er for liten, noe som kan føles problematisk i møte med ikke-muslimere, spesielt i situasjoner hvor man blir forventet å forklare og forsvare sin religion. Imidlertid er det også flere som viser til at det grunnlaget som ble lagt i koranskolen har gjort det lettere å ta opp igjen religiøs praksis i voksen alder (Jacobsen 2002:121). Senere år har noen moskeer beveget seg i retningen av moderne pedagogikk, med forklaring og forståelse av koranen i tillegg til tradisjonell utenatføring (Jacobsen 2011:236-237). De unge muslimene i Jacobsens studie gir uttrykk for at de foretrekker en slik utvikling.

Skolen er en arena hvor muslimsk ungdom gjerne får muligheten til å reflektere over sin egen religion. Religionsundervisning i norske klasserom kan føre til både positive og negative opplevelser for unge muslimer. I noen tilfeller konstrueres muslimske elever som ”de andre” i klasserommet. De blir sett på som representanter for en generalisert muslimsk tradisjon, og kan bli satt i posisjoner hvor de må forsvare sin religion mer enn å delta i undervisningen. Det kan også være en positiv opplevelse at de har kunnskap om en annen religion og en annen kultur. Dette kan både bidra til undervisningen og til elevens selvfølelse, at hun er spesiell og kan noe ikke alle andre kan. Klasserommets refleksjon kan føre til de unges egen refleksjon over sin tro, noe som skaper rom for endring i religiøs og kulturell praksis (Jacobsen 2002: 123-125).

Mange muslimer i denne studien sier de føler at verken skole, hjem, eller moské bidrar med tilstrekkelig kunnskap om Islam. Ungdoms- og studentorganisasjonene er aktører som kan bidra med mye kunnskap. I disse organisasjonene finnes personer med mye ressurser og kunnskap om både den norske konteksten og islam. Studentorganisasjonen Muslimsk Studentsamfunn har blant annet som formål ”å skape kontakt mellom muslimske studenter, og å arbeide for å skape forståelse og kunnskap om Islam” (Jacobsen 2002:126). Organisasjonen mener media viser et feilaktig bilde av deres religion, og de ønsker å synliggjøre et ”normalt” bilde av muslimer og Islam. Det er i forbindelse med mangelen på et slikt ”normalt” bilde av islam at imamer og deres uttalelser blir kritisert, på grunnlag av manglende forståelse av den norske konteksten. Slike uttalelser kan i verste fall forsterke negative stereotyper av norske muslimer. Ungdoms- og studentorganisasjonene jobber aktivt både med synliggjøring av

deres egendefinerte, ”normale” bilde av Islam, samtidig som tradisjonsformidling blant medlemmene er en prosess hvor de som er til stede aktivt deltar. De senere år har også Internett spilt en stor rolle i ungdommenes liv. Alle ungdommene Jacobsen kom i kontakt med gjennom student- og ungdomsorganisasjonene hadde tilgang til internett og brukte det regelmessig. Internett ble brukt i søk etter kunnskap om spesifikke religiøse problemstillinger, til chatting på muslimske internettforum, og til å gjøre kunnskap tilgjengelig for andre gjennom konstruksjon av islamske nettsider, for å nevne noe (Jacobsen 2011:240-243).

Oppsummering

I *Tilhørighetens mange former* og *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway* ser Christine Jacobsen på identitetskonstruksjon og selvforståelse hos unge muslimer. Hun finner at det norske storsamfunnet påvirker hvordan unge muslimer identifiserer seg selv. I relasjon til ”nordmenn” identifiserer de seg gjerne som ”utlending” eller ”innvandrere”. På grunnlag av intervjudataene finner Jacobsen at menneskers identitet, det sosiale selvet, hele tiden er i utvikling. Hun forklarer hvordan identitet er en dynamisk prosess som blir definert i spesifikke sosiale kontekster og i sosiale relasjoner (Jacobsen 2002: 53). Jacobsen mener at mennesker definerer sin identitet i dialog med andre. Når det norske storsamfunnet stereotyperer en gruppe mennesker og ser på dem som en kontrast til seg selv, som ”de andre”, får altså dette følger for minoritetens identitetsutvikling. Ifølge Jacobsen er religion, foreldres opphavsland og det norske, viktige aspekter ved den sammensatte og kontekstuelle skiftende identiteten til ”andregenerasjons innvandrere”.

Jacobsens studie tar for seg et utvalg unge muslimers selvforståelse og identitetskonstruksjon fra 1999 til 2009 i Oslo. Hun ser på hvordan informantene oppfatter seg selv og sitt forhold til sin religion i ulike settinger, samt hvordan det norske samfunnet oppfatter dem som unge muslimer i Norge i denne perioden. Hennes studie tok imidlertid ikke utgangspunkt i et representativt utvalg av unge muslimer i Norge på tross av den eldste bokens undertittel ”unge muslimer i Norge” og den nyere ”Islamic Tradition and Muslim Youth in Norway”. Feltarbeidet ble utført med utgangspunktet i organisasjoner og moskeer i Oslo. Studien gir dermed ikke en forståelse av alle unge muslimer i Norge, men kun et utvalg som bor i Osloområdet og som er aktive i noen moskeer eller medlemmer av muslimske ungdoms- og studentorganisasjoner. De fleste informantene har utdanning på høyere nivå og kan sees på som ressurssterke mennesker. Jacobsen har også i den første delen av sin studie begrenset

gruppen av informanter som er blitt intervjuet individuelt til bare kvinner, mens menn var kun deltagende i gruppeintervjuene (2002:7, 21-23).

2.2 Sissel Østberg

Sissel Østberg har forsket på norsk-pakistansk ungdom og utviklingen av deres identitet i Norge. Boken *Muslim i Norge: Religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere* er resultatet av et langvarig forskingsprosjekt utført av Østberg i perioden 1994-2002. Den første delen av dette prosjektet ble utført i 1994/95 i forbindelse med hennes doktorgradsavhandling. Del to av prosjektet var et oppfølgende studium av hennes doktorgradsarbeid, hvor hun gikk tilbake til de samme barna og ungdommene mellom 1999 og 2002 (Østberg 2003:7, 134). Hun utførte et panelstudium hvor hun intervjuet de samme personene på to ulike tidspunkt. Hennes informanter har hatt et aldersspenn på 8 år og prosjektet har fokusert på religion og etnisitet sin betydning for identitetsprosessen. Østberg har i sitt forskningsarbeid hatt kontakt med fem norsk-pakistanske familier i Osloområdet og hovedmaterialet kommer fra hennes intervjuer med fjorten av barna og ungdommene i disse familiene. Hun har fokusert på de tre periodene barndom, ungdom og tidlig voksen alder og overgangene mellom disse.

Et viktig aspekt ved Østbergs forskning er at hun ikke bare betrakter barna i sin studie som ofre for ytre påvirkning, men også som aktører i sine egne liv. Det er i samspill med andre mennesker at deres liv blir konstruert, og de er selv en viktig del av dette (Østberg 2003:17). Samtidig legger hun vekt på de to sosialiseringstasene, primærsosialisering og sekundærsosialisering. Hun viser hvordan disse, uten å være deterministiske, påvirker barnas oppvekst og identitetsutvikling. Primærsosialisering skjer hovedsakelig i familien og hjemmet, det er den første delen av sosialiseringstasene hvor grunnleggende sosiale normer og ferdigheter blir lært (Østberg 2003:96). Sekundærsosialisering skjer i skolen og andre steder i samfunnet utenfor hjemmet (Østberg 2003:89, 96-97).

Østberg presenterer barnas livsverden ved hjelp av de tre sosiale arenaene ”hjemmet”, ”skolen” og ”moskeen” (2003:97). I sosialiseringstasene beveger barna seg mellom disse tre arenaene. Bevegelsene mellom disse tre er mer betydelig for barnas identitetsforvaltning enn de kulturelle forskjellene som finnes i hver enkelt av disse.

Barndom

Østberg bruker begrepet ”islamsk sosialisering” for å forklare en målrettet sosialisering som innebærer både oppdragelse, opplæring og uformell sosialisering (2003:33). Viktige perspektiv som blir lagt frem her er hvordan religiøse og sekulære sider ved livet til de norsk-pakistanske barna blir flettet sammen. Islamsk sosialisering har flere motsetningsfylte prosesser; kulturoverføring møter kreativitet og forhandlinger, læremessige forskrifter og påbud møter individuell fleksibilitet, og formelle aspekter ved islam møter uformell islamsk sosialisering.

Det er viktig at koranskolen ikke forstås som den islamske versjonen av søndagsskoler, men heller forstås den som et virkemiddel i en sosialisering til islam og islamsk praksis. På koranskolen lærer barna også å be, de lærer pakistanske omgangsformer og de treffer andre barn (Østberg 2003:51-52, 56). En dypere forståelse av selve innholdet i Koranen blir ikke sett på som spesielt viktig, en inngående studie av Koranen er forbeholdt de få. Koranskolen er hovedsakelig med på å gjøre religiøs praksis til en selvfølge og en del av sosialiseringprosessen.

Det er ingen plikt for muslimske barn å faste, men mange begynner så smått med det i barndommen for å venne seg til det. Det var to iøynefallende trekk som kom frem i Østbergs materiale (2003:64). Det ene er fleksibiliteten i forhold til fasten, og det andre er den positive holdningen til fasten, spesielt blant barna. Barna har lyst til å faste og de fleste barna i hennes studie har forsøkt å faste litt. De forbinder fasten med det å være tøff, og sammenligner seg gjerne med venner og søsken. De har lyst til å faste fordi alle andre gjør det og fordi de voksne gjør det. Å faste gir barn en følelse av å være mer voksen, og dette er en motivasjonsfaktor. Selve fasten er i utgangspunktet en privat sak mellom den enkelte og Gud. Men spesielt i et minoritetssamfunn er det å faste med på å styrke et muslimsk samhold og fellesskap. Fasten blir en felles anstrengelse blant muslimer og et større felles sosialt samvær i moskeen og i hjemmet (Østberg 2003:66). Med den påfølgende id-festen etter fasten blir det trukket paralleller til den norske julefeiringen, noe som i mange tilfeller gjør det lettere for nordmenn å akseptere id og til en viss grad også delta i feiringen av denne. Den norske majoriteten har ikke noe forhold til de mindre gjenkjennelige aspektene ved Islam, som tidebønnene og fasten, og aksepten kan da være vanskeligere å gi (Østberg 2003:68-69).

Mange av de pakistanske familiene i denne undersøkelsen har tatt deler av de ikke-kristne elementene av julefeiringen inn i sitt liv. De voksne har gjennom en form for forhandling

mellom barn, foreldre og majoritetssamfunnets dominerende kultur, bevisst valgt ut elementer som får innpass i deres liv. Det kommer frem i Østbergs studie at mange av disse elementene får innpass grunnet barnas skolegang og/eller deltakelse i fritidsklubber og fritidsaktiviteter i tillegg til foreldrenes bevisste valg. Eksempler er julekalender (både hjemme og på skolen), juleverksted, juletreffester, juledekorasjoner og julegaver. Barna gleder seg over stemningen og de voksne plukker opp elementer for barnas skyld og fordi det er en del av årsrytmen i det samfunnet de lever i (Østberg 2003:74-76).

Om barna aktivt praktiserer islam eller ikke, så er deres religion en selvfølge i det sosiale livet, noe de tar for gitt. Deres religion er vevd inn i de sosiale og kulturelle aspektene ved livet, og er en del av deres fortolkningsramme for virkeligheten. Religiøsitetsbegrepet er ikke ment som et alternativ til islam som kroppslig forankret praksis, men forsøker heller å forklare et element av religiøst engasjement hos enkeltpersoner. ”Potensiell religiøsitet” brukes for å fremheve det Østberg omtaler som ”muligheter” for personlig engasjement hos barn og unge. Dette være seg periodiserte muligheter i barne-, og ungdomstiden påvirket av omgivelser og omverden som reflekteres over i økende grad i minoritetssituasjonen, eller som et vedvarende personlighetstrekk (Østberg 2003:78-79).

Undersøkelsen viste at barna ikke skiller mellom hverandre på grunnlag av religion eller etnisitet, og valg av lekekamerater er påvirket av hvor barna bor. De leker med søsken, venner fra skolen og barna som bor i deres nærområde (Østberg 2003:80). Noen steder i Oslo bor det mange familier med pakistansk opphav i samme område. Konsekvensen av dette er at når mange av disse barna leker med hverandre foregår leken gjerne på urdu og panjabi.

Norskferdighetene var merkbart lavere enn i andre områder av Oslo hvor befolknings sammensetningen er mer blandet da denne studien ble utført. Unntak for ”regelen” om svake norskferdigheter kunne sees i de familiene som blant annet vektlegger organiserte fritidsaktiviteter. I disse familiene kommuniserer de gjerne på norsk da miljøene deres ofte er flerspråklige (Østberg 2003:80). For mange barn var norsk i ferd med å bli det mest naturlige språket å kommunisere på, og dette viste seg ved at søsken ofte kommuniserte seg i mellom på norsk. Spesielt gjaldt dette barn som snakket mye norsk i barnehage, på fritidsklubb og lignende.

Både skolen og barna selv er aktører i sosialiseringssprosessen. Dette innebærer at sosialisering i skolen ikke bare foregår gjennom læreplaner og i undervisningssammenheng, men også i

barnas samhandling. Når muslimske barn møter verdiene i den sekulariserte skolen, foregår det en prosess som Østberg forklarer ved bruk av begrepet ”utvidet sosialisering” (Østberg 2003:84). Østberg mener den dominerende majoritetsdiskursen på tidlig 2000-tallet fremstiller muslimske hjem og norsk skole som to kulturelle verdener som står i motsetningsforhold til hverandre. Hjemmene representerer islamske verdier og den norske skolen sies å ha kristne, sekulære eller humanistiske verdier. I en diskurs som dette blir skolen et sted hvor hjemmets verdier konflikterer med verdiene til majoritetssamfunnet. Østberg karakteriserer den norske skolen som en sekulær institusjon, den er påvirket av kristendommen og humanismens innflytelse, men den er ikke lenger dominert av religiøse institusjoner (Østberg 2003: 87). Slik hun ser det er skolen, sammen med hjemmet og moskeen, den viktigste sosialiseringsarenaen i de muslimske barnas liv og den viktigste sekulære institusjonen.

På skolen formidlet lærerne skolens verdier samtidig som de ble sosiale forbilder for sine elever. Noen av barna i Østbergs undersøkelse hadde et meget nært forhold til sine lærere og omtalte dem med fornavn. Utvidet sosialisering kan eksemplifiseres med Saima og det faktum at hun tok til seg mange av skolens og lærerens verdier og gjorde dem til sine egne, samtidig som hun også utviklet seg til å bli en mer praktiserende muslim. Store deler av barnas tid på skolen gikk med på å markere og prøve ut identitet som erfaringsutveksling, kommunikasjon og presentasjon av selvet. Hvordan skolene vektlegger sin identitet som flerkulturell skole eller kulturelt homogen norsk skole har stor påvirkningskraft i hvordan deres elever kommuniserer sin religiøse og etniske identitet. Norsk-pakistanske barn skjuler ikke sin muslimske identitet, men den blir generelt sett underkommunisert på skolen (Østberg 2003:87-92).

Østberg tar i bruk begrepet ”integrert plural identitet” for å beskrive på best mulig måte den sosiale konteksten som barna i hennes undersøkelse utvikler sin flerkulturelle kompetanse. ”Integrert plural identitet” er beslektet med begrepene ”kreolisering”, ”bindestreksidentitet” og ”hybrid identitet”. Imidlertid skiller det seg også fra disse da det her er underforstått at ungdommene forflytter seg i området mellom flere uforanderlige, fast etablerte kulturer. Begrepet dreier seg mer om en personlig identitet og bygger på Ricoeurs teorier om identitetsutvikling, at barn ikke er ”den samme” alltid, men at de presenterer ulike sider av selvet avhengig av situasjonen (Østberg 2003:101-106). Norsk-pakistanske barns identitet er plural i den forstand at den består av mange ulike elementer, flere identiteter og samtidig er

den en form for personlig sammenbinding når de ulike elementene sammenføres og utvikles til en enkelt integrert personlighet.

Ungdom

Østberg bruker ”forhandlinger” som en metafor for ungdomstiden (2003:106-107). Hun trekker frem det faktum at jo eldre barna blir, jo bedre ser de hvilke grenser som kan overskrides eller ikke. Disse grensene kommer til syne gjennom forhandlinger.

Forhandlingsbegrepet blir brukt på tre ulike nivåer. På det første nivået foregår det konkrete forhandlinger om hva som er forbudt og hva som er tillatt. Det foregår mellom ungdommer og voksne og innebærer blant annet forhandlinger om sosiale og religiøse grenser. På det andre nivået foregår det forhandlinger av den mer uformelle sorten. Disse forhandlingene er en del av ungdommers sosiale samhandling og omhandler etnisk konstruksjon og konstruksjon av kjønn og sosiale grenser. Det siste nivået har å gjøre med den indre refleksivitet. Her reflekterer ungdommen selv over hvorvidt handlinger og tanker samsvarer med hverandre, eller hvordan balansere egne meninger i forhold til konflikter med foreldre eller Gud.

Ungdom bruker i stor grad klær for å forme og uttrykke identitet. Klær kan vise et skille mellom grupper og klær kan skape tilhørighet. Man kan vise kreativitet og glede med klærne man har på seg, og man kan vise sorg. Klær er bundet tett sammen med tradisjoner, kultur, kjønn, religion og identitet. Muslimers påkledning er i økende grad (enda mer etter at denne boken ble skrevet) blitt brukt for å symbolisere islam. Regler om hvordan kle seg begrunnes ved å vise til hvordan Koranen omtaler sømmelighet. Kvinners bruk av hijab er for noen også en måte å vise sin tilhørighet til politisk islam (2003:116). Østberg finner ingen steder i sin forskning tegn på at norsk-pakistanske jenter bruker sjalvar kamis for å bevare tradisjonen, hun finner heller at deres bruk av dette tradisjonelle klesplagget er et uttrykk for deres plurale identitet. Dette begrunnes med at norsk-pakistansk ungdom i stadig større grad kler seg i en norsk/vestlig ungdomsstil samtidig som de finner det naturlig å bruke tradisjonelle klesplagg til ulike anledninger.

Alle ungdommene i denne studien regner seg som muslimer, men de har ulike måter å praktisere sin religion på. Østberg deler de inn i fire ulike grupper, normative, liberale, kulturelle og etniske muslimer. De liberale muslimene skiller mellom kulturelle tradisjoner og religion, og de privatiserer religionen sin og begrenser dermed dens rolle i hverdagslivet.

Liberale muslimer blir eksemplifisert av Østberg ved hjelp av en sunnimuslimsk troende familie, men som bare delvis praktiserer sin religion. De deltar i høytidsfeiringer, men ber bare sporadisk. Religionen betyr mye for familiens medlemmer, men dette er lite synlig utad, religionen er blitt privatisert (Østberg 2003:145, 202-204). Det kommer frem i Østbergs studie at de kulturelle muslimene ønsker å bevare både kulturelle og religiøse tradisjoner og ser på islam som en viktig del av deres kultur (2003:145, 106). I hennes studie er Rashid en person som viser hvordan kulturelle muslimer er opptatt av å ta vare på troen og kulturen fra foreldrenes hjemland. Islam inngår for ham i en kulturell referanseramme som ikke hindrer ham i å integrere elementer fra vestlige tradisjoner som smak i musikk og film, men som er en del av hans interesse i å bevare kulturarven. Etniske muslimer forholder seg ikke bevisst til kulturell tradisjon og religion, de skiller ikke mellom dem, men lever sine liv på samme vis som de alltid har gjort blant likesinnede (Østberg 2003:145, 207). Deres religion er en selvfølgelighet på lik linje med pakistanske tradisjoner og levesett. For de normative muslimene er det viktig å skille mellom religion og kulturell tradisjon (Østberg 2003:145). Islam blir sett på som sann og uforanderlig. Religionen fungerer som rettesnor, mens kulturelle tradisjoner kan endres eller forlates.

Oppsummering

Muslim i Norge dreier seg om hverdagslivet til en gruppe muslimske barn og ungdom i Oslo. Ved å analysere sine informanternes ulike holdninger og syn på hverdagslige ting, får hun et innblikk i deres identitet som muslim i Norge på tidlig 2000-tallet. Hun finner at mange, på tross av sin muslimske identitet, deltar i den norske julefeiringen. Dette skjer ikke bare på skolen, men som en ikke-kristen feiring i hjemmet. Familiene ser på denne feiringen som en del av årsrytmen i det samfunnet de lever i.

I sosialiseringssprosessen beveger barna seg mellom de tre sosiale arenaene ”hjemmet”, ”skolen” og ”moskeen”. Østberg finner at barnas bevegelse mellom disse tre arenaene har mer betydning for deres identitetsforvaltning enn de kulturelle forskjellene som finnes på hver enkelt av disse arenaene. Østberg viser også at norsk-pakistanske barns identitet er plural i den forstand at den består av mange ulike elementer og flere identiteter, samtidig som det eksisterer en form for personlig sammenbinding av disse elementene. Denne fører elementene sammen til en enkelt integrert personlighet.

Østberg tar for seg unge norsk-pakistanere i Oslo og ser på hvordan religion og hverdagsliv arter seg, samt hvordan identitet skapes og utvikles. Denne boken er ferdigstilt i 2002, og selv om dette er et livsløpstudium og gir informasjon om hvordan identitet utvikler seg over tid, bærer den likevel preg av at det nærmer seg ti år siden den ble skrevet. Den utelater en del viktige elementer som er blitt mer aktuelle siden 2002. For eksempel er muslimske kvinners påkledning blitt enda mer aktuelt de senere årene og det har vært mange innspill i det offentlige som nok har bidratt til en økt bevisstgjøring i identitetskonstruksjon hos unge muslimske kvinner. Hun nevner også kort litt om terrorhandlingene 11. september 2001, og hvordan dette har påvirket informantene i hennes undersøkelse (2003:149-150). Men disse terrorhandlingene ble utført på slutten av Østbergs studie, og det er ikke mulig ut i fra hennes studie å se hvordan etterdønningene av disse handlingene har påvirket unge muslimer det siste tiåret. Det må også nevnes at hennes studie baserer seg på intervjudata fra informanter som utelukkende bor i Oslo og Akershus. Studien må leses i denne konteksten på tross av at tittelen gir inntrykk av at den er representativ for muslimer i hele Norge.

2.3 Relevante masteroppgaver

Blant norske masteravhandlinger kan man finne en rekke studier som omhandler ungdom, religiøs identitet og tilhørighet. Jeg skal redegjøre for fire av disse. Den første studien er Ronald Mayora Synnes' studie fra 2010, som ser på kristen og muslimsk ungdom i Oslo og hvordan de selv forstår sin religiøsitet. Den andre undersøkelsen er utført av Marie Toreskås Asheim (2007) og analyserer unge muslimers religiøse praksis og personlig tro. Studie nummer tre er utført av Elise Skarsaune (2006). Hun ser på muslimske menns maskulinitetsforestillinger i lys av norske omgivelser og tilknytning til islam. Den fjerde studien er utført av Mette Løvgren (2007), og fokuserer på unge norsk-somaliske jenters identitet og tilhørighet. Samtlige av disse masteravhandlingene har en kvalitativ tilnærming hvor utvalget er relativt lite og består av mellom seks og ni informanter. I tillegg er alle studiene utført i Osloområdet.

Ronald Mayora Synnes

Religionssosiologen Ronald Mayora Synnes gjennomførte en kvalitativ studie i sin masteravhandling som fokuserer på Oslo-ungdoms religiøsitet. Avhandlingen ser på hvordan kristne og muslimske ungdommer selv forstår sin religiøsitet og hvilken rolle den tilskrives i informantenes hverdagsliv og når det skal tas viktige valg i livet (Synnes 2010:1-3).

Informantene i denne studien praktiserer sin religiøsitet jevnlig, og de mener selv at det preger deres hverdagsliv i stor grad (Synnes 2010:96-97). Informantene valg av ektefeller, utdannelse og andre viktige avgjørelser i livet begrunnes med egne interesser og planer. Synnes mener imidlertid at informantenes deltagelse i religiøse fellesskap og det faktum at religionen er en betydelig del av deres hverdagsliv preger deres interesser og valg (2010:122-123).

Denne studien viser at de muslimske informantene ofte har en følelse av å bli sett på som representanter for sin religion. Det har ført med seg en større interesse for å lære mer om islam, samtidig som det oppleves som en byrde. De mannlige informantene beretter om følelser av mistenkeliggjøring, mens de kvinnelige mener de blir sett på som ofre og undertrykte. Dette forstås i sammenheng med medias negative fokus på muslimer (Synnes 2010:98-99).

Et annet sentralt funn er at muslimene som minoritet står ovenfor særlige utfordringer når det gjelder konstruksjon av religiøs identitet. Det faktum at foreldrenes etnisitet, religion og kultur formidles sammen, gjør at informantene har et ønske om å finne svar på hva islam egentlig er, og ønsker å skille mellom islam og foreldrenes kultur. Et slikt skille vil utfordre innhold og tradisjoner i religionen (Synnes 2010:65,68,74,124).

Marie Toreskås Asheim

I sin masteravhandling i religionshistorie *Møter med Allah: En undersøkelse av personlig tro og religiøs praksis hos unge norskpakistanere* ser Asheim på det individuelle aspektet i Islam og hvordan individet opplever seg selv i forhold til Gud (2007:7). Materialet bygger på kvalitative intervjuer med tre kvinner og tre menn. Hun ser på hvordan unge muslimers relasjon til Allah arter seg både i form av personlig tro og gjennom religiøs praksis.

Asheim fant at flere av informantene var misfornøyd med trosopplæringen de hadde fått i løpet av oppveksten og at mange tok avstand fra foreldrenes måte å praktisere religion på (2007:36). Informantene mente at foreldregenerasjonen ofte blandet religion og kultur. Selv ønsket informantene et hovedfokus på religionen. Asheims informanter fremmet en søken etter forståelse av islams tekster og ritualer, noe hun mener hører sammen med en individualiseringstendens, det å søke etter sannhet og mening som en del av deres religiøse identitetsarbeid (2007:36-39,94).

Informantene knyttet sin tro opp til religiøse forbilder i utformingen av identitet. Selv om norskpakistanerne i denne studien var uenig i foreldrenes religiøsitet, ble disse ofte nevnt som forbilder. Dette mente hun kan relateres til islams vektlegging på barns respekt for sine foreldre, men også deres vektlegging av foreldrenes livshistorier. Den anerkjennelse at foreldrene hadde levd et annet liv enn sine barn, de hadde en annen livshistorie og dermed et annet utgangspunkt for sin religiøsitet (Asheim 2007:54, 95-96).

Elise Skarsaune

Studien til religionsviteren Elise Skarsaune *Mann og muslim i "likestillingslandet": En studie av maskulinitetsforestillinger blant muslimske menn i Oslo* er en kvalitativ undersøkelse som ser på hvordan muslimske menns forestillinger om maskulinitet blir påvirket av deres tilknytning til islam og forhold til norske omgivelser. Ved å intervjuer ni muslimske menn i alderen 25 til 43 år, har Skarsaune funnet fellestrekk men og ulikheter i disse mennenes tilnærming til maskulinitet. Informantene er også forskjellige med hensyn til religionen og sosial bakgrunn (Skarsaune 2006:27-30). Én av informantene er født i Norge av utenlandskfødte foreldre, de øvrige åtte har alle innvandret til Norge.

Skarsaune oppgir at informantene deler en opplevelse av å tilhøre en minoritet som har meget spesifikke referanser og assosiasjoner knyttet til seg, eksemplifisert med saker som kvinneundertrykkelse og terrorisme (2006:76-79, 81). De beskriver en følelse av å være under stadig mistanke, generelt som del av den kulturelle kategorien *muslim*, spesielt som *mannlig muslim*. Forholdet de har til sine omgivelser i Oslo preges av mistillit og kritikk av norsk samfunnsdebatt og mediers fremstilling av muslimer og islam (Skarsaune 2006:81-82). Islamistiske terrorhandlinger og internasjonal politikk har direkte påvirkning på deres hverdag som muslimske menn i Oslo (2006:vi, 76,80,92).

Skarsaune finner et hovedskille mellom de moskégående og de ikke-moskégående informantenes forhold til islam (2006:73). De moskégående beskriver forholdet til sin religion gjennom bånd til religiøse fellesskap, religion som kjent struktur i møte med fremmede omgivelser og en følelsesmessig tilhørighet til Islam. De ikke-moskégående beretter om tilhørighet gjennom kultur, gjennom å se på islam som protest mot det verdslige og gjennom å protestere mot islam som politisk ideologi (Skarsaune 2006:36-39). Studien viser at

religionsidentifikasjon kan ha ulike former med hensyn til muslimske menn i Oslo. Identitetsbegrepet kan i denne sammenheng være både personlig, sosialt og relasjonelt. Det kan være grensesettende og det kan fungere som en mulig motmaksstrategi i forhold til omgivelsene (Skarsaune 2006:40-41, 73).

Mette Løvgren

Mette Løvgrens studie i sosiologi tar for seg identitet og tilhørighet blant unge norsk-somaliske jenter i alderen 16 til 23. Hun har gjort kvalitative intervjuer med 9 norsk-somaliske jenter rekruttert fra et ungdomssenter i Oslo sentrum (2007:11). Informantene i Løvgrens studie forteller at de i barndommen så på seg selv som norske, eller nesten norske. Dette endret seg da de begynte på ungdomsskolen eller videregående og fikk sine første venner som også var fra Somalia. Nå ser de fleste av informantene på seg selv som somaliere. Dette henger sammen med opplevelser av å bli ekskludert fra en identitet som norsk og at omgivelsene identifiserer dem som somaliere. Den somaliske identiteten gir også en følelse av tilhørighet (Løvgren 2007:43-44).

Løvgren finner at de verdiene som legger grunnlaget for informantenes somaliske identitet, i stor grad samsvarer med islamske verdier og normer (2007:61). Å leve etter disse verdiene er viktig for unge somaliske kvinner, og dette forsterkes i forbindelse med at de lever i diaspora (Løvgren 2007:61).

Norsk-somaliske jenter må stadig forholde seg til doble sett med forventninger med henblikk på hvilken livsstil de skal føre, hvordan de skal oppføre seg og hvordan de bør kle seg (Løvgren 2007:80-81). Informantene har i sin hverdagspraksis forent ulike elementer av norsk og somalisk kultur. De ønsker å bli sett på som somaliere av andre etniske somaliere. Samtidig er deres bruk av sjal, konsum av alkohol og det å ha kjæreste eksempler på hvordan de har hybridisert praksis (Løvgren 2007:78). I noen tilfeller kan dette innebære å holde tett om sine handlinger i somaliske omgivelser, for eksempel om man er seksuelt aktiv. I andre tilfeller kan forståelsesrammen for normbrudd redefineres ved at langvarige, intime, forhold forstås som forlovelse og fremtidig ekteskap (Løvgren 2007:iv). Løvgren (2007:75) finner at en slik omdefinering bare fungerer blant jevnaldrende.

2.4 Marianne Gullestad

Til slutt skal jeg se på en bok som atskiller seg fra de jeg har beskrevet ovenfor. Det er sosialantropologen Marianne Gullestad sin bok *Det norske sett med nye øyne* (2002). Her har hun analysert den norske innvandringsdebatten på slutten av 1990-tallet og frem til 2001. Boken bygger både på en rekke artikler som er publisert i vitenskapelige tidsskrift og som en del av andre fagbøker i perioden 1997-2001, samt materiale som er nyskrevet til denne boken (Gullestad 2002:49, 312). Gullestad ser på hvordan den politiske og intellektuelle eliten i Norge artikulere seg i saker som omhandler landets nye borgere og hun analyserer ytringer som viser hvordan begrepsbruk hindrer innvandrere, og norskfødte barn av innvandrere, i å bli sett på som verdige nordmenn (Gullestad 2002:15). Denne boken er spesielt relevant for oppgaven min da Gullestad ser på betydningen av stedstilhørighet og analyserer medias rolle i debatten om det flerkulturelle Norge.

Fra fargerikt fellesskap til antisnillisme

På 1970- og -80 tallet var innvandringsdebatten i Norge preget av positivitet. Innvandringen ble sett på som en ressurs, og det lille negative som ble nevnt i det offentlige var rettet mot innvandrere som ble ofre for statlig rasisme, kolonialisme, hushaier, osv (Gullestad 2002:30). Etter hvert viste det seg at den positive tanken om *det fargerike fellesskap* var naiv, og ikke tok hensyn til de problemene som oppstår når mange mennesker ser store forskjeller som de føler blir vanskelig å akseptere. Fra tidlig på 1990-tallet endret debatten seg, og Rune Gerhardsens antisnillisme-kampanje kan sees på som en begynnelse på denne endringen (Gullestad 2002:30). Arbeiderbevegelsen la vekt på at den som kan jobbe, må selv arbeide for å hjelpe seg selv. Mange mennesker følte at myndighetene var for snille og gikk for langt i å hjelpe mennesker som burde greie seg på egen hånd. Etter hvert kunne man se en helomvending i debatten. Innvandringen gikk over fra å bli sett på som en ressurs til å bli sett på som en byrde. ”Realisme” ble et sentralt begrep og det ble sett på som befriende endelig å kunne snakke høyt om oppsamlet frustrasjon (Gullestad 2002:30-31). Innvandrere som problem fikk økende oppmerksomhet i debatten, og forestillinger om innvandrere som trygdemisbrukere og kriminelle ble stilt i fokus.

Massemedier

Ifølge Gullestad, har mange nordmenn tilegnet seg størsteparten av sin kunnskap om innvandrere gjennom massemediene (2002:29). En må av den grunn ha en viss innsikt i

medienes rolle for å forstå hvordan politisk kultur fungerer og hvordan meninger og holdninger blir dannet på dette området. Gullestad mener at mediene siden 1970-tallet har utviklet seg i en retning som har lagt større tyngde på dramatikk, personfokusering og polarisering (2002:29). Selv medieprogrammer som utgir seg for å være saklige og seriøse, er ifølge henne, ofte preget av underholdningsvinkling (2002:29). Mediene behandler saker på sensasjonspregede måter, og politikere tar ofte fatt i disse enkeltsakene uten nødvendigvis å vise nevneverdig interesse for det langsiktige arbeid som utføres. De medieoppslagene som skaper størst blest beskriver Gullestad med begrepet *moralsk panikk* (2002:30). Problemer som kommer i fokus i slike saker, får en slik oppmerksomhet rundt seg at de må ryddes unna omgående. Et eksempel på en slik sak er da et dokumentarprogram i TV 2 fikk kvinnelig omskjæring på den politiske dagsordenen i Norge. Håndtering av slike saker er ofte mer betydelige enn hvilke handlinger som blir tatt og hvilke langsiktige konsekvenser som forekommer. Politikerne forsøker å stille seg selv i best mulig lys ved nærmest å tevla om hvem som gjør mest, hvilket minsker kravet til overveielse av sakene (Gullestad 2002:32). Debatt og påfølgende tiltak rundt saker som får stor oppmerksomhet i media er til en viss grad preget av å skulle bevitne at ”nordmenn” er *gode mennesker*, ”vi” ønsker å hjelpe ”dem” (Gullestad 2002:32-33).

Innvandringsdebatten viste medienes makt når det dreide seg om forming av offentlig meningsdannelse. En del av sakene dreide seg om unge gutters befatning med gjengkriminalitet, ran og voldshandlinger. I det offentlige ble dette stående som symboler for samfunnets helning mot forvitring og oppløsning (Gullestad 2002:33). Gullestad mente det var problematisk at det var få journalister som hadde minoritetsbakgrunn. De fleste journalister på denne tiden hadde samme kunnskapsnivå om innvandringssspørsmål som folk flest, og dette mente hun førte til at de formidlet egne fordommer heller enn å ha en objektiv og balansert fremstilling av saken (2002:213). Den dominerende mediestrategien mener Gullestad også er problematisk i den forstand at underholdningsaspektet gjennomsyrrer debatten, også i programmer som utgir seg selv for å være seriøse. Polarisering innskrenker innviklede spørsmål til enkle, bastante påstander. Bruken av polariserende debattformer i programmer gjør at fordommer ropes ut over det ganske land, og muligheten for at konflikter kan debatteres på konstruktiv vis forsvinner (Gullestad 2002:213-214).

Gullestad peker på det faktum at ”det norske” er et udefinert normativt sentrum i innvandringsdebatten (2002:36). Med dette mener hun at vi vet egentlig ikke hvem ”vi” er i

denne debatten. På tross av at ”innvandrerne” åpner for refleksjon over dette, så benytter vi oss ikke av denne muligheten.

Mange av sakene som blir brukt av massemediene i forbindelse med innvandrere omtaler problematiske forhold ved deres levevis. Synet som dominerer debatten er at ”de” er en belastning for samfunnet. I massemediene er kriminalitet det temaet som blir nevnt oftest i forbindelse med innvandrere (Gullestad 2002:36). For å få en forståelse av det som foregår mener Gullestad det er viktig å få saker frem i offentligheten og skape debatt (2002:31). På samme tid har mediene sensasjonspregede behandling av sakene vært kritisert sammen med politikernes oppfølging av denne type oppslag, og etter alt å dømme, manglende interesse for det langsiktige arbeid som blir utført.

Gullestad peker på hvordan Statistisk sentralbyrå (SSB) definerer innvandrere (2002:27). Deres definisjon av innvandrere i Norge omfatter de menneskene som selv har innvandret, samt mennesker som er født og oppvokst i Norge, men hvor begge foreldrene er født utenfor landets grenser. SSB kategoriserer altså ikke bare de som selv innvandret til Norge som innvandrere, men også deres norskfødte barn. Denne kategoriseringen hvor *første generasjon innvandrere* og *andre generasjon innvandrere* blir brukt, viser hvordan avstamning sees på som mer vesentlig enn statsborgerskap. Om noen er født og oppvokst i Norge, så er de fremdeles utestengt fra ”det norske” hvis begge foreldrene er født utenfor landegrensene.

Statistikk og vitenskap som blir brukt i det offentlige vil nødvendigvis legitimere og overspile eller underspile noen sosiale skiller. Ifølge Gullestad vil klassifikatoriske systemer som blir brukt i statistisk og vitenskapelig kontekst ikke bare gjenspeile sosiale grenser, de vil også delta i skapelsen og utviklingen av dem (2002:43). Betegnelser som blir tatt i bruk i den offentlige debatten, eksemplifisert ved ordet ”innvandrer”, er ifølge Gullestad ikke bare karakteriserende adjektiv, men en utførende språklig handling, et performativ (2002:43). Hun mener at ord som rapporterer fra virkeligheten, i tv-debatter eller i vitenskapelige publikasjoner er alle ord som setter spor og påvirker vår forståelse av dem i fremtiden.

Stedsidentifikasjon

Stedstilhørighet er en sentral del av nasjonen som hegemonisk tolkningsramme. Nordmenn og innvandrere har ikke den samme avstamningen, men de bor begge i Norge, dette er en fysisk

stedstilhørighet som de har til felles (Gullestad 2002:219). Gullestad viser at vilkårene for utvikling av sosiale fellesskap i nabolag har endret seg mye siden starten på 70-tallet (2002:240). Naboskap er marginalisert som sosialt rom til fordel for sosiale nettverk som går på tvers av lokaliteter. Nabolag er blitt en mindre del av samfunnet i den enkeltes liv, det er bare en av mange ulike arenaer hvor sosialt samvær og identitetskonstruksjon foregår. Det er antagelig færre mennesker som har mange og nære relasjoner i det nabolaget de bor i, sammenliknet med 50-tallets husmortalværelse i hjemmet. Nykommere vil dermed ha langt lavere mulighet til å få bidrag til identitetsbygging basert på nabolaget de flytter inn i (Gullestad 2002:229).

Gullestad viser hvordan tilhørighet til et sted er viktig både på lokalt og nasjonalt nivå. Det stedet man kommer fra er en del av ens norske identitet. Når mennesker blir kjent med hverandre og forteller hverandre hvem de er, så er spørsmålet om ”hvor de kommer fra”, et av de første som kommer opp. Dette viser at stedstilhørighet gir en forståelse av den enkelte person. Personen identifiserer seg med dette stedet, ikke bare som fysisk sted, men også med dialekten og menneskene (Gullestad 2002:233). Gullestad viser også at man kan se en utvikling i denne formen for stedsidentifikasjon (2002:35). Yngre mennesker er ikke like opptatt av hvor folk kommer fra som de eldre generasjonene. Det er mange og omskiftelige stedsidentifikasjoner med flere samtidige tendenser. En tendens er at identifikasjonen flyttes fra en mindre enhet til en større, som er definert av kommunens administrasjon. En annen tendens er at en person identifiserer seg med mange, ulike lokale identiteter. Dette kan være flere ulike steder personen har bodd i løpet av sin oppvekst, steder hun har feriert, steder hun har slekt, eller steder hun har studert og arbeidet (Gullestad 2002:235). Samtidig blir det å komme fra et sted, gjerne ved bruk av slektskap, brukt i definering av nykommere som ”fremmede”. Slik utelukkelse gjelder i utgangspunktet alle former for nykommere, enten man kommer fra Drammen og flytter til Stavanger, eller man kommer fra Peshawar og flytter til Halden. Gullestad peker imidlertid på at det å ha opphav fra et sted i Norge, en viktig del av å være norsk (2002:241). Utelukkelse av mennesker med opphav utenfor landegrensene er derfor kraftigere, det foregår også på et nasjonalt nivå, og ikke bare i det lokale. Å være uten røtter i den lokale fortiden kan bidra til legitimisering av syn på at ”innvandrere” ikke hører hjemme i nasjonen Norge (Gullestad 2002:241).

Oppsummering

Gullestad starter boken med å gi oss en oversikt over innvandringen og innvandringsdebatten i Norge fra ca.1970-tallet og oppover. Hovedfokuset hennes er på den offentlige debatten, og hun henter mange eksempler herfra for å illustrere sine poeng. Som de to foregående bøkene jeg har brukt, er også *Det norske sett med nye øyne* fra begynnelsen av 2000-tallet. Denne boken har imidlertid mistet lite av sin relevans i forhold til dagens debatt. Politikernes retorikk er mye den samme, mediene har fremdeles stor påvirkningskraft, underholdningsaspektet er stort, samt at polariseringsbruk er utbredt. I denne boken kritiserer Gullestad den retorikken som blir brukt. Hun analyserer også de tankemønstrene som gir anledning til bevisst og ubevisst diskriminering. Ved å vise hvordan Statistisk sentralbyrå definerer og klassifiserer innvandrere, får hun frem hvordan slike konstruksjoner ikke bare er med på å bekrefte ulikhet, men også med på å skape og å opprettholde den.

2.5 Oppsummering

Jacobsen finner at det norske storsamfunnet påvirker hvordan unge muslimer identifiserer seg selv. I relasjon til ”nordmenn” identifiserer de seg gjerne som ”utlending” eller ”innvandrer”. Hun forklarer hvordan identitet er en dynamisk prosess som blir definert i spesifikke sosiale kontekster og i sosiale relasjoner. Østberg viser at norsk-pakistanske barns identitet er plural i den forstand at den består av mange ulike elementer og flere identiteter, samtidig som det eksisterer en form for personlig sammenbinding av disse elementene. Denne fører elementene sammen til en enkelt integrert personlighet. Synnes fant blant annet at informantenes deltagelse i religiøse fellesskap og det faktum at religionen er en betydelig del av deres hverdagsliv, vil prege interesser og hvordan viktige valg tas.

Det faktum at foreldrenes etnisitet, religion og kultur formidles sammen, gjør at informantene i både Asheim og Synnes sin studie uttrykker et ønske om å finne svar på hva islam egentlig er, og ønsker å skille mellom islam og foreldrenes kultur. Asheim fant at mange tok avstand fra foreldrenes måte å praktisere religion på, selv ønsket de et hovedfokus på religionen. Asheims informanter fremmet en søken etter forståelse av islams tekster og ritualer, et behov hun mener hører sammen med en individualiseringstendens, det å søke etter sannhet og mening som en del av deres religiøse identitetsarbeid.

Gullestad mener at mediene siden 1970-tallet har utviklet seg i en retning som har lagt større tyngde på dramatikk, personfokusering og polarisering. Selv medieprogrammer som utgir seg

for å være saklige og seriøse, er ifølge henne, ofte preget av underholdningsvinkling. Mediene behandler saker på sensasjonspregede måter, og politikere tar ofte fatt i disse enkeltsakene uten nødvendigvis å vise nevneverdig interesse for det langsiktige arbeid som utføres. Elise Skarsaune sine informanter deler en opplevelse av å tilhøre en minoritet som har meget spesifikke referanser og assosiasjoner knyttet til seg, eksemplifisert med saker som kvinneundertrykkelse og terrorisme. De beskriver alle en følelse av å være under stadig mistanke, generelt som del av den kulturelle kategorien *muslim*, spesielt som *mannlig muslim*. Forholdet informantene har til sine norske omgivelser preges av mistillit og kritikk av norsk samfunnsdebatt og norske mediers fremstilling av muslimer og islam. På samme vis forteller Synnes sine mannlige informanter om følelser av mistenkeliggjøring, mens de kvinnelige informantene mener de blir sett på som ofre og undertrykte. Dette forstås i sammenheng med medias negative fokus på muslimer.

Løvgren sine informanter har i sin hverdagspraksis forent ulike elementer av norsk og somalisk kultur. De ønsker å bli sett på som somaliere av andre etniske somaliere. Samtidig er deres bruk av sjal, konsum av alkohol og det å ha kjæreste eksempler på hvordan de har hybridisert praksis.

De ulike identitetsbetegnelse i disse bøkene og masteroppgavene viser at identitet er et mangfoldig begrep, det kan knyttes til både selvbilde og samhandling. Jacobsen mener at når det norske storsamfunnet stereotypiserer en gruppe mennesker og ser på dem som en kontrast til seg selv, som ”de andre”, så får dette følger for minoritetens identitetsutvikling. Dette samsvarer med funn i både Løvgren og Skarsaune sine studier hvor de finner at informantenes opplevelser av å få tilskrevet en identitet fra omgivelsene, henger sammen med hvordan de ser på seg selv.

Samtlige av masteravhandlingene har en kvalitativ tilnærming hvor utvalget er relativt lite og består av mellom seks og ni informanter. Flere av disse studiene gir ut fra titlene inntrykk av at de er representative for muslimer i hele Norge, men alle studiene utført i Osloområdet. Også Jacobsen og Østbergs feltarbeid ble utført med utgangspunktet i Oslo og Akershus.

3. Problemstillinger og metode

I denne delen av oppgaven skal jeg gå nærmere inn på de spørsmålene som jeg ønsker å svare på. Deretter gjør jeg rede for mitt metodevalg og informantutvalget. Til slutt vil jeg si litt om min rolle og mitt møte med informantene.

3.1 Overordnede problemstillinger

Et steds påvirkning på menneskers identitet kan ses på som et resultat av interaksjon mellom mennesker og omgivelser. Haugesund er en mellomstor by på vestlandet med ca 35 000 innbyggere. Oslo er landets største by med ca 600 000 innbyggere. Det var i underkant av hundre tusen registrerte medlemmer i muslimske trossamfunn i Norge pr. 1.1.2010 (Statistisk Sentralbyrå 2012), og nesten halvparten av disse er registrert i Oslo (Statistisk Sentralbyrå 2011). Haugesund hadde i samme tidsrom registrert under 500 medlemmer av muslimske trossamfunn (Fylkesmannen i Rogaland 2011). Mennesker påvirker steder der de bor, og steder har innflytelse på hvordan mennesker ser seg selv (Hauge 2007). Jeg ønsker å sammenligne muslimsk ungdom på begge disse stedene og se hvilke verdier de trekker veksler på når de forteller om sin identitet. Er det slik at grunnet stort mangfold og høyt innbyggertall så har ungdom i Oslo lettere for å bygge sosiale nettverk med lik etnisk og religiøs bakgrunn, mens ungdom i Haugesund har vanskeligere for å finne venner med lik bakgrunn som seg selv og dermed forteller om sin identitet på ulikt vis?

Gjennom arbeidet med denne oppgaven ønsker jeg å gi svar på følgende spørsmål: 1) Hva legger informantene vekt på når de forteller om religiøs tro og aktivitet? 2) Hvilke aspekter vektlegger muslimsk ungdom i Oslo og Haugesund ved sin identitet? 3) Hvilket syn har informantene på medias rolle i samfunnets forståelse av muslimer og islam? Det første spørsmålet ser på informantenes fortellinger om religiøs deltakelse, deres familier og deres venner. I flere muslimske miljøer er det ofte jenter som er bærere av idealene om ære og renhet (Østberg 2003:114-117), og studier viser at også hos unge norske muslimer finnes det ulike verdier blant kvinner og menn (Jacobsen 2002, Synnes 2010). Her ønsker jeg derfor å undersøke om ulike verdier blant kvinner og menn kommer til uttrykk hos informantene i denne studien. Det andre spørsmålet dreier seg om informantenes religiøse identitet. Jeg ber informantene om å beskrive seg selv. Det tredje spørsmålet retter seg mot media og islam-debatter. Jeg lar informantene fortelle om sitt syn på debattene og på medias rolle. Grunnen til at dette er viktig er å se om de knytter media sin fremstilling av islam og muslimer sammen med sitt forhold til egen religion.

Dette er omfattende problemstillinger, og nedenfor vil jeg utdype noen temaer som jeg ønsker å gå nærmere inn på i oppgaven. Samtidig vil jeg avgrense dem litt i forhold til oppgavens størrelse.

3.2 Presisering

Religiøs tro og aktivitet

I denne delen av oppgaven vil jeg undersøke hva informantene legger vekt på når de forteller om religiøs tro og aktivitet. Hva mener ungdommene kjennetegner en god muslim? Hvilke av de fem søylene praktiserer de selv, og hvor ofte de går i moskeen? Går de eller har de gått på koranskole, og har de et forhold til muslimske ungdomsorganisasjoner? Disse spørsmålene kan være med på å gi en forståelse av informantenes forhold til egen religiøsitet. Gjennom å sammenligne informantenes fortellinger ønsker jeg å undersøke hvilke likheter og forskjeller som finnes i Haugesundsungdommens og Osloungdommens fortellinger.

Flere studier av muslimer i Norge viser at regler og normer knyttet til sosial omgang mellom kjønnene og krav til dyd og moral håndheves strengere overfor jenter enn gutter (Jacobsen 2002; 2011; Østberg 2003). Kvinner oppfattes gjerne som symboler på gruppens identitet, og Jacobsen (2002:146) finner at dette kommer til uttrykk ved at deres mulighet til å delta på ”norske” arenaer ofte er mer begrenset enn hva som er tilfellet hos menn. For eksempel må jentene oftere forhandle om tillatelse til å delta i aktiviteter på arenaer hvor både gutter og jenter er tilstede. Jeg vil undersøke om de kvinnelige og de mannlige informantene gir uttrykk for ulik forståelse av sin religion. For eksempel stiller jeg meg spørsmålene: Hva legger informantene vekt på når de forteller om sin religiøse tro og praksis, og hva mener de kjennetegner en god muslim? Er det slik at jenter og gutter gir uttrykk for at de har forskjellig tro, praksis og moral?

Barn og unge danner sine ideer og tilegner seg sin kunnskap om hva samfunnet er og hvordan forholde seg til det først og fremst gjennom familiens sosialisering. Familieliv gir arenaer for islamsk sosialisering, kulturelle og religiøse verdier overføres fra foreldre til barn. For å få en forståelse av informantenes forhold til sin tro, er det også viktig å se på deres familie. I hvilken grad er foreldrene praktiserende muslimer? Sissel Østberg bruker begrepet

islamsk sosialisering (2003:33), og dette begrepet innbefatter oppdragelse, uformell sosialisering og opplæring. Sosialiseringens mål er at den sosiale verden skal tas for gitt. Islam er en levemåte og berører mange områder av det sosiale livet, islamsk sosialisering har dermed som mål at religionens tro og praksis også skal tas for gitt. Hvilke fortellinger har informantene om religiøs sosialisering hjemme, og i hvilken grad knyttes dette til egen tro og praksis?

Hvilke aktiviteter deltar informantene i utenfor hjemmet? Jacobsen forteller at ungdommenes muslimske identitetsforståelse er nært knyttet opp til de identiteter som blir tilskrevet dem fra ulike omgivelser, enten måten de reflekterer eller motarbeider disse tilskrivelsene, eller måten de selv identifiserer seg på (Jacobsen 2002:226). Forholder ungdom seg til religiøs aktivitet på samme vis som sine foreldre? Og hvordan feires høytider i de ulike familiene?

Videre spør jeg om informantene deltar på fritidsaktiviteter, og hvilke aspekter de legger vekt på i valg av venner. Har for eksempel religion noe å si her? Det jeg ønsker å finne ut av her er hvordan de er en del av resten av lokalsamfunnet og om deres vennekrets består av etnisk norsk ungdom eller ungdom med samme bakgrunn som dem selv. Jeg lurer også på om dette er noe de er bevisst på, eller om det er en "selvfølge".

Identitet

Jeg ønsker også å se på informantenes fortellinger om egen identitet. For å belyse dette temaet spør jeg: Hvilke aspekter vektlegger muslimsk ungdom i Oslo og Haugesund ved sin identitet? Gjennom å spørre hvordan de vil beskrive seg selv ønsker jeg å se i hvilken grad de vektlegger religion. Vil islam være fremtredende, eller vil religionen være en sekundær del av deres fortelling? Og vil deres identitet være påvirket av kjønn og bosted?

Mennesker definerer sin identitet i dialog med andre og Jacobsen finner at diskursen i det norske samfunnet påvirker hvordan de muslimske ungdommene definerer seg selv i relasjon til andre (2002:91). Jeg vil undersøke hva ungdommene fokuserer på når de forteller om seg selv. Opplevelsen av motstand, å bli kategorisert som annerledes, og bli stilt til ansvar for sin religion er med å styrke deres identitet som muslimer ifølge Jacobsen (2002:108). Kan man se det samme hos informantene i denne studien?

Det stedet en kommer fra er en del av ens identitet. Tilhørighet er viktig og Gullestad peker på at det å ha opphav fra et sted i Norge kan være en viktig del av det å være norsk (2002:241). Oslo har store muligheter for sosialisering på mange ulike arenaer, for eksempel finnes en rekke valgmuligheter i fritidstilbud i Oslo som man ikke har i Haugesund. Spørsmålet er da: Vil det være stor forskjell på hvordan informantene forteller om nabolag og omgangskrets i de to byene? Og hvordan oppfatter informantene sin egen familie i forhold til nabolaget som de bor i?

Media

I denne delen av oppgaven ønsker jeg å se på informantenes forhold til samfunn og media. For å belyse dette temaet spør jeg: Hvilket syn har informantene på medias presentasjon av muslimer og islam? Jeg vil gjøre rede for informantene sine fortellinger om media og hvilke tanker de har rundt debatter og aktuelle saker knyttet opp til deres religion.

Som nevnt viser Synnes (2010:123) sin studie at de muslimske informantene opplever Islams synlighet og det å bli sett på som representanter for sin tro som en byrde. Synnes sine informanter setter dette i sammenheng med medias negative fokus på muslimer. Jeg vil undersøke om informantene mener at debattene i media har hatt innvirkning på deres syn på seg selv. Gullestad anvender begrepet *moralsk panikk*, dette blir brukt om medieoppslag som skaper stor blest. I denne studien ønsker jeg hovedsakelig å trekke fram tre slike saker: hijabdebatten, tvangsekteskap og Muhammed-karikaturene. Dette er saker som nylig har vært aktuelle i media når intervjuene finner sted. Jeg skal undersøke hvordan informantene forteller om disse sakene og om de mener media er reflekterte i sin fremstillingsevne.

3.3 Metode

Jeg valgte å bruke en kvalitativ tilnærming av flere grunner. For det første ønsket jeg å samle inn data som kan gi svar på spørsmålene mine, kvalitativ tilnærming kan gi informantene gode muligheter til å fortelle om sin religiøsitet og gi utdypende svar på mine spørsmål. For det andre hadde jeg begrenset med tid og penger og dermed ikke mulighet til å sette gang med mer kostbare og tidkrevende undersøkelser. Jeg valgte å benytte meg av semi-strukturerte intervjuer. Dette er en intervjuform som best kan beskrives som en styrt samtale mellom den som utfører intervjuet og informanten. Jeg hadde forberedt temaer og spørsmål på forhånd, men denne intervjuformen muliggjør aktiv bruk av oppfølgingsspørsmål og variasjon i

rekkefølgen av temaene etter hvordan gangen i intervjuet utviklet seg. Et slikt intervju gjør det også mulig å analysere og tolke allerede i intervjusituasjonen da man må være bevisste på kroppsspråk og ikke-verbal kommunikasjon i tillegg til det som faktisk blir sagt. Jeg benyttet meg av lydopptaker i intervjuene, men tok også notater på papir underveis.

Intervjuguide

Intervjuguiden hadde 18 spørsmål og var delt inn etter oppgavens hovedtemaer; personlig bakgrunn, identitet, religiøs aktivitet, fritid og venner, familie, samfunn og media. Innledningsvis presenterte jeg meg selv, forklarte hensikten med intervjuet og gikk gjennom informasjonsskrivet. Deretter forsikret jeg informantene om at det ikke fantes riktige eller gale svar på spørsmålene jeg skulle stille. Alle intervjuene ble avsluttet ved at jeg spurte om det var noe mer informantene ville si før vi avsluttet, dette ble benyttet i stor grad.

Utvalg

Jeg foretok åtte kvalitative intervjuer av muslimsk ungdom fra Oslo og fra Haugesund. I begge byene intervjuet jeg fire ungdommer, to av hvert kjønn. Jeg bestemte meg for dette utvalget fordi jeg både ville sammenligne informantene på tvers av kjønn og ut i fra hvor de bodde. De fleste muslimer i Norge har innvandrerbakgrunn, og utvalget i denne studien representeres av ungdom fra syv forskjellige land. To av informantene er født i Norge, de andre har bodd i Norge mellom to og fem år.

Jeg brukte snøballmetoden for å komme i kontakt med mine informanter. Jeg brukte aktivt mitt eget nettverk i begge byene for å komme i kontakt med noen av dem. I Haugesund hadde jeg kontakt med flere skoler, og i Oslo var Røde Kors sine ressursentre for ungdom og kommunale fritidsklubber til stor hjelp.

På tidspunktene de ble intervjuet var alle informantene i alderen 15 til 17. Alle ga uttrykk for å være religiøse, selv om deltakelse i organiserte religiøse aktiviteter varierte fra flere ganger daglig til sjelden eller aldri.

Som nevnt ovenfor, ser alle informantene på seg selv som muslimer og de kommer alle fra familier med muslimsk bakgrunn. Samtlige informanter har foreldre hvorav én eller begge er født og oppvokst i muslimske land. Alle informantene er født inn i muslimske familier, ingen

har konvertert til islam. Informantenes familier er ikke blitt intervjuet i denne undersøkelsen, men ungdommene selv har fortalt hvordan deres familie praktiserer sin religion og hvordan de som ungdommer forholder seg til eventuelle forskjeller mellom deres egen praksis og foreldrenes praksis.

Utvalget i denne studien kommer i stor grad fra ressurssterke familier hvor foreldrene har høy utdanningsbakgrunn. Frafallet av informanter i mange studier er ofte stort og ikke alltid tilfeldig fordelt, det er ikke uvanlig at rekruttering blant høyt utdannede er lettere enn blant lavt utdannede. Dette kan ha betydning for informantenes svar da forskjeller mellom dem som deltar og dem som ikke gjør det, blant annet får konsekvenser for kunnskapen som produseres.

Utvalget er stort nok til at jeg kan gi noen indikasjoner, men det er ikke representativt, så det er ikke mulig å generalisere til flere enn de som er med i undersøkelsen. Tilfeldighetene har gjort at utvalget i Oslo er begrenset til å komme fra Oslo Indre Vest. Det er mulig jeg hadde fått andre svar på mine spørsmål fra ungdom som kommer fra andre deler av Oslo. Dessverre var det vanskeligere å få tak i informanter i disse områdene, og ønsket om å intervju ungdom fra ulike deler av Oslo lot seg ikke gjennomføre.

Intervjuene

Å komme i kontakt med informanter var langt i fra så lett som jeg hadde forestilt meg. Jeg hadde problemer i begge byer. Det var flere grunner til dette; én var at jeg ikke ønsket å intervju ungdom i familier jeg kjente fra før, da dette kunne være forstyrrende for svarene jeg ville få. En annen var at ungdom i denne aldersgruppen gjerne er travle og glemmer fort, så selv om jeg fikk delt ut informasjonsskriv med samtykkeerklæring, så var det sjeldent at ungdommene kom så langt som å snakke med sine foreldre om det, og så ta kontakt med meg igjen. En tredje grunn var at arbeidet med å skaffe informanter foregikk vår og sommer 2011, først med tentamenstid på skolene, så ferieavvikling og Ramadan.

Da jeg selv jobber både for Røde Kors og for Oslo kommune, hadde jeg gode kontakter både i barnehager, fritidsklubber og på ressursentre i byen. Dette gjorde det lett å finne steder å utføre intervjuene i nærheten av informantenes hjem. Tre av intervjuene foregikk i

møtelokaler i barnehager nær informantenes bosted, og et intervju ble utført i informantens hjem.

I Haugesund ble de to første intervjuene av praktiske grunner utført i hjemmet til informantene, mens de to siste ble utført etter avtale i et siderom i det offentlige biblioteket.

Etiske refleksjoner

Før jeg begynte å kontakte informanter, søkte jeg om godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD). Som hovedregel skal det gis informasjon og innhentes samtykke fra informantene. Ungdommene fikk tilsendt en kort oversikt over temaet og formålet med studien. Det ble også opplyst om at all data vil bli anonymisert og at de kan velge å trekke seg fra studien når som helst. Fordi ungdommene i denne studien ikke var myndige, ble erklæring om informert samtykke signert av foreldre/foresatte i tillegg til at det ble gjentatt muntlig under intervjuet.

Det er også viktig at all informasjon informantene gir blir behandlet konfidensielt. Informantenes navn, personlige opplysninger som alder, antall familiemedlemmer og annen informasjon som kan spores tilbake til informantenes identitet, ble endret i etterkant av intervjuene for å sikre deres anonymitet. Lydfiler fra intervjuene ble slettet etter at transkriberingen var fullført.

Under intervjuene var det viktig at informantene følte seg trygge og at de ikke følte seg presset til å svare på sensitive spørsmål. Både før og etter intervjuet ble det opplyst om at informanten hadde mulighet til å trekke seg når som helst og at de kunne unnlate å svare på spørsmål de ikke var komfortable med. Ingen av informantene ga uttrykk for at intervjusituasjonen eller bestemte spørsmål ble ubehagelige og alle bekreftet at de var fornøyde med sine svar da intervjuene var ferdige.

4. Presentasjon av bosted og informanter

I dette kapitlet vil jeg gi en liten introduksjon til hver av de to byene, Oslo og Haugesund, samt en kort presentasjon av informantene og deres bakgrunn. Som nevnt er informantene blitt anonymisert, deres navn, alder og annen informasjon som kan identifisere dem, er blitt endret. Jeg presenterer informantene fra Haugesund først, og så de i Oslo, og innenfor hver av byene kommer kvinnene først.

4.1 Oslo og Haugesund

Ifølge Statistisk Sentralbyrå hadde Oslo og Haugesund henholdsvis 599 230 og 34 619 innbyggere pr 1.1.2011 (Statistisk Sentralbyrå 2011). Oslo er Norges største by, hovedstad og senter for både politisk aktivitet og majoriteten av landets største medier. Haugesund er en middels stor by på Vestlandet, den ligger mellom Stavanger og Bergen og er grunnet dens plassering et handels- og servicesenter for et omland med ca 160 000 mennesker (Pedersen 2011).

4.2 Informantene

Zahra

Zahra har bodd i Haugesund i fire år og er søsteren til Ammar. Hennes familie kommer fra et land i Midtøsten, og hun er nest eldst i en søskenflokk på fire. Familien har ikke bodd andre steder i Norge, men det er blitt diskutert hvorvidt de skulle flytte til en større by, som for eksempel Oslo. Konklusjonen var «stor by, store problemer. Vi blir i Haugesund». Familien har bodd i flere land i Midtøsten før de kom til Norge. Mors utdanning strekker seg til fullført videregående skole, ellers kan Zahra fortelle at de fleste, på begge sider av familien har høyere utdanning. Hun selv tenker å skaffe seg ingeniørutdanning. Zahra deltar ikke i organisert idrett eller benytter seg av andre fritidstilbud, men hun liker fotball og i helgene samles hele familien og spiller, gjerne sammen med venner og naboer.

Suha

Suha kom til Norge fra Midtøsten for to år siden. Familien bor i Haugesund og består av Suha, hennes mor og hennes eldre bror. Hennes far kom til Norge for syv år siden, men da Suha kom hit sammen med sin bror og mamma, «så var det litt problemer mellom» foreldrene, så faren bor ikke sammen med resten av familien. Begge foreldrene har høyere

utdannelse og moren er i gang med å tilpasse sin utdannelse så hun kan fortsette sitt arbeid i helsesektoren her i Norge.

Det er tydelig at kontakten med far ikke er så god, og når hun snakker om hans jobbsituasjon så peker hun mot hodet og forteller at han har litt problemer og nok ikke jobber så mye. Jenta selv er vant til å flytte veldig ofte i hjemlandet, og har hatt litt problemer med å finne venner i Haugesund da det er uvant for henne å bli boende lenge på ett sted. Hun gir også inntrykk av at familien trekker seg litt bort fra andre muslimske familier, «de passer ikke for oss» sier hun, og mener at hennes familie ikke utøver sin religion på samme vis som andre familier der de bor.

Ammar

Ammar er broren til Zahra og har også bodd i Haugesund i fire år. Alle familiens seks medlemmer kommer fra et land i Midtøsten, og han er eldst i søskenflokket. Før de kom til Norge bodde familien en periode i nabolandet til deres hjemland. Far er velutdannet akademiker og jobber som assistent på en av skolene i distriktet, av og til jobber han også frilans for private bedrifter både lokalt og utenlands. Mye av fritiden til Ammar går med på å spille fotball, dette gjør han 4-5 ganger i uken. Han bruker også mye av tiden sin i moskeen, og er der hver dag, av og til flere ganger daglig.

Adel

Adel kommer fra en familie på fire, han har en yngre søster. Familien kommer opprinnelig fra et land i Midtøsten, men de har bodd i flere land før de kom til Norge for ca. fire år siden. Begge foreldrene har høy utdannelse, men i Norge jobber de begge i ufaglærte stillinger. Takket være mye flytting og hans egen interesse for personlig utvikling, så snakker Adel fem språk i tillegg til norsk. Noen ganger jobber han som tolk utenom skolen. Han driver med mange aktiviteter, noen av dem er fotball, svømming og sjakk. Adel er også aktiv i ungdomspolitikken i lokalsamfunnet i Haugesund.

Noor

Noor bor i Oslo og kommer fra en familie på fire barn og to voksne. Foreldrene hennes kommer fra Midtøsten og begge har høy utdannelse. Far jobbet i privat næringsliv og mor jobbet med å fullføre sin mastergrad i økonomi. I Norge jobber de ikke, men går på praksiskurs. Noor deltar ikke i organiserte fritidsaktiviteter, men hun er en del med venner og

ser på seg selv som en helt vanlig jente som alle andre jenter på hennes alder. Da Noor var liten, tenkte hun mye på at hun ville synge og danse når hun ble stor. Men nå har hun bestemt seg for at hun vil ta legeutdanning.

Malika

Malika kommer fra en familie på syv, mor, far og fem barn. Foreldrene hennes kommer fra Nord-Afrika, men alle barna er født og oppvokst i Norge. Foreldrene kom til Norge i ung alder, Malika kan ikke si noe om utdannelsen til foreldrene, bare at mor ikke jobber, hun er husmor og far jobber som renholdsarbeider. Familien bor sentralt i Oslo. Malika er veldig opptatt av å gjøre det bra på skolen, hun har klare mål og vet hvordan hun skal oppnå det hun vil. På fritiden er hun mye med venner, både ved å dra innom den lokale fritidsklubben og å bli med venninner på judo-trening og ”henging” på butikker som blant annet spesialiserer seg på japansk populærkultur, fantasy litteratur og rollespill.

Hamid

Hamid har tre søstre og en mor og en far. Familien hans bor i Oslo, men er fra Midtøsten, de har bodd i Norge i 5 år. Faren kom til Norge da han var ung, og har utdanning herfra, han har blant annet jobbet for utenlandske medier her i Norge. Mor har tatt kurs for å lære norsk og går på jobbkurs. Hamid er aktiv i fritiden. Han spiller fotball og svømmer, og av og til drar han og kompisene på tur i marka for å fiske. De fleste av vennene han er med på skolen og i fritiden er norske, men han har også muslimske venner, de bor gjerne lengre borte og treffes mest i moskeen og gjennom aktivitetene organisert av Ung Muslim.

Ahmad

Ahmads foreldre er skilt, han bor i Oslo med sin mor og sin yngre søster, hans eldre søster har giftet seg og flyttet ut. Hans mor er fra Nord-Afrika, hans far er født i Norge og har norsk mor og Nordafrikansk far.

På fritiden driver Ahmad mye med BMX sykling og beskriver seg selv som ”venne-typen”, han liker å være mye med venner. Mange av hans venner er ateister og han har møtt de fleste gjennom skolen. Ahmad er stolt av å være muslim, og går i moskeen minst en gang i uken. Etter universitetet ønsker han å reise til utlandet, kanskje Saudi Arabia, og lære mer om Koranen og arabisk språk. Etter videregående skole ønsker han å ta ingeniørutdanning, han er

fremdeles litt usikker på hvilken type ingeniør, men dataingeniør eller byggingeniør står høyt på lista for øyeblikket.

5. Religiøs tro og aktivitet

Hovedtema i dette kapitlet er religiøs tro og aktivitet i et lite utvalg muslimsk ungdom i Haugesund og Oslo. Jeg vil undersøke hvilke likheter og forskjeller som finns i Haugesundsungdommens og Osloungdommens fortellinger. Jeg vil også se om jenter og gutters fortellinger atskiller seg. Spørsmålene jeg ønsker å svare på er 1) Hva legger informantene vekt på når de forteller om sin religiøse tro og praksis? 2) I hvilken grad er foreldrene praktiserende muslimer? 3) i hvor stor grad deltar de i aktiviteter utenfor hjemmet Og 4) hvilke aspekter legger de vekt på i valg av venner? Har for eksempel religion noe å si her?

Det er ønskelig å forstå hva ungdommene mener kjennetegner en god muslim, hvilke av islams fem søyler de selv praktiserer og hvor ofte de går i moskeen. Hvorvidt de går eller har gått på koranskole og deres forhold til muslimske ungdomsorganisasjoner kan også være med på å gi en forståelse av deres forhold til egen religiøsitet.

5.1 Tro

Informantene i denne studien har til felles at de kommer fra muslimske familier og én eller begge foreldrene er født og oppvokst i et muslimsk land. De definerer seg selv som muslimer, men deres definisjon på hva som kjennetegner en god muslim varierer.

Haugesund

Når informantene fra Haugesund forteller om sitt forhold til Islam er det ofte handlinger og holdninger som kommer i fokus. I Haugesund forteller Adel hva han mener kjennetegner en god muslim.

En god muslim er ikke han som går til moskeen eller går og leser Koranen. Det er det som er i hjertet hans, skapt, han gjør selv. Altså, når du snakker med mange andre muslimer og sånt, eller veldig gamle muslimer, så ser de på om du går i moskeen eller om du leser Koranen, eller hvor mange surer du kan fra Koranen. Men det er ikke det. Det er helt feil synes jeg. (...) Uansett om du er muslim, kristen eller hva du er, det er handlingene som gjelder, ikke hva religion du er med på eller hva tingen er. Det er det jeg synes. En god muslim er den tingen han gjør, og ting han oppfatter, hvordan han gjør, og hvor han lever og sånt. Det er det, levesituasjonen, ting han gjør, det er det

som gjør en god muslim. Altså, om du går til moskeen og leser Koranen og gjør mange forbrytelser, så er du ikke en god muslim. Om du går til moskeen, det hjelper jo ikke. Det er handlingene hans, hvis han ikke går til moskeen, men han gjør ikke noen forbrytelser i det hele tatt. Det er det som er en god muslim, det som er i hjertet hans, ikke det han gjør selv. Ikke at han går i moskeen.

For Adel er det å være muslim et personlig valg, religionen er et indre anliggende. Han mener en god muslim streber etter å være god og følge det Koranen sier om å forholde seg til medmennesker, dette er minst like viktig, kanskje viktigere enn å utføre ritualer. For Adel er moralske handlinger sentralt. På samme vis forteller Suha følgende om det å være en god muslim:

En god muslim er en muslim for seg selv, ikke for andre. Inni seg, en må ikke vise det ut. Hvis han viser det, så er han ikke en god muslim, bare for folk. Og, som følger reglene. Selvfølgelig så er det noen regler jeg ikke følger, men bare sånne små, som gjør ingenting. For meg, jeg er redd for muslimer som er veldig religiøse. Så, jeg synes ikke det er noe sånt helt spesielle muslimer, de er skumle sånt.

Suha mener også at å være muslim er et personlig valg. Religionen er for henne først og fremst et indre anliggende etterfulgt av handlinger. Søsknene Zahra og Ammar vektlegger litt andre aspekter. Når Zahra forteller hva som er viktig for henne for å være en god muslim trekker hun fram følgende:

Å be hver dag, og å faste når det er sånn fastemåned. Eventuelt å gå i fredagsbønn.
Lese litt fra Koranen. Jeg bruker hijab for jenter.

Hennes bror Ammar mener:

En god muslim kan be, liksom vanlig. Kan faste i ramadan og gjør det som vi skal måtte gjøre, noen ja og noen nei. Det må være 100 % eller ingen, så det kan ikke være 50/50.

Når Ammar forklarer om å gjøre ”det som vi skal måtte gjøre, noen ja og noen nei”, indikerer han fard og haram, religionens påbud og forbud. For ham er lydighet viktig. Å følge religiøse

plikter halvveis er meningsløst. En god muslim må være muslim med hele seg, hundre prosent, eller ikke i det hele tatt.

Det å være veldig religiøs blir for Suha noe foruroligende. Hun er redd for hva slike mennesker kan finne på og fremstiller sitt eget forhold til Islam som en kontrast til mennesker som er synlig strengt religiøse og som følger Koranens regler fordi det er forventet av dem, og ikke fordi de gjør det for sin egen del. For noen muslimske kvinner er bruken av hodeplagg forklart med religiøse årsaker, for andre er kulturelle årsaker som forklarer bruken, men for mange er det religiøs identitet som ligger til grunn. Når intervjuene ble utført brukte Suha selv hijab, hun forteller at hun ikke helt vet hvorfor hun begynte med det. Det er ikke vanlig i hennes familie. I det siste har hun vurdert å slutte med hijab, hun ser at det er et sterkt symbol på hennes religion, og føler det kan gjøre overgangen til videregående skole vanskeligere for henne.

Samtlige ungdommer i Haugesund mener utførelsen av handlinger og vektleggingen av dem, samt det å følge reglene for å være en god muslim er viktig. Men både Suha og Adel trekker frem at det er viktig for dem å være reflektert, og at de er muslimer fordi det er et valg de har tatt. Noen trekker også fram at det er det som er i hjertets indre og de gode handlingene religionen oppfordrer til, som utgjør en god muslim. Zahra og Ammar legger tyngre vekt på handlinger, det å følge religionens søyler, følge påbud og forbud og å handle ut i fra dette. Zahra trekker fram sin bruk av hijab som et eksempel på det å være en god muslim, og Ammar mener man må følge Islams regler til fulle for å være en god muslim. Handlinger som religionen klassifiserer fra obligatoriske til forbudte er for ham en del av dette på lik linje med fasten i ramadan.

Oslo

Også i Osloungdommens fortellinger står handlinger og holdninger sentralt når de snakker om hva som kjennetegner en god muslim. Ofte bruker de seg selv eller sine foreldre som eksempler, Hamid forteller:

Jeg kan si at jeg er en god muslim, altså, normal muslim. Jeg ber fem ganger om dagen, jeg er i moskeen hver fredag, for å be fredagsbønnen selvfølgelig. Og så går jeg på arabisk-skole på en lørdag, for ikke å glemme mitt eget språk.

Hamid ser på seg selv som en gjennomsnittlig god, normal muslim. Han knytter religionstilhørighet sammen med religiøse handlinger som den rituelle bønningen og deltakelse i moskeens fredagsbønn,-men også sammen med kulturelle elementer som språkopplæring. For ham er hans morsmål en del av det å være muslim. Dette henger sammen med at Koranen er skrevet på arabisk, og er erklært som uoversettelig (Kværne og Vogt 2002:214). Det er bare den arabiske versjonen av Koranen som kan benyttes i rituelle bønner. Likevel snakker han om arabisk som sitt eget språk, og vektlegger ikke det religiøse aspektet ved det. Det at han ønsker å vedlikeholde sitt morsmål kan dermed forstås som at han knytter sitt morsmål og sin kulturelle bakgrunn sammen med sin religionstilhørighet, de overlapper hverandre på visse punkter, og han har ikke behov for klare skillelinjer her. Det er tydelig at tidebønnene og religiøse handlinger som skal utføres på faste tidspunkt er viktige for flere av informantene. Slik forteller Malika om det å være en god muslim:

Jeg tenker at en muslim generelt ikke er en muslim ved å bare «nei foreldrene mine er muslimer og jeg, men jeg orker ikke å faste, jeg orker ikke å be, jeg vil ikke gjøre det og jeg vil ikke gjøre det». Så de velger noe og så tar de vekk noe. Jeg mener at hvis du sier at du er en muslim, må du be, må du faste. Du må følge reglene på en måte, ikke bare «nei foreldrene mine er, så er jeg det også».

Også for Malika er bønningen et viktig element i det å være muslim. Hun mener at man må selv ta et valg, men dette individuelle valget innebærer at man også må velge å følge reglene. For Noor virker det ikke som om bønn nødvendigvis er et krav for å være en god muslim.

Jeg kan bare si at en god muslim må være, respektere religionen til andre før de respekterer sin, og så må høre på foreldrene, hva de sier. Det er viktigst.

Noor fokuserer på respekt mer enn noe annet. Hun faster, ber og ”gjør alt som en muslimsk person” sier hun, men hennes hovedfokus er på respekt. Respekt og toleranse for andre religioner er viktig i islam og blir nevnt flere ganger i Koranen.

For Noor er det veldig viktig å respektere andres tro, for henne er dette et av de viktigste kjennetegnene på en god muslim. Dette kan tenkes å ha sammenheng med hennes frustrasjon over mennesker som ikke respekterer henne og hennes religion.

Når jeg ser noe stygt om islam, så jeg blir sur jo. Men jeg kan ikke gjøre noe. Du vet, hvis du sier en ting, så andre sier mot. Så jeg liker ikke sånne ting (...) men jeg blir sur inni meg.

Her har vi sett at ungdommene i Haugesund og Oslo legger mye vekt på de samme elementene når de forteller om sitt forhold til tro og hva som kjennetegner en god muslim. Noen trekker fram bønn og faste, andre mener respekt og holdninger ovenfor andre mennesker er viktig. Forskjellen mellom ungdommene i Haugesund og Oslo er at mens informantene i Haugesund snakker mer om lydighet og moralske handlinger ovenfor andre, snakker Osloungdommen mer om bønn og religiøse handlinger.

Kvinner

Når Noor forteller om sin tro sier hun at:

En god muslim må være, respektere religionen til andre før de respekterer sin, og så må høre på foreldrene, hva de sier. Det er viktigst.

De kvinnelige informantene forteller at lydighet og respekt er knyttet opp til det å være en god muslim. Malika forteller:

Jeg mener at hvis du sier at du er en muslim, må du be, må du faste. Du må følge reglene på en måte, ikke bare «nei foreldrene mine er, så er jeg det også».

Malika mener at når noen har valgt å være muslim, så innebærer dette at de også må følge reglene som hun mener kjennetegner en god muslim. Suha forteller at en god muslim er en som følger reglene. Lydighet blir nevnt flere ganger i Koranen og kvinnenes fortellinger viser at dette er noe de er oppmerksom på. Men på tross av at kvinnene selv tok opp bønn som et tema da vi snakket om det å være en god muslim, så var det bare én av dem som fortalte at hun selv ba hver dag.

Menn

Det første Ammar trekker fram når vi snakker om å være en god muslim, er bønner. Selv ber han de rituelle bønnene hver dag og går i moskeen ”kanskje to ganger til dagen, hver dag, eller sånt”. Dette er en viktig del av Islam for ham. Også for Ahmad er bønner viktig for å være en god muslim.

En god muslim er jo en fyr som liksom, en som ber fem ganger daglig, pluss den derre morgenbønner, klokka fem om natta eller noe. Det er jo hvis du skal kjøre hundre prosent da.

Selv mener han at han praktiserer det bra, men ikke perfekt. For å forklare dette, trekker han fram sin far som et eksempel.

Jeg praktiserer bra liksom, men pappa praktiserer enda bedre, han følger det hundre prosent. (...) Han drar jo til moskeen hver dag liksom. Dra til, liksom, de fem bønnene liksom, han pleier å be de dere to bønnene i moskeen, de dere duhr og 'asr ber han der. Han pleier å be flere ganger i moskeen liksom, de fem bønnene.

De mannlige informantene i dette utvalget synes å ha større fokus på bønner som en religiøs plikt enn hva kvinnene har. Flere av guttene trakk frem bønn som det første kjennetegnet på en god muslim, og samtlige fortalte at de ber regelmessig. Det at bønner har en så fremtredende rolle i guttenes forhold til sin tro, kan henge sammen med det faktum at Islam stiller ulike krav til menn og kvinner når det kommer til religiøs deltagelse. Et eksempel på dette er at kvinner er unntatt kravet om å be fredagsbønner i moskeen grunnet sine plikter i hjemmet. Om guttene er oftere i moskeen enn jentene er det også mulig at de blir mer bevisste sine religiøse plikter utenfor moskeen. Lydighet i ulike former blir også nevnt av kvinnene, de mener det er viktig å respektere foreldre og følge regler. Samtidig så snakker jentene i større grad enn guttene om troen som et eget valg og at man skal være muslim for seg selv, ikke for andre.

5.2 Familie

Barn og unge danner sine ideer og tilegner seg sin kunnskap om hva samfunnet er og hvordan forholde seg til det først og fremst gjennom familiens sosialiseringsspross. Gjennom intersubjektiv utveksling dannes selvforståelse, forståelse av relasjoner og forståelse av

verden (Svendsen, Johns, Brautaset og Egebjerg 2012). Familieliv gir arenaer for islamsk sosialisering der kulturelle og religiøse verdier overføres fra foreldre til barn. Noen av informantene i denne studien er født i Norge, men alle har minst én forelder som har utenlandsk opphav. De aller fleste kommer fra land nord i Afrika og Midtøsten, land som for det meste har islam som majoritetsreligion. I disse landene har familien en større rolle i oppvekst og sosialisering enn hva den har fått i Norge i senere tid. I denne delen skal jeg undersøke hvilke fortellinger informantene har om religiøs sosialisering hjemme og i hvilken grad dette knyttes til egen tro og praksis.

Kvinner

Malika fra Oslo forteller at hennes foreldre praktiserer sin religion aktivt. De ber og leser Koranen mye, og hennes mor har hijab. På spørsmål om hennes måte å praktisere Islam på er lik hennes foreldre, svarer hun følgende:

Litt annerledes. Mamma og pappa er mer sånn der leser Koranen veldig mye og ber veldig mye. Mens jeg er sånn der, når jeg ikke har tid og når jeg går på skole, så ber jeg ikke, da gjør jeg lekser i stedet for. De mener at be og faste og alt det der er mye viktigere, veldig viktige ting. Mens jeg mener at skolearbeid og sånn er litt viktigere, så i stedet for å be på den tiden, så må jeg gjøre lekser. Så når jeg blir ferdig med det, da går jeg og ber og leser Koranen og alt det der.

Hun selv ser ikke på deres ulike oppfatninger som et problem, men hun føler at foreldrene har et annet forhold til religionen enn henne selv. Hun er uenig med foreldrene om prioriteringene sine. Hennes foreldre mener faste og bønn er viktigst, men Malika sine prioriteringer setter skolearbeid og akademisk fremtid foran religiøse ritualer. Hun mener lekser og skolearbeid er viktigere for hennes fremtid enn bønn, og lar ofte være å be bønnene på de fastsatte tidene. Da gjør hun seg først og fremst ferdig med skolearbeid. Hun viser med dette at hun også får input fra tradisjoner og verdier som ikke sammenfaller med familiens tradisjoner og verdier. Hun skaper sin egen identitet og sine egne verdier ut i fra hva hun selv synes er viktigst.

Kort tid før de flyttet fra hjemlandet valgte Haugesundsjentera Suha å begynne å bruke hijab.

Mamma og broren min, de har absolutt ikke lyst til at jeg bruker den, men i den siste perioden i (hjemlandet), da jeg var der. Så jeg slutta på trening og jeg slutta på skolen, bare sånn to måneder før vi flytter. Jeg bare satt hjemme foran tv og sånt, så jeg ble litt sånn gal, på en måte. Så jeg vet ikke hva jeg tenkte på, så jeg tok på meg hijab. Så alle var i mot det. Men nå tror jeg jeg kommer til å ta den vekk.

Suha kommer fra et område i Midtøsten der det er vanlig at kvinner dekker seg til. Suha valgte å begynne å bruke hijab på tross av protester fra de nærmeste i familien sin. Hun vet ikke noe om religiøsiteten på fars side av familien, da hun ikke har hatt kontakt med ham på veldig mange år. På hennes mors side mener hun de ikke er religiøse.

(...) fra min mors side så trodde jeg, de er ikke religiøse. Mamma er ikke religiøs. (...) Mamma gir meg frihet og har venner. Det er noen folk som sier at vi har ikke lov til å klemme menn, de er det andre kjønn, men det gjør ingenting, jeg gjør det og sånn. Men det er litt annerledes, ikke så veldig like.

Suhas nærmeste familie er fleksible når det kommer til utføring av ritualer og religiøs praksis generelt. Hun viser at hun har verdier som ikke alltid sammenfaller med familiens. Nå i senere tid har hun vært inne på tanken å ta hijaben av igjen, og selv om morens verdier virker inn på henne, så er hun tydelig på at det er hennes eget valg. Hun fremhever det faktum at hennes mor gir henne frihet. Religiøse verdier er ulike i Suhas familie, men det å ha frihet til å ta egne valg mener Suha at både hun selv og hennes øvrige familie setter høyt.

Suha kan ikke forklare hvorfor hun begynte å gå med hijab. I det området hun kommer fra i Midtøsten er hijab så vanlig at det kanskje ikke krevde noen refleksjon når hun begynte med det. Hun gir ingen religiøs begrunnelse for å begynne med hijab og nevner heller ikke dette når hun forteller at hun tenker å slutte med det. Det faktum at hun nå vurderer å slutte med hijab kan forstås som at hun må forholde seg til sin religion på et annet vis her i Norge, og at hun begynner å reflektere over sitt tideligere valg.

I likhet med Malika og Suha, forteller Noor fra Oslo om sine foreldres praktisering av Islam:

De er litt strenge jo, med islam å gjøre. Men ikke helt strenge da, med meg. Men de passer på meg på en muslimsk måte da.

Noor gir inntrykk av at hennes verdisystem nok skiller seg litt fra foreldrenes. Når hun forklarer at de passer på henne på en ”muslimsk måte” gir hun inntrykk av at selv om hun synes det er greit, ville hun kanskje ikke gjort det på samme vis selv.

Menn

Når Ammar fra Haugesund blir spurt om hva han synes om måten hans foreldre praktiserer Islam i forhold til ham selv, svarer han ”Bra. Det er litt sånn samme”. Også Adel fra Haugesund og Hamid fra Oslo svarer det samme på dette spørsmålet. Adel forteller:

Jeg synes faktisk at de praktiserer ganske bra, altså måten jeg har opplevd selv og alt dette her, og lest selv til meg. Så har vi veldig åpent syn på ting og vi er ikke sånn ekstreme, det er det som er bra. Og vi utfører mange ting av det som står i Koranen.(...) Men vi har ikke den fundamentalismen som er en del plasser som en kan finne, eller i noen familier som en kan finne.

Adel og de andre guttene synes de praktiserer religionen sin på samme måte som foreldrene, og har lite å utsette på foreldrenes verdier. Ahmad fra Oslo trekker veksler på sine foreldre når han forteller om sin egen måte å praktisere Islam på: ”Moren min, hun er jo flink da, men hun kan jo skjerpe seg litt da, hehe.” Han mener at de praktiserer sin religion på litt ulikt vis, men det har sin forklaring:

(...) Damer er litt annerledes i Islam da, så hvis de får menstruasjon eller noe så kan ikke de be, for da er de liksom, da må de vente til det går over liksom. Og da må de vaske seg, og så ber de, ikke sant. Noen ganger så lurer jeg på liksom hvis mamma ber eller noe, men det er jo så klart på grunn av det der. Men pappa praktiserer det perfekt. Eller pappa er litt strengere på det da. Han er jo. Jeg praktiserer liksom bra liksom, men pappa praktiserer enda bedre, han følger det hundre prosent. Han drar jo til moskeen hver dag liksom. Drar til, liksom, de fem bønnene liksom, han pleier å be de dere to bønnene i moskeen, de dere duhr og ‘asr ber han der. Han pleier å be flere ganger i moskeen liksom, de fem bønnene.

Ahmad plasserer seg selv i mellom farens perfekte religiøse praksis og morens mindre perfekte. Hun prøver, men kan av ulike grunner ikke alltid følge religionens krav til bønn og andre ritualer. Ahmad mener han selv prøver og praktiserer bra, men at han nok ikke klarer å være like pliktoppfyllende som sin far.

Den islamske sosialiseringen som Østberg viser til innebærer at den religiøse livsverden skal være en naturlig del av dagliglivet. Her ser vi at måten informantene forteller om familiens forhold til Islam og sin egen praksis, viser at foreldrenes måte å praktisere på gjør det naturlig for barna å følge de samme rutinene, spesielt i forhold til bønn. Når Adel blir spurt om hva han synes om foreldrene sin måte å praktisere islam på, viser retorikken hans at han ikke ser på deres praksis som ulik fra sin egen. Dette kommer også til syne hos de andre mannlige informantene, de mener deres verdier samsvarer med sine foreldre. De er meget bevisste sitt forhold til religion og verdier, både i seg selv og i forhold til foreldrene. Guttene i denne studien sier mer at de har verdier som samsvarer med foreldrenes verdier enn det jentene gjør. En mulig forklaring på dette er at det er litt strengere krav til gutter enn jenter når det kommer til religiøs deltagelse.

Oslo

Malika forteller at hennes måte å praktisere islam på er litt annerledes enn hennes foreldre. Flere av informantene i Oslo forteller liknende historier og indikerer at de har verdier som skiller seg delvis fra foreldrene sine verdier. Malikas foreldre praktiserer sin religion aktivt, de ber og leser mye i Koranen. Hun selv bortprioriterer bønn til fordel for skolearbeid når hun mener det er nødvendig å fokusere på de akademiske målene hun har satt seg. Også Ahmads fortelling viser at hans praksis skiller seg fra foreldrenes. Han trekker veksler på sine foreldre når han forteller hva det vil innebære å være en god muslim, samtidig så viser han også at han skiller seg fra dem begge med at han ikke praktiserer på samme vis som dem.

Den religiøse opplæringen foregår på flere ulike arenaer. Familieliv er en arena for islamsk sosialisering, hvor kulturelle og religiøse verdier overføres fra foreldre til barn. Andre arenaer hvor Osloungdommen tilegner seg kunnskap om religiøse og kulturelle verdier er i moskeen og når de er sammen med venner. Informantene fra Oslo forteller om deltakelse i moskeenes koranskoler og sosialisering med annen muslimsk ungdom i moskeen eller på fritiden. Disse arenaene legger til rette for religiøst input og religiøs refleksjon som ikke nødvendigvis er så

styrt av foreldrenes verdier, noe som kan forklare hvorfor de beskriver sine religiøse verdier som annerledes enn foreldrene sine verdier.

Haugesund

Når Adel blir spurt om hvordan han forholder seg til foreldrene sin praktisering av islam, forteller han følgende:

Jeg synes faktisk at de praktiserer ganske bra, altså måten jeg har opplevd selv og alt dette her, og lest selv til meg. Så har vi veldig åpent syn på ting og vi er ikke sånn ekstreme, det er det som er bra. Og vi utfører mange ting av det som står i Koranen, men du vet at alle kan ikke utføre det som står heller da. Det er noen plasser som ble igjen. Men vi har ikke den fundamentalismen som er en del plasser som en kan finne, eller i noen familier som en kan finne. Men islam er ikke en fundamentalistisk religion heller, den er veldig åpen.

I stedet for å snakke om foreldrene sin praksis i forhold til sin egen, viser sitatet ovenfor at han plasserer seg selv sammen med foreldrene. Det er ikke noe ”jeg” og ”dem”, men ”vi”. Informantene fra Haugesund forteller ofte at de har lik praksis og like verdier som sine foreldre.

Fortellingene til Adel, Malika, Ahmad og flere av de andre ungdommene kan tyde på at informantene i Haugesund i mye større grad enn informantene i Oslo mener de har verdier som samsvarer med foreldrene sine. Dette kan forklares med hvordan islamsk sosialisering og religiøs opplæring skjer på arenaer som har ulik betydning i de to byene. I Haugesund foregår større deler av den religiøse opplæringen på hjemmebane. Ungdommene her forteller at de aldri har hørt om noen muslimsk ungdomsorganisasjon i distriktet. Bare én av ungdommene har mottatt koranundervisning i Norge, og dette var privattimer sammen med far og imam, ikke tradisjonell koranskole. For de unge muslimene fra Haugesund i dette utvalget, er familielivet den viktigste arenaen for islamsk sosialisering og religiøs opplæring.

Familienes feiring av religiøse høytider

Informantene i denne studien forteller i ulik grad om feiring av religiøse høytider. Noen feirer kun de høytidene de selv har et forhold til fra sine hjemland og sin kultur, andre deltar også i

tradisjonelle norske høytidsfeiringer. Suha fra Haugesund har bodd i Norge i bare to år, og dette er for kort til at hennes familie har tradisjoner for hvordan de feirer her.

Her i Norge feirer vi det ikke på noen spesiell måte fordi vi bare er tre. (...) Vi feirer her hjemme, vi snakker litt med familie hvis det er noen som er online på nettet og sånt.

For Suha er det å være sammen med familien det viktigste med høytidene og hun gir inntrykk av å savne storfamilien som er igjen i Midtøsten. Deres feiring er liten og intim. Derimot forteller haugesundsgutten Adel at hans familie er veldig aktive når det gjelder høytider.

Ja, altså, selv i vår religion så står det at om du får tid til å feste hver dag, så bør du feste hver dag. Det er fordi det er veldig sunt, og når du fester så blir du veldig glad. Så det er derfor, om det er jul for kristne eller muslimer, så feirer vi det. Det er bare på grunn av å få den gleden i seg, det er det som gjelder. Det er derfor vi feirer eid og alle deltar i gleden. For eksempel når selv vår profet har dødd, så sa han dere burde ikke gråte, men bare le, for sorg, det er faktisk en av tingene du ikke bør gjøre når du er muslim, for det er skadelig for deg selv. (...) Så det er gleden som er det beste, sier han.

Adel sin familie har valgt å feire både de høytidene de har med seg fra sin kultur og de høytidene som følger med den norske kulturen. Når det er jul så utveksles det gaver med naboen, som forøvrig også feirer både jul og eid sammen med Adels familie.

For søsknene Zahra og Ammar er det viktig å be og være sammen med hele familien under ramadan. De er bevisst den norske julefeiringen og dens innhold, men for dem er ikke dette en høytid som markeres spesielt. Når jeg spør Zahra om de gjør noe spesielt i jula smiler hun lurt og sier: "Nei, vi har bare fri fra skolen". Når det er eid, forteller Zahra:

Da blir det sånn i Gamle Slaktehuset, sånn i salen, da blir det fest for alle muslimer. Og hvem som vil kan komme og ta med seg sånn mat til seg selv og familien, og litt ekstra. Så vi samles sånn.

Det Gamle Slaktehuset i Haugesund er et allaktivitetshus. Feiringen av eid på Slakthuset har pågått i rundt om 10 års tid, med stadig flere grupper som deltar.

Når hun blir spurt om hva de gjør hjemme i forbindelse med høytider, svarer Oslojenta Malika følgende:

På lille eid for eksempel, det er eid for de små, så pappa gir oss penger. Og så går vi til moské og spiser kaker og masse sånne ting. Så det er nesten jul, men på en annen måte. Jul for muslimer.

Malika forteller også stolt om skolen hun går på. Der legges det vekt på å respektere alle religioner og når det er religiøse høytider får muslimske elever lov til å ta seg fri fra skolen for å feire. Malika sammenligner muslimenes feiring av eid med den norske julefeiringen, ”jul for muslimer” sier hun. Dette kan komme av at julefeiringen og feiringen av eid har mange fellestrekk, blant annet fokuset på familie, god mat og utdeling av gaver. Det er vanlig å trekke paralleller mellom de to feiringene både når kristne forklarer jul til muslimer og omvendt.

Hamid sin familie bor i Oslo. De pleier ikke å feire jul på noe vis, men eid er stort for dem. Han forteller om god mat og veldig mye sukker, utveksling av gaver og til og med en moské som har tivoli. Familien er viktig og feiringen foregår både i moskeen og hjemme sammen med familie. Også Oslojenta Noor feirer alle høytider hjemme med nærmeste familie, i julen forteller hun at de ser på tv og ”koser oss som norske barn”.

Informantene i denne studien forteller smilende om høytidsfeiringen. Det er hovedsakelig to høytider som blir nevnt, eid og jul. De feirer eid sammen med familien sin, noen feirer også sammen med naboer og venner fra nabolaget eller moskeen. Fortellinger om god mat, gaver og familiesamlinger er gjentagende. Det som overrasket meg, var at halvparten av informantene fortalte at deres familier i ulik grad feiret jul hjemme. For barn og unge i skolealder er det ikke så lett å komme utenom den norske julefeiringen. Dette er ikke bare grunnet handelsstandens massive reklamekampanjer, men også fordi skolene gjerne har en eller annen form for julefeiring og juleforberedelser som en del av årsplanen. Informantenes fortellinger om julefeiring i hjemmet kan tyde på at julefeiringen ikke nødvendigvis ses på som en religiøs høytid, men som en tradisjon som også praktiseres av de som ikke regner seg

selv for å være kristne. Det å delta i julefeiringen kan være med på å gi en følelse av tilhørighet og fellesskap med det øvrige norske samfunnet.

5.3 Religiøs deltagelse

Flertallet av informantene deltar i organisert religiøs aktivitet og de har mange fortellinger om feiring av religiøse høytider, både i regi av moskeer og i hjemmet. Jacobsen forteller at ungdommenes muslimske identitetsforståelse er nært knyttet opp til de identiteter som blir tilskrevet dem fra ulike omgivelser, enten måten de reflekterer eller motarbeider disse tilskrivelsene, eller måten de selv identifiserer seg på (Jacobsen 2002:226). De forhandler om identitet knyttet til blant annet generasjon og kjønn med utgangspunkt i omfattende kulturell kompetanse. I denne delen skal jeg undersøke om ungdommene forholder seg til religiøs aktivitet på samme vis som sine foreldre.

Oslo

Familiene til Malika, Ahmad og Hamid er aktive i moskeer i Oslo. Både Hamid og Ahmad går i moské minst én gang i uken. Noor forteller at hennes familie ikke går i moské i det hele tatt her i Norge. I deres hjemland gikk de i moské like ved hvor de bodde. Der gikk hele familien samlet sammen med venner og naboer. Da familien kom til Norge ble de oppmerksomme på at muslimer brukte andre klær i moskeene her enn hva de var vant med. De forsto at ulike moskeer hadde ulike miljøer og ulik praksis. De opplevde det som et dilemma da de følte de måtte velge moské. De visste heller ikke hvem de skulle gå sammen med da de i hjemlandet gikk sammen med venner og naboer mens i Norge var de uten dette nettverket. Dette førte til at de besluttet seg for ikke å gå i moské og heller praktisere sin religion i hjemmet. Malika sin familie går ofte i moské, men Malika selv går sjeldent. Hun prioriterer skolearbeid og venner. Likevel skal hun begynne å gå oftere i moskeen, dette er på grunn av språkopplæringen hun kan få via koranskolen.

Når jeg spør Hamid om han går ofte i moskeen, sier han:

Ja, spesielt når jeg ikke har skole. Ferie, sommer. Det er jo veldig fint synes jeg, for de pleier å ha sånn aktiviteter og mye annet. For eksempel i forrige uke så var de på hyttetur og bada og alt det her. Så de tar en sånn gruppe gutter fra moskeen, kjører oss

med buss til hytten og så får vi være der i to-tre dager og har det helt fint med hverandre. Leser litt Koranen innimellom og bader (...).

Hamid er aktiv i moskeen han hører til. Som nevnt tidligere, så går han i moskeen hver fredag for å be fredagsbønnen og på arabiskskole på lørdager. Utenom dette så er han aktiv i en muslimsk ungdomsorganisasjon. Hamids aktivitetsnivå i moskeen kan forstås som at han ser på moskeen som et sosialt tilholdssted og ikke bare et hus for tilbedelse. Her har han muslimske venner som han er med, venner som han kanskje bare ser når han er i moskeen og som ikke bor i nærheten av der hvor han bor. Ungdomsorganisasjonens aktiviteter og aktivitetene arrangert av moskeen blir beskrevet om hverandre og det er tydelig at ungdomsorganisasjonen er knyttet opp til denne bestemte moskeen.

Haugesund

Suha har en mer synlig religiøs praksis enn sin mor. Hun beskriver moren som ikke religiøs og Suha går selv med hijab av eget valg. Familien feirer høytider og faster under ramadan, men både mor og barn har valgt å trekke seg tilbake fra det religiøse miljøet i byen. Hun begrunner dette med at miljøet i moskeen ikke passet for dem.

De andre informantene fra Haugesund er mer aktive i det religiøse miljøet. Adel og Zahra går i moskeen gjennomsnittlig en gang i uken. Adel forteller at han går oftere når det er ramadan. Zahra er som oftest i moskeen hver fredag, men hun forteller at hun av og til ber hjemme når hun har vært lenge på skolen. Hennes bror Ammar er i moskeen opptil flere ganger daglig, og begge to forteller at de selv og familien er med på mange arrangementer i regi av moskeen. De viser bilder fra arrangementer i Haugesund og omegn hvor moskeen jobber med å opplyse lokalsamfunnet om religionen og de kulturelle aspektene knyttet til Islam.

Kvinner

Både familien til Suha og familien til Noor har valgt ikke å delta aktivt i moskeer her i Norge. Begge jentene sier deres familie begrunner dette med at det religiøse miljøet ikke passet for dem eller var vanskelig å plassere seg i. Dette har ført til at verken Suha eller Noor er aktive i religiøse miljøer i byene de bor i. Noor forteller at hun faster og ber, ”alt som en muslimsk person”, men at hun ikke går i moskeen i det hele tatt. Når Suha blir spurt om hun er ofte i moskeen svarer hun følgende:

Nei. Eller, da vi kom til Norge så gikk vi i moskeen. Så det var sånne damer en gang i uka, de lærer barna Koranen. Men vi så at det var ikke det vi forventet oss. Det var bare sånn snakk om andre og sånt. Så vi trakk oss tilbake.

En av hovedgrunnene Suha nevner for å slutte å gå i moskeen var at andre kvinner baksnakket en jente som hadde sluttet å bruke hijab. Hun selv prøvde å ta jenta i forsvar, men ble møtt med fiendtlighet. For henne ble disse kvinnenenes oppførsel et tegn på dårlig miljø og uakseptable holdninger i moskeen

Det er muslimer som er bra her i Norge, men de som vi ble kjent med, de er ikke noe bra for oss. De passet ikke. De viser at de er veldig gode muslimer og sånt, men bak, så er det noen regler som de ikke gjør.

Suha forteller videre at hennes deltagelse begrenser seg til en gang eller to under ramadan samt når det er eid. Malika har fortalt at hun bortprioriterer religiøs deltakelse til fordel for skolearbeid. Zahra kommer fra en familie som er svært aktive i det muslimske miljøet i Haugesund, Når hun blir spurt om hun går ofte i moskeen svarer hun: ”Ja, cirka hver fredag, men av og til så blir jeg igjen på skolen. Da ber jeg hjemme”. Den religiøse deltakelsen blant de kvinnelige informantene viser at flere av dem legger stort fokus på skolearbeid og tidvis velger å prioritere dette fremfor det religiøse. Studier viser at ungdom med innvandrerbakgrunn er ekstra motiverte for skolegang da de opplever at dette gir gode muligheter for å få et godt liv på et vis som kanskje ikke var mulig i landet foreldrene kom fra (Frøyland og Gjerustad 2012:83). Det kan være at jentene i denne studien opplever at utdanning har stor betydning for å sikre deres fremtid. Som nevnt er kvinner fritatt fra bønn og faste under menstruasjon og dette kan også være en medvirkende faktor til at deres deltakelse i religiøse aktiviteter ikke alltid er stabil. En annen årsak kan være sladder og press for å gå med hijab som kom frem i historien til Suha.

Menn

Samtlige av de mannlige informantene forteller at de er i moskeen minst en gang i uken. Fredagsbønnen er viktig, for Hamid er det å be fredagsbønnen i moskeen et av kriteriene for å bli betegnet som en god muslim. Den spiller en viktig rolle for de mannlige informantene, for

dem oppfattes fredagsbønnen i moskeen som et av kriteriene som må stilles for å være en god muslim. De mannlige informantene har også høy religiøs aktivitet utenom den obligatoriske fredagsbønnen, flere forteller at de leser i Koranen og deltar i religiøse aktiviteter utenom tidebønnene.

Også i denne delen kommer det frem i intervjuene at deltakelse er viktig for informantene. De vektlegger fredagsbønnen i moskeen og flere forteller at de frekventerer moskeen daglig under ramadan. Familiene til to av jentene har valgt å ikke være religiøst aktive i moskeer der de bor, og de to andre jentene forteller at de i større eller mindre grad prioriterer skolearbeid. Informantenes fortellinger gir ikke uttrykk for at foreldrene har lik religiøs praksis som dem selv. De identifiserer seg med foreldrenes tradisjon men kopierer dem ikke og trekker frem at de er reflekterte med tanke på moral og sin tro.

5.4 Fritid og venner

I denne delen skal jeg analysere hvordan ungdommene forholder seg til resten av lokalsamfunnet. Flere av Sissel Østberg sine informanter sier at de har fått flere likesinnede venner med muslimsk bakgrunn etter at de nådde en viss alder, og de forklarer dette med deres forhold til alkohol og til det annet kjønn (Østberg 2003:111-112). Østberg finner også at de norsk-pakistanske ungdommenes søken etter venner som har lik bakgrunn kan forklares med utstøtelse av bestemte grupper norsk ungdom. En gutt i hennes studie forteller at han føler seg tryggest når han går i samlet gjeng med andre pakistanske kamerater fordi han har kranget med nynazister i området der hvor han bor. Jeg spør informantene mine om de deltar i fritidsaktiviteter og hvilke venner de har, da jeg ønsker å finne ut hvorvidt de synes de er en del av resten av lokalsamfunnet. Jeg spør også om deres vennekrets består av etnisk norsk ungdom eller ungdom med samme bakgrunn som dem selv, jeg lurte på om dette med etnisk og religiøs bakgrunn er noe de er bevisst på.

Haugesund

I Haugesund spiller flere informanter løkkefotball eller på lokale fotballag én gang i uka eller oftere. For å få en forståelse av fotballens rolle i Haugesund, finner jeg det hensiktsmessig å gi en kort innføring i Vard-modellen.

I 1995 ble Vard-modellen etablert gjennom SK Vard Haugesund. Den ble etablert for å bidra til inkludering og integrering av barn og ungdom med innvandringsbakgrunn eller med bakgrunn som flyktninger eller asylsøkere (Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner 2004).

Litt tidligere samme år ga Anne Britt Djuve og Kåre Hagen ut FAFO-rapporten ”Skaff meg en jobb!” – Levekår blant flyktninger i Oslo (Djuve og Hagen 1995). Denne slo fast at flyktninger hadde svært liten kontakt med nordmenn og halvparten hadde vært uten personlig kontakt med nordmenn de siste 12 månedene. Bare hver fjerde hadde en norsk venn. Nesten samtidig som denne rapporten kom ut, fikk en av spillerne på Vard et ublidt møte med grusen da han ble taklet av en motspiller, taklingen fører til hjernerystelse og sykehusinnleggelse. Spilleren er ni år gamle Chau, han og hans familie er flyktninger fra Vietnam. Ut i fra FAFOs rapport kunne man trodd at Chau ville tilbringe noe kjedelige, ensomme dager på Haugesund Sykehus, men gjennom fotballaget hadde Chau fått seg mange venner som kom med blomster og gaver. Det er på dette tidspunkt at ledelsen i Vard legger merke til hva klubben har bidratt med; Chau og hans familie har på tross av kort tid i Norge fått venner og et sosialt nettverk.

En prosjektgruppe i Vard satte seg ned og så på hvordan klubben kunne bidra til integrering av barn med bakgrunn som asylsøkere, innvandrere og flyktninger. De formulerte følgende målsetting:

Vard skal gi et tilbud til hele familien. I dette ligger et ønske om å trekke våre nye landsmenn inn i et aktivt klubbmiljø med de rettigheter og plikter dette medfører.¹

Vard-modellen trekker inn hele familien i klubben, og samarbeider blant andre med Flyktingenheten, Haugesund Kommune, politi, skoler og Røde Kors. De driver også med leksehjelp, tolketjenester, familiesamtaler, og arrangerer møter og konferanser som fokuserer på tverrkulturelle aspekter. For sitt arbeid har Vard-modellen mottatt en rekke priser og mye støtte, blant annet fra Kronprinsparets Humanitære Fond. De jobber aktivt med videreføring av sin modell både i inn- og utland.

---

¹ Vard. *Slik startet det* [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.kxweb.no/portal/public/showContentCategory.do?id=199> [Hentet 25.01.12]

Vard-modellen har vist seg å være mye mer synlig hos informantene i denne studien enn jeg hadde ventet. Flere av informantene fra Haugesund spiller aktivt fotball, både jenter og gutter. Til sammenligning gjelder dette i liten grad informantene fra Oslo. Dette kan være tilfeldig, men det kan også indikere at Vard sin måte å trekke hele familier inn i klubben og tilby leksehjelp, tolketjenester og mer, har blitt populært blant byens innbyggere. Fotballen blir ved hjelp av Vard-modellen en kulturell brobygger og et sosialt samlingspunkt i Haugesund. Familien til Zahra og Ammar er et eksempel på dette. I deres familie drar både barn, ungdom og voksne, sammen med venner og spiller fotball i helgene.

Zahra forteller at de nærmeste vennene hennes er tre jenter fra skolen. To er muslimer. Den siste er norsk, og ut i fra dette antar hun kanskje at hun er kristen, men hun vet ikke sikkert. Når Adel blir spurt om han har muslimske venner så svarer han følgende: ”Egentlig, de fleste av dem er fra Europa, så kristne da. Og så noen muslimer, fra Palestina de fleste av dem”. Også Adel har antagelser om sine venners religion. Han finner det viktig å nevne at han ikke tenker på ”hva de er” (hvilken religion de hører til), men heller hvorvidt de er gode mennesker. Adel legger spesielt vekt på det faktum at han har hovedsakelig norske venner når han forteller om venner og fritidsaktiviteter. Han nevner ikke religion eller kulturell bakgrunn en eneste gang i den sammenheng, men føler det er viktig å få frem at han ikke bryr seg om klassifiseringer som ”soss, gangster, emo og alt dette her”. Det han bryr seg om er personligheten, om de er kjekke og greie, han er venner med alle slags folk. ”Jeg har utenlandske venner, jeg har norske venner, jeg har alt” sier han. Adel er aktiv og driver blant annet med fotball, svømming, kampsport og ungdomspolitik, mange av vennene hans er i disse miljøene.

Heller ikke Suha vet helt sikkert hvilken religion hennes venner tilhører: ”Jeg har mange venner, to av dem er muslimer og resten er kristne (...) Ene tror jeg er muslim, av dem to. Fordi begge er fra Sørvest Asia”. Hun sier at to av vennene hennes er muslimer, men forklarer at dette er basert på forestillinger ut i fra hvilke land de kommer fra. Hun er ganske sikker på at i hvert fall én av dem er muslim.

Oslo

Hamid har hovedsakelig norske venner på skolen. Han har noen venner som han i utgangspunktet bare ser én dag i uken. Dette er muslimske venner som han treffer i moskeen.

På fritiden liker han å være aktiv, i den forbindelse forteller han om fisketurer og turer i fjellet med en kompis fra der han bor og en norsk kompis fra skolen.

Ungdommene i begge byene har svært varierte vennekretser, men ingen av dem forteller at de tenker over hvorvidt deres venner har lik religion eller lik deres egen bakgrunn. Østberg (2003:111-112) sine informanter gir inntrykk av å trekke seg tilbake fra den norske sosiale verdenen, mens informantene i min studie i flere tilfeller gjør det motsatte. Hamid forteller at han har muslimske venner i moskeen, disse ser han som regel bare én dag i uken, ellers har han hovedsakelig norske venner på skolen. I den forbindelse forteller han om fisketurer til Tryvann og turer i fjellet med en kompis fra der han bor og en norsk kompis fra skolen. Adel vektlegger at hans venner er hovedsakelig norske når han forteller om venner og fritidsaktiviteter. Han nevner ikke religion eller kulturell bakgrunn. Adel driver med mange fritidsaktiviteter og mange av vennene hans er i disse miljøene.

De fleste informantene legger vekt på at de er venner med folk ut i fra deres personlighet. Om de er fra Norge, Tsjetsjenia, Somalia eller Usbekistan har lite å si. Da Noor så på hvor hennes venner var fra, virket det som om det først gikk opp for henne i det øyeblikket at ingen av hennes venner var etnisk norske og hun begynte å le.

Østberg sine informanter forteller som nevnt om en endring i omgangskrets etter at de nådde en viss alder. Da ungdommene i min studie ble intervjuet, var alle i alderen 15-17 år gamle. Dette vil si at de ikke har nådd alderen hvor de kan innta alkoholholdig drikk i følge norsk lov. Alkoholinntak og festing er noe som opptar ungdom før 18-års alder, men dette har ikke hatt synlig innvirkning på informantenes vennekrets eller holdning til enkelte venner. De omgås med det annet kjønn, både på skolen og i fritiden, og de har lite eller ingen fokus på religiøs praksis eller samsvarende verdier i vennegjengen.

Østberg finner at de norsk-pakistanske ungdommenes søken etter venner med lik deres egen bakgrunn kan forklares med utstøtelse. I min studie finner jeg ingen utsagn som kan vitne om liknende hendelser. En av grunnene til at jeg ikke finner spor etter denne typen utstøtelse eller forfølgelse, kan være at min studie er veldig liten, det kan godt hende at jeg rett og slett ikke har stor nok gruppe informanter til å fange opp slike ting. En annen forklaring kan være at jeg utførte intervjuene nærmere ti år etter Østbergs studie, og at dette er fenomener som har minsket med årene. Men det kan også forklares med min studies korte, og mindre personlige

intervjuer. Mens Østberg brukte lang tid på sin studie og gjerne ble kjent med sine informanter over tid, så var intervjuene i min studie en engangsforeteelse, dette gjør det vanskelig å komme i dybden på informantenes historier.

Undersøkelsen viser at ungdommene ikke skiller mellom hverandre på grunnlag av religion eller etnisitet, men valg av venner blir påvirket av hvor de bor og hvilke interesser de har. Likevel er de oppmerksomme på hvilken bakgrunn de ulike vennene har, og nevner gjerne landene deres venner kommer fra. Hvilken religionstilhørighet vennene har, vet de lite om. I Haugesund kommer flere av informantene med antagelser når religionstilhørighet blir trukket fram i intervjuene, dette tyder på at religion ikke er et tema som har kommt opp i vennegjengene.

5.5 Oppsummering

Når informantene forteller om sin religiøse tro og praksis er det ofte handlinger og moral som kommer i fokus. Ungdommene i Haugesund mener utførelsen av handlinger og vektleggingen av dem, samt det å følge reglene for å være en god muslim er viktig. I Oslo er det mye de samme elementene som blir trukket fram, men der haugesundsungdommen fokuserer på lydighet og moralske handlinger, har ungdommene i Oslo et større fokus på bønn og religiøse handlinger. Flere av guttene trakk frem bønn som det første kjennetegnet på en god muslim, og samtlige fortalte at de ber regelmessig. Bønnen har en fremtredende rolle i guttenes forhold til sin tro. Dette kan henge sammen med det faktum at Islam stiller ulike krav til menn og kvinner når det kommer til religiøs deltagelse. Jentene forteller i større grad enn guttene om at troen er et eget valg, at man skal være muslim for seg selv, ikke for andre.

Måten informantene forteller om familiens forhold til Islam og sin egen praksis på, viser at barna følger foreldrenes måte å praktisere på, spesielt i forhold til bønn. Guttene i denne studien oppgir at de har verdier som samsvarer med foreldrenes verdier. Jentene sine fortellinger er mer preget av individualisering. En mulig forklaring på dette er at det er litt strengere krav til gutter enn jenter når det kommer til religiøs deltagelse slik som fredagsbønnen. Osloungdommene forteller om deltakelse i moskeenes koranskoler og sosialisering med annen muslimsk ungdom i moskeen og på fritiden. I Haugesund foregår større deler av den religiøse opplæringen på hjemmebane, og moskeene fungerer i mindre grad som sosialiseringsarena på samme vis som i Oslo. Deres historier viser at de er bevisst

sin egen religion, og at de har lett for å forklare den med utgangspunkt i norsk kontekst. Et eksempel på dette er når Malika forklarer muslimenes feiring av eid som ”jul for muslimer”.

Informantene i denne studien deltar i stor grad i aktiviteter utenfor hjemmet. I Haugesund kommer Vard-modellen til syne gjennom informantenes fortellinger om fritidsaktiviteter. Fotballen blir ved hjelp av Vard-modellen en kulturell brobygger og et sosialt samlingspunkt i Haugesund. Den bidrar til integrering og inkludering i lokalsamfunnet. Informanter fra både Oslo og Haugesund deltar i mange ulike fritidsaktiviteter, både uorganisert og organisert. Når de forteller om sine venner legger de vekt på at det er personlighet som er avgjørende, ikke hvorvidt de har samme religion som de selv eller hvilket land de er fra.

6. Identitet og tilhørighet

I denne delen skal jeg gjøre rede for informantenes fortellinger om egen identitet. Jeg vil undersøke hva ungdommene vektlegger når de forteller om seg selv.

6.1 Vanlig ungdom

Mennesker definerer sin identitet i dialog med andre og Jacobsen finner at diskursen i det norske samfunnet påvirker hvordan de muslimske ungdommene definerer seg selv i relasjon til andre (2002:91). Flere av hennes informanter peker på at muslimske kvinner hovedsakelig blir fremstilt i et negativt lys i media, som undertrykket og fra strengt religiøse familier. Informantene hennes opplever også at deres omgivelser forventer passivitet, dumhet og undertrykkelse, oppfatninger som er knyttet opp til forestillinger om islam og muslimsk kultur. I situasjoner hvor de blir møtt med slike stereotypier forventes de gjerne å kunne svare på spørsmål om islam og det å være muslim, eller de havner i en posisjon hvor de føler de må forsvare seg selv og sin religion. Opplevelsen av motstand, å bli kategorisert som annerledes, og bli stilt til ansvar for sin religion er med å styrke deres identitet som muslimer ifølge Jacobsen (2002:108). Kan man se det samme hos informantene i denne studien? Jeg vil undersøke hva ungdommene fokuserer på når de forteller om seg selv.

Kvinner

Når Noor fra Oslo blir bedt om å beskrive seg selv svarer hun slik: ”Meg selv? Jeg vet ikke egentlig, hva kan jeg si. Men jeg er en helt vanlig jente, som alle andre jenter som er like gamle som meg”. Mange av informantene i denne studien forteller at de er ”vanlige” når de forteller om hvem de er. Haugesunderen Zahra var veldig knapp med svaret sitt, men ga uttrykk for at hun var fornøyd, og at det var beskrivende nok: ”Vet ikke. Vanlig. Flink”. Halvparten av informantene bruker ordet ”vanlig” når de forteller om hvem de er, flertallet av disse er jenter. Jacobsen forteller om informanter som blir kategorisert som annerledes og dermed får styrket sin identitet som muslimer. Fortellingene til informantene i denne studien gir ikke indikasjoner på samme funn som Jacobsen, men heller at de jobber mer for å bli sett på som ”vanlige”. Ungdommenes tendens til å omtale seg selv som ”vanlig” kan tyde på at de opplever å bli kategorisert som annerledes, i likhet med Jacobsens informanter. Når ungdommene beskriver seg selv som ”vanlige” kan det også forstås som at de føler seg lik andre og ser seg selv som en del av flertallet, personer som ikke skiller seg ut. Dette samsvarer med funn i Inger Furseths bok *From Quest for Truth to Being Oneself* fra 2006.

Furseth (2006:130) finner at Marianne, en norsk, nitten år gammel studine, posisjonerer seg selv som et gjennomsnittsmenneske i det religiøse landskapet. Hun framhever at hun er ”nokså vanlig” når hun sammenligner seg med sine venner og mennesker i lokalsamfunnet, og plasserer seg selv som en del av flertallet. Ved spørsmål til mine informanter om hvem de er, så var det ingen av dem som tok opp religion. Selv blant fritidsaktivitetene og interessene som ble nevnt var det ikke noe som helst som var knyttet opp til religion og religiøs aktivitet. Dette kan tyde enten på at deres religion er så selvsagt, en så naturlig del av deres liv at informantene ikke følte det var nødvendig å nevne, eller at informantene i denne studien ikke ser på sin religionstilhørighet som en viktig del av hvem de er. En annen mulighet er at informantene vil understreke at de er som annen ungdom ovenfor meg, fordi jeg er hvit, norsk student. Det vil si at svarene kan være knyttet til min rolle i intervjusituasjonen.

Menn

I likhet med jentene, beskriver guttene seg som ”vanlige” når de blir bedt om å beskrive seg selv. Guttene identifiserte seg mer med fritidsaktiviteter og interesser og kom dermed mer flere beskrivende personlighetstrekk. Hamid forteller: ”Eh, jeg vet ikke jeg. Jeg blir ikke fort sur. Jeg har god humor. Jeg liker sport. Liker å spille fotball, spille liksom, være aktiv”. På samme vis som Hamid trekker også Adel inn personlighetstrekk og interesser når han forteller om seg selv:

Jeg er en veldig åpen person, selv. Jeg trives jo masse. Jeg ser ikke på folk som, altså, jeg ser på alle som likt, har ingen fordommer. Jeg ser på meg selv som en vanlig person, egentlig. Men ikke noe spesielt. Selv er jeg veldig aktiv i politikk og har en, tenker selv å komme, videreutdanne meg i en høy posisjon i hvert fall, i fremtiden. Så hvordan jeg skal beskrive meg selv, det er litt vanskelig å beskrive seg selv. Veldig åpen. Ser lys i fremtiden. Det med meg selv er at jeg bare ikke tenker på meg selv. Jeg synes når jeg kom hit til Norge, så har jeg den muligheten å komme, har jeg en mulighet som ikke andre har. Og den bruker for å hjelpe de andre som ikke har det. Det er det min eneste, hva skal jeg si, mål.

Måten guttene legger fram sine interesser kan tyde på at de knytter dette sammen med å være vanlige ungdommer. Ahmad forteller:

Eh, en veldig hyggelig person å være med faktisk. Blir ikke sur, uten noen grunn, og irritert. Og har følelser så klart da, sånn at hvis noen hvis noen blir såret eller noe, så blir jo jeg så klart såret jeg også. Jeg er en veldig hyggelig person å være med. Og en annen ting er jo at jeg liker veldig mye sport og sånt.

Informantene forsøker å spesifisere elementer som beskriver dem som ordinære, eller som en del av flertallet i samfunnet. De driver med aktiviteter som de oppfatter at andre driver med. Ved å posisjonere seg selv i kategorien ”vanlig”, impliserer informantene at andre posisjoner er uvanlige eller unntak. Informantenes fokus på seg selv som en del av flertallet indikerer at de ser på seg selv som personer som ikke skiller seg ut.

6.2 Tilhørighet

I Norge finnes det ikke noen form for register over personer fordelt etter religion, tro eller livssyn. Man kan dermed ikke vite nøyaktig hvor stor del av innbyggerne i Oslo eller Haugesund som har en tilhørighet til Islam, eller noen som helst annen religion for den saks skyld. Det vi vet, er hvor mange registrerte trossamfunn som mottar støtte basert på medlemstall, og hva disse tallene sier (Daugstad og Østby 2009). Oslo hadde 47 609 registrerte medlemmer av islamske trossamfunn i 2011 (Statistisk Sentralbyrå 2011), det vil si at nærmere 8 % av Oslos 599 230 innbyggere er registrert i muslimske trossamfunn. I Haugesund finnes det to moskeer som får støtte fra fylkesmannen, dette er Masjid Elssalam og Falah-ul-muslimene som ifølge fylkesmannens årsrapport for tros- og livssynssamfunn i Rogaland i 2010 hadde henholdsvis 224 og 272 medlemmer (Fylkesmannen i Rogaland:2011). Tall fra statistisk sentralbyrå (2011) sier at Haugesund kommune pr 1. oktober 2011 hadde 35 031 innbyggere, noe som vil si at muslimer utgjør i underkant av 1,5 prosent av kommunens innbyggertall.

Jeg spør om det vil være stor forskjell på hvordan informantene forteller om nabolag og omgangskrets i de to byene jeg ønsker å undersøke, og hvordan oppfatter informantene sin egen familie i forhold til nabolaget som de bor i? Sammenliknet med Oslo har Haugesund færre innbyggere og større mulighet for sosialt samvær i nabolagene. Samtidig har Oslo mange fritidstilbud som gir muligheter for sosialisering på mange flere og ulike arenaer enn hva som er tilgjengelig i Haugesund.

I ”Levekår og ulikhet i storby, utredninger til storbymeldingen, del 2” (Barstad og Kirkeberg 2003) deler Anders Barstad og Mads Ivar Kirkeberg Oslo inn i fire, ytre øst, indre øst, ytre vest og indre vest. De fire jentene og guttene som er med i denne studien og er bosatt i Oslo, bor alle i Oslo indre vest. Dette er et område hvor 43 % av innbyggerne ikke besøker noen naboer, i kontrast til mindre byer, deriblant Haugesund, hvor dette tallet ligger på 29 %.

Oslo

I Oslo har ikke informantene i denne studien nevneverdig kontakt med sine naboer. Én av guttene, Hamid, sier han har en kompis som bor på samme sted som han selv. Han forteller at han har vært på fisketur ”med en venn som bor i blokka og en som er på skolen, en norsk venn”. Måten han ordlegger seg på her leder meg til å tro at hans venn fra blokka ikke har norsk identitet som hans venn fra skolen. Naboer blir nevnt når ungdommene forteller om kontraster mellom norske naboer og deres egen familie. Malika forteller:

Mamma og pappa er ikke sånne personer som klager, og hvis de hører en nabo som har kjempehøy musikk, da er de ikke sånn, går og banker på og ”du har høy musikk, slå av” eller noe, bare ”det går bra”. Og hvis de ser noen som trenger penger eller noe, så gir de. De er ikke sånn der ”nei, du trenger ikke, gå vekk, gå vekk”. Så de gir penger og klager ikke. Det er sånn, hvis vi, vi er fem barn, så det blir mye bråk, så noen ganger kommer naboene og ”slutt med det der” og masse sånne ting. (...). Mens mamma og pappa gjør ikke sånne ting, de bryr seg ikke.

Malika forteller altså om hvordan hun føler hennes familie på et vis skiller seg ut fra andre familier i nabolaget på grunn av holdninger til andre mennesker rundt seg.

Pr. oktober 2011 fantes det ifølge fylkesmannen for Oslo og Akershus 51 registrerte og uregistrerte muslimske trossamfunn i dette området (Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2011), og mange registrert med nasjonstilhørighet, som Marokkansk Trossamfunn og Det Islamske Fellesskap Bosnia-Herzegovina. Her kan man da velge moské etter hvilke som har de beste fritidstilbudene eller hvilken nasjonstilhørighet eller kulturell bakgrunn moskeen har. Moskeene i Oslo spiller en viktig rolle i informantenes liv utenfor hjemmet og skolen, og flere i denne studien forteller at de deltar i moskeenes fritidstilbud og at de får morsmålsopplæring

her. Den arabiske morsmålsopplæringen kombineres med lesing av Koranen, og informantene snakker om koranskole og arabiskskole som om de er synonyme.

Haugesund

Gjennom intervjuene i Haugesund fremkommer det et mer bevisst forhold til sosiale fellesskap i nabolagene informantene bor i. På spørsmål om Adel føler hans familie skiller seg ut fra andre familier i nabolaget, svarer han følgende:

Vel, i vårt nabolag er vi de eneste som er utlendinger, så. Egentlig ikke, moren (min) har ganske god kontakt med naboene, spesielt naboen til høyre som er en gammel dame. Ganske god kontakt. For eksempel når det er eid, så kommer hun til oss, og til jul så inviterte vi henne på besøk. Vi får gaver av henne og alt dette her, så det er faktisk ganske koselig.

I Haugesund snakker informantene om naboer som har god kontakt, som går på besøk til hverandre, lærer om hverandres religioner og kulturer, og er aktive i borettslag og nabolagssamlinger. Adel forteller også at de er blitt møtt med fremmedfrykt i nabolaget:

Eneste som, når vi snakke med en i nabolaget som bor foran oss, så sa de ”hvor er du fra?” så sa vi ”Afghanistan” så tenkte hun bare ”Taliban” med en gang. Men etter hvert så begynte vi å snakke litt, så skjønte hun mye mer og mer og mer. Men det er det med fremmedfrykt, det ER det, ikke sant? Man kan jo ikke se bort fra det. Men det er jo grunner til det også, det er derfor det er best å være litt åpen for å forklare litt folk mer, og for å komme. Men altså, vi trives ganske godt med nabolaget, hjelper til, vi er jo borettslag, så ja. Jeg tror ikke vi skiller oss noe spesielt fra dem, nei.

Han forklarer at man ikke kan se bort fra fordommer, og det er grunner til at det finnes, derfor mener han det er best å være åpen og forklare folk hvem de er og hva de tror, samt å være tilstede. Adel har sett at et sosialt fellesskap i nabolaget der han bor er med på å minske mistenksomhet og uvitenhet, samtidig er det med på å gi han og hans familie en tilhørighet til der de bor. Familiens deltakelse i borettslaget sine aktiviteter sammen med Adel sin deltakelse i lokalpolitikken og andre fritidsaktiviteter gir dem røtter i lokalsamfunnet. Dette kan bidra til

at det blir vanskeligere å legitimisere et syn på at ”innvandrere” ikke hører hjemme i lokalsamfunnet.

I samtaler med Zahra, Ammar og deres familie etter at intervjuene var ferdige, fortalte de om god kontakt med mennesker som bor i nabolaget deres i Haugesund. Suha som bor i Haugesund sentrum, forteller

Vi bor jo midt i byen, vi bor ikke i sånn. Jeg har lyst til å flytte ut i fra byen, fordi (...) får mye bedre venner og sånn. Så vi er ikke kjent med folk som bor ved siden av oss, bare noen som bor oppe, fra Pakistan.

Suha ønsker å flytte ut fra sentrumskjernen, så hun kan få mer og bedre venner. Hennes familie har lite kontakt med naboer. Bare en pakistansk familie som bor i samme hus som dem har de kontakt med. Hun kan ikke si noe om hun føler at hun skiller seg ut eller ikke, da hun ikke kjenner naboene, men hun er tydelig av den oppfatning at å flytte ut fra sentrum vil være bedre både for hennes mulighet til å få flere venner, og for hennes familie til å opprette kontakt med naboer og få et godt sosialt fellesskap.

I IMDi-rapport 7-2010 kommer det fram at befolkningens holdning til innvandrere endres i mer positiv retning om det er kontakt over tid. En slik positiv holdning vil bidra til at innvandrere kjenner seg mer inkludert og det kan ha sammenheng med deres evne til å integreres i samfunnet de bor i (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet:2010). Informantene i Haugesund gir uttrykk for å ha kontakt med naboer på en annen måte enn de som ble intervjuet i Oslo. I Haugesund synes de å oppleve at de er med på å påvirke lokalsamfunnets holdninger til både muslimer og innvandrere, de forteller om mer kontakt med naboene og et mer personlig forhold blant de som bor der enn hva vi kan se blant informantene i Oslo. I Haugesund kan dermed informantene synes å ha et bedre grunnlag for dialog og større mulighet for å kjenne seg inkludert i samfunnet de bor i.

Ettersom Oslo er en by over 17 ganger så stor som Haugesund er det naturlig at man finner flere moskeer og flere innbyggere med lik religiøs bakgrunn. For informantene i Oslo, er moskeen i større grad en viktig arena for sosialisering med ungdom på samme alder og med samme religiøse bakgrunn. Den er et sted hvor man møter venner og mennesker man har noe til felles med. I Haugesund har man to moskeer, dette er også steder mennesker samles, men

det religiøse samfunnet er mindre og sosialiseringen blant barn og ungdom synes å foregå mer i nærmiljøet og på skolen enn i moskeene. I Haugesund er fotball, skole og venner i nabolaget av større betydning når det gjelder sosialisering og identitetsskaping. Sport og fritidsaktiviteter er også viktig i Oslo, men nabolaget og kontakten med naboene synes ikke å ha den samme betydningen som den har i Haugesund. I Oslo kan vi se tegn på det Suha antyder: tettere befolkning i store byer kan gi mindre sosiale fellesskap i nabolagene enn hva man kan få i mindre byer. Levekårsundersøkelsen 2001 viser at det er minst vanlig å ha besøkskontakt med naboene i storbyene (byer med mer enn 100 000 innbyggere) (Barstad og Kirkeberg 2003). Grunnet størrelsen på denne studien kan disse funnene være en utvalgseffekt. Det må tas med i betraktningen at disse funnene gjelder *disse* informantene, og kan ikke på noe vis gjøre krav på å være representativt for unge muslimer i de to byene.

6.3 Oppsummering

Religion er ikke til stede som tema når informantene snakker om sin identitet, det som står sentralt er fortellinger om fritidsaktiviteter, interesser og personlighetstrekk. Informantenes vektlegging av denne typen informasjon når de forteller hvem de er, kan indikere at de opplever å bli kategorisert som annerledes. Når dette forekommer i Jacobsen sitt materiale finner hun at det styrker identiteten som muslimer hos hennes informanter. Funn i denne studien kan tyde på at det styrker behovet for å bli identifisert som ”vanlig” ungdom. En annen tolkningsmulighet er at de føler seg lik andre og ser seg selv som en del av flertallet. Utvalget i denne studien er relativt ressurssterkt, og det er mulig at dette kan ha innvirkning på funnene i denne sammenheng.

Det stedet en kommer fra er en del av ens identitet. De to byene Haugesund og Oslo er svært ulike i størrelse og gir ulike muligheter for sosialisering og identitetsskaping på ulike arenaer. Informantene sin religiøse identitetsoppfatning blir nok ikke direkte påvirket av nærmiljøets demografi, men funn i dette materialet kan tyde på at sosialisering og identitetsskaping har ulike forutsetninger for å få bidrag fra det sosiale fellesskapet i de to ulike byene informantene bor i.

7. Media

Hovedtema i dette kapitlet er media. Jeg gjør rede for informantenes fortellinger om media og hvilke tanker de har rundt debatter og aktuelle saker knyttet opp til deres religion. Jeg vil videre gjøre rede for informantenes syn på medias rolle i samfunnets forståelse av islam og muslimer. I denne studien blir hovedsakelig tre saker trukket fram; hijabdebatten, tvangsekteskap og Muhammed-karikaturene.

7.1 Media sin innvirkningskraft på unge muslimers selvfølelse

Selvbildet er en del av ens identitet, det dreier seg om hvordan en ser på seg selv, ens egenskaper, kompetanse og sosiale roller. Følelser rundt kunnskapen om ens eget selvbilde, gjerne i forbindelse med evaluering av selvet, kalles selvfølelse (Stensrud 2011:4, Fossbråten 2011). Jeg vil undersøke om informantene mener at debattene i media har hatt innvirkning på deres syn på seg selv. I denne studien ønsker jeg hovedsakelig å trekke fram tre saker: hijabdebatten, tvangsekteskap og Muhammed-karikaturene. Dette er saker som nylig har vært aktuelle i media når intervjuene finner sted. Jeg skal undersøke hvordan informantene forteller om disse sakene og om de mener media er reflekterte i sin fremstillingsevne.

Informantene i denne studien viser lite av de opplevelsene som kommer til syne i Synnes sin studie, hvor de muslimske informantene forteller at de opplever islams synlighet og det å bli sett på som representanter for sin tro som en byrde (Synnes 2010:123). Som nevnt setter Synnes sine informanter dette i sammenheng med medias negative fokus på muslimer. Adel sin fortelling om møtet med naboen er den eneste historien hos mine informanter som viser tegn til følelser av at andre mistenkeliggjør muslimer. Verken Adel eller de andre informantene gir inntrykk av å føle seg mistenkeliggjort eller bli sett på som undertrykte av samfunnet generelt, men de er opptatt av medias fremstilling av muslimer. Adel sitt inntrykk er at den generelle nordmann har lite kunnskap om islam og muslimer, dette gjentar han flere ganger gjennom intervjuet.

Jeg synes folk har ganske lite peiling om islam og Koranen selv. Men de snakker mer. Altså, jeg blir veldig irritert. Jeg mener folk, før de begynner å snakke, så bør de hvert fall se hva det betyr og hva det handler om. Og det irriterer meg.

Adel og de andre informantene forteller om frustrasjon over medias fremstilling av islam og muslimer. Noor fra Oslo forteller:

Jo, når jeg ser noe stygt om islam så blir jeg sur jo. Men jeg kan ikke gjøre noe. Du vet, hvis du sier en ting, så andre sier mot. Så jeg liker ikke sånne ting. Så jeg bare blir stille, men jeg blir sur inni meg.

For Noor er det å respektere andres tro et av de viktigste kjennetegnene på en god muslim. Dette kan tenkes å ha sammenheng med hennes frustrasjon over mennesker som ikke respekterer henne og hennes religion. Hamid fra Oslo mener media sier mye rart om islam:

Media er jo, de snakker veldig mye om islam, om at muslimer er veldig strenge og gjør veldig mye rart. Jeg synes de ødelegger ryktet til islam. Islam er jo, hvis en muslim hadde gjort noe galt, så betyr det ikke at alle muslimer er gale eller er det som media, de sier mye rart. Som hijab og alt dette her.

Adel forteller:

(...) det som er i media her, de fokuserer på feil ting. Og da, folk som leser det, så tenker de på ”åja, det er det som er sannheten” uten å videre sjekke selv, hvordan og hva handler det om. Og da ser de på feil syn på islam, og med veldig store fordommer, og det er feil. Det er en ordtak jeg har lyst til å si selv, at ”det muslimer gjør, betyr ikke at det er det islam ER”. På grunn av, du finner ikke feil i Koranen, som sagt, men i selve folk, det vi gjør, handlingene våre.

I likhet med Hamid synes Adel at media feilaktig omtaler alle muslimer som ett.

Ungdommene i denne studien forteller ikke om mistenkeliggjøring eller undertrykking, men deres historier bærer preg av at de føler seg misforstått og at deres religion blir feiltolket.

Tvangsekteskap

Arrangerte ekteskap er en skikk som praktiseres i store deler av verden, det er viktig å være oppmerksom på forskjellen mellom et arrangert ekteskap og tvangsekteskap. I IMDi sin veileder fra 2009 *Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder*, defineres tvangsekteskap som et ekteskap der minst en av partene ikke har reell mulighet til å forbli ugift eller å velge en annen partner på tvers av familiens ønsker uten å bli utsatt for represalier. Det omfatter også

ekteskap der minst en av partene har samtykket til ekteskap etter utilbørlig press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2008).

Mediene anvender ofte kategorier som forsterker fordommer i stedet for å skape prosesser som analyserer saker. De anvender kategorier uten å reflektere over hva disse innebærer eller uten dokumentasjon på hvorvidt disse kategoriene faktisk er representative. Anja Bredal (2006) hevder dessuten at effekten av medias personfokusering er forskjellig, avhengig av om temaet assosieres med majoritet eller minoritet. Bredal mener majoriteten vil justere og filtrere ut temaer som angår en selv, med en tankegang som sier at ”media overdriver alltid” (Bredal 2006:27). På samme tid vil media sine fremstillinger av minoriteter for mange være deres eneste kilde til viten om mennesker med minoritetsbakgrunn, dermed vil ikke disse fremstillingene kunne sammenlignes med egne erfaringer og justeres deretter.

Suha fra Haugesund nærmer seg temaet ved hjelp av en anekdote fra sin barndom.

Det med tvangsekteskap, jeg er ikke enig i det. Jeg er i mot tvangsekteskap. Og jeg har ikke sett sånn, jeg ble oppvokst i min mors familie, med tantene mine og sånn. Det er ingen av fetterne mine og kusinene mine som har giftet seg ennå, og den eldste er 22. Men i andre ganger så ser vi at 20, de er gift. Men i min mors tante, så er ingen av barna deres i tvangsekteskap. De har frihet til å velge selv. Til og med fetteren min, han er forlovet nå. Siden jeg var med ham, han er eldre enn meg, han er 23 eller 24 nå, så før det, da jeg var barn, så jeg lekte alltid med dem på gata og sånt. Så det var folk som trodde at jeg skulle gifte meg med ham, så jeg var litt sånn ”fetteren min, nei, æsj”. Så det virker som noen oppe sånn, men etterpå da han forlovet seg, da han valgte den han vil, så de bare sluttet å snakke.

Suha forteller at hun ikke har erfaring med verken arrangerte ekteskap eller tvangsekteskap i sin familie. Tvangsekteskap er et tema som få av informantene i denne studien kjenner seg igjen i. Informantene har hørt om tvangsekteskap, både gjennom media og ellers, men for de fleste er dette så fjernt fra deres virkelighet at de ikke tenker på det og dermed kommenterer de det ikke uten at spesifikke spørsmål blir stilt. Informantene sin unge alder kan også være en årsak til at de ikke kjenner seg igjen i temaet.

Hijabdebatten

I februar 2009 kunngjorde justisdepartementet at de ville tillate bruk av hijab sammen med politiuniform. Dette var starten på det som senere fikk navnet ”hijab-debatten/hijab-saken”. Etter press og store debatter i media hvor politikere benyttet anledningen til å advare om det de kalte ”snikislamisering” (Verdens Gang 2009), ble saken lagt på is. Debatten i media omfattet også hijabbruk blant barn og unge i grunnskolen og muligheten for et forbud mot religiøse symboler i offentlige barnehager, skolefritidsordninger og grunnskoler ble tatt opp i diskusjon (Dagbladet 2009).

Adel fra Haugesund forteller følgende om hijab:

De (media) sier at hijab er del av islam. Går vi tilbake i historien, så står det ingenting om hijab. (...) Så det er bare en kultur, ikke en religion. Så går de her og snakker om at hijab, det er en muslimsk ting, og da blir jeg irritert.

Adel går inn på den historiske bakgrunnen for bruken av hijab, han forklarer hvordan hijab hører til kultur og ikke religion. Han blir irritert over misforståelser og uvitenhet i forhold til hans religion. Malika fra Oslo har også fått med seg debatten om hijab, hun sier følgende:

Norge kan si at det ikke er lov med hijab, for Norge er ikke et muslimsk land. Det er ikke et påbud å ha på seg hijab.

De kvinnelige informantene fra Oslo brukte ikke hijab da intervjuene ble utført og Malika mener det er greit å forby bruken av hijab i Norge. Hennes mor bruker hijab, men selv har hun ikke noe særlig forhold til plagget. Ettersom Norge ikke er et muslimsk land, så mener hun at de muslimene som bor her må kunne tilpasse seg norsk kultur, og ikke omvendt.

Også Hamid trekker fram hijabdebatten når han snakker om media. Han mener de ”sier mye rart” og trekker fram hijab som et eksempel på dette. Han utdypet ikke sin egen stilling i saken, men måten han uttrykker seg på indikerer at han er oppgitt over medias fremstilling av muslimer og islam.

Muhammed-karikaturene

I 2005 offentliggjorde en dansk avis tolv karikaturtegninger av profeten Muhammed illustrert av Kurt Westergaard. Det førte til en voldsom debatt om blasfemi og ytringsfrihet i mange vestlige land og i store deler av den muslimske verden. Flere av ungdommene viste stort engasjement og hadde sterke meninger om dette temaet. En forklaring på informantenes engasjement er at debatten fikk ny oppsving i Norge i februar 2010 da Dagbladet trykket Muhammed-karikaturer på forsiden av avisen, hvilket gjør at de fleste ungdommene har debatten ferskt i minne. Informantene har sterke meninger omkring denne debatten, både i forhold til media sin behandling av emnet, og i forhold til Kurt Westergaards motiv for å tegne karikaturene. Slik forteller Ahmad:

(...) jeg forstår hvorfor muslimer blir litt irriterte. For det står jo klart i Koranen at du ikke skal tegne profeten, ikke sant? Så jeg tror den tegningen var ikke for at han skulle liksom vise kunst da. Jeg tror det var for å irritere muslimer. Og det er jo mange muslimer som ikke klarer å tenke over det de gjør, ikke sant, det er jo gale folk. Det står jo i Koranen at du ikke får lov til å sette bomber og sånt. Det er helt feil. Men det er noen som, det klikker helt for dem, at de gjør det uansett, selv om det står at det ikke er lov.

Ahmad oppfatter at tegningene ble publisert som en unødvendig provokasjon av muslimer. Videre påpeker han at det finnes mennesker over alt, også blant muslimer, som ikke klarer å tenke rasjonelt over sine handlinger og som opptrer fundamentalistisk eller er gale. Ahmad refererer til Koranens omtale om menneskelivets ukrenkelighet og hellighet ved å si at det ikke er lov til å sette bomber og gjentar samtidig at noen mennesker gjør det uansett, selv om det strider mot Koranen. Den mest kjente av karikaturene til Westergaard er profeten Muhammed med en bombe i turbanen. Sammen med de andre informantene viser Ahmad frustrasjon over at enkeltpersoner og enkelttilfeller blir brukt for å fremstille islam.

Malika viser også sterke meninger i denne saken:

Det mener jeg er feil, fordi hvis du er kristen og vi lager karak... tegninger av Jesus, da kan du gjøre det, men hvis en muslim sier at du ikke skal gjøre det, da mener jeg at du ikke skal gjøre det, fordi du ikke er en muslim, du vet ikke hva den personen føler eller hva.

Malika sitt utsagn indikerer en frustrasjon mer rettet mot mangel på respekt heller enn det faktiske innholdet i Koranen som forklarer avbildningsforbudet i islam. Informantene sin måte å reagere på i denne saken kan tyde på at de ikke nødvendigvis er sinte fordi noen avbildet Muhammed, men heller at de tolker samfunnets mangel på respekt som et tegn på at deres religion er misforstått.

7.2 Personfokusering, polarisering og dramatikk

Mange ”nordmenn” har tilegnet seg store deler av sin kunnskap om ”innvandrere” gjennom massemediene. Informantene i denne studien har den samme oppfatningen om kunnskap om muslimer. Massemediene vektlegger dramatisering, polarisering og personfokusering, dette er noe som øker underholdningsaspektet. For å forstå hvordan politisk kultur fungerer og hvordan meninger og holdninger blir dannet, kreves det en viss innsikt i mediens rolle på dette området. Informantene i denne studien viser stor grad av forståelse vedrørende dette problemet. Adel forteller:

Jeg synes det er veldig feil at media setter lys på det som selger mest. Og det er det de selger mest av, det er å skrive om fremmede, og at folk leser mest, kjøper mest fremmedfrykt. Og så har du andre politikere som FRP og Høyre, som setter lys på feil ting og forklarer feil ting på feil måte. Og da blir jeg irritert. Jeg mener at folk burde først lest om ting, før de snakker.

Mediene behandler saker på sensasjonspregede måter, og politikerne tar ofte fatt i disse enkeltsakene uten nødvendigvis å vise nevneverdig interesse for det langsiktige arbeidet som utføres. Hamid har også bitt tak i media sin personfokusering og dramatisering, han sier:

Jeg synes de ødelegger ryktet til islam. Islam er jo, hvis en muslim hadde gjort noe galt, så betyr det ikke at alle muslimer er gale eller er det som media, de sier mye rart.

Hamid uttrykker irritasjon over medias fremstilling av islam, han mener media sier mye rart som han ikke kjenner seg igjen i. Det faktum at enkeltpersoner blir brukt til å karakterisere muslimer generelt, blir trukket frem av Hamid som et av virkemidlene media bruker når de ”ødelegger ryktet til islam”.

Forholdet informantene i denne studien har til norske medier preges av kritikk og frustrasjon. De norsk-somaliske informantene i Løvgrens (2007:42-43) studie forteller at de i barndommen så på seg selv som norske, men at dette endret seg da de begynte på ungdomsskole eller videregående og fikk venner som også var fra Somalia. Løvgren setter dette i sammenheng med omgivelser som identifiserer dem som somaliere og opplevelser av å bli ekskludert fra en identitet som norsk. Informantene i denne studien beveger seg i dette grenselandet mellom voksen og barn og mellom det å bli definert som norsk eller muslim av omgivelsene. I mange tilfeller blir norsk og muslim sett på som motsetninger, og sjeldent noe som kan kombineres. Informantene definerer seg selv som vanlig, norsk ungdom. Medias retorikk, deres personfokus og dramatisering av nyhetsbildet kan være med på å endre informantenes identitetsbeskrivelse etter hvert som de blir eldre og nyhetsmedia får større innpass i deres hverdag. Hamid forteller hva som kjennetegner en god muslim ved å fortelle at han selv er en god, normal muslim som ber fem ganger daglig, deltar i fredagsbønnen og tar arabisk-undervisning hver lørdag. Måten han beskriver en god muslim kan være hans måte å posisjonere seg selv i kontrast til media. Mennesker definerer sin identitet i dialog med andre. Adel sin samtale med naboen viser hvordan medias dramatisering og personfokusering har bidratt til at naboen sidestiller afghanere med Taliban. Adel oppretter en dialog med naboen hvor han definerer seg selv, han forklarer hvem han er i positiv kontrast til den oppfatningen naboen hadde på forhånd.

7.3 Oppsummering

De fleste informantene i denne studien kan sies å være bevisst media sin innvirkning på samfunnets forståelse av islam og muslimer. Informantene i denne undersøkelsen gir ikke uttrykk for at opplevelser av å bli sett på som representanter for sin religion føles som en belastning. Derimot kan ungdommenes fortellinger tyde på en frustrasjon over medias måte å formidle saker som har å gjøre med islam. De mener media fremstiller deres religion på en måte som vitner om mangel på forståelse, innsikt og respekt. Enkelte informanter velger å tie stille for å unngå å måtte forsvare seg selv og sitt syn hver gang en debatt dukker opp. Flere av informantene virker å sitte inne med en følelse av avmakt i forhold til media sin framstilling av deres religion. Andre informanter forsøker å være en del av prosessen for å endre samfunnets forståelse av islam.

8. Avslutning

Temaet i denne oppgaven har vært syn på egen religiøsitet blant et lite utvalg muslimsk ungdom i Haugesund og Oslo. Her har jeg undersøkt om det er store likheter og forskjeller og hva disse henger sammen med. Jeg har vært opptatt av å se på hvilke elementer ungdommene vektlegger når de forteller om seg selv, og hvilke referanserammer de forholder seg til. Jeg har delt analysen inn i tre hovedkapitler, det første analysekapitlet var om religiøs tro og aktivitet, det andre var om identitet, og det siste om media. Her skal jeg bruke samme struktur for å oppsummere oppgaven. Avslutningsvis skal jeg diskutere oppgavens bidrag og si litt om dens sterke og svake sider.

8.1 Religiøs tro og aktivitet

Innledningsvis spurte jeg hva informantene legger vekt på når de forteller om religiøs tro og aktivitet. Hva mener ungdommene kjennetegner en god muslim? Hvilke av de fem søylene praktiserer de selv, og hvor ofte de går i moskeen? Går de eller har de gått på koranskole, og har de et forhold til muslimske ungdomsorganisasjoner? Ved å stille disse spørsmålene ønsket jeg å få en bedre forståelse av informantenes forhold til egen religiøsitet. Her ønsket jeg å se på informantenes fortellinger om sin egen religiøse tro og praksis. Hvilken grad de forteller at foreldrene er praktiserende muslimer, hvilken grad informantene deltar i aktiviteter utenfor hjemmet og hvilke aspekter de legger vekt på i sitt valg av venner er også temaer som trekkes fram. Gjennom å sammenligne informantenes fortellinger ønsket jeg å undersøke hvilke likheter og forskjeller som finnes i Haugesundungdommens og Osloungdommens fortellinger. Jeg ønsket også å undersøke om de kvinnelige og de mannlige informantene ga uttrykk for ulik forståelse av sin religion.

Når informantene har fortalt om sitt forhold til tro og hva som kjennetegner en god muslim er det ofte religiøse handlinger og moral som kommer i fokus. Noen trekker fram bønn og faste, andre mener respekt og holdninger ovenfor andre mennesker er viktig. Forskjellen mellom ungdommene i Haugesund og Oslo er at mens informantene i Haugesund snakker mer om lydighet og moralske handlinger ovenfor andre, snakker Osloungdommen mer om bønn og religiøse handlinger. På den ene siden kan dette være en ren tilfeldighet med tanke på at utvalget i denne oppgaven er meget lite. På den andre siden kan dette være et resultat av at mindre byer kan være mer transparent i den forstand at det er lett for andre å se hvilke handlinger som blir utført. En slik gjennomsiktighet kan føre til økt sosialt press. Suha fra Haugesund forteller at en av hovedgrunnene hennes for å slutte å gå i moskeen var at andre

kvinner baksnakket en jente som hadde sluttet å bruke hijab, hun selv prøvde å ta jenta i forsvar, men ble møtt med fiendtlighet. Suha mener at en god muslim ” er en muslim for seg selv, ikke for andre. Inni seg, en må ikke vise det ut”. For henne er religion først og fremst et indre anliggende etterfulgt av handlinger. Hun er ikke aktiv i moskeen og dette kan være hennes måte å vise at hun ikke er komfortabel med det sosiale presset hun finner i miljøet blant de som går i moskeen i Haugesund.

De kvinnelige informantene i dette utvalget ser ut til å ha mindre fokus på bønn som en religiøs plikt enn hva mennene har. Flere av guttene trakk frem bønn som det første kjennetegnet på en god muslim, og samtlige fortalte at de ber regelmessig. Det at bønnen har en så fremtredende rolle i guttenes forhold til sin tro, kan henge sammen med det faktum at Islam stiller ulike krav til menn og kvinner når det kommer til religiøs deltagelse. Et eksempel på dette er at kvinner er unntatt kravet om å be fredagsbønnen i moskeen grunnet sine plikter i hjemmet. Om guttene er oftere i moskeen enn jentene kan det også være mulig at de blir mer bevisste sine religiøse plikter utenfor moskeen. Lydighet i ulike former blir nevnt av flertallet av kvinnene, de mener det er viktig å respektere foreldre og følge regler, noe som kan tyde på at det stilles strengere moralske krav mot dem enn mot guttene. Dette samsvarer med funn i flere tidligere studier (Løvgren 2007:79-81; Jacobsen 2002:150-151). Jentene snakker også i større grad enn guttene om troen som et eget valg og at man skal være muslim for seg selv, ikke for andre. Individualisering og privatisering av religionen, samt kvinners frihet til å foreta egne valg, er hovedpunkter i det som Jacobsen kaller ”den privatiserte tendensen”. I mitt materiale er dette elementer som kommer mest til syne hos de kvinnelige informantene.

Den islamske sosialiseringen som Østberg (2003:33) viser til i sin studie fra 90-tallet, innebærer at den religiøse livsverden skal være en naturlig del av dagliglivet. I min studie kan måten informantene forteller om familiens forhold til Islam og sin egen praksis, tyde på at foreldrenes måte å praktisere på gjør det naturlig for barna å følge de samme rutinene, spesielt i forhold til bønn. Dette kommer spesielt godt til syne hos de mannlige informantene. De mener deres verdier samsvarer med sine foreldre og forteller om religiøs praksis som er lik deres egen praksis. De er meget bevisste sitt forhold til religion og verdier, både i seg selv og i forhold til foreldrene. Guttene i denne studien synes å oppgi verdier som samsvarer mer med foreldrenes verdier i noe større grad enn jentene. En mulig forklaring på dette er at det er noe strengere krav til gutter enn jenter når det kommer til religiøs deltagelse. Jentene sine fortellinger indikerer at deres verdier og religiøse praksis er påvirket av, men ikke

nødvendigvis er lik foreldrenes. Jacobsen (2002:205-206) fant i sin studie at informantene mente det var forskjell på hvordan religion gikk inn i dagliglivet i Norge i forhold til foreldrenes hjemland. Fortellingene til de kvinnelige informantene i min studie kan kanskje tyde på at jentene oppjonerer mot foreldrenes krav ovenfor jenter. Deres religiøse praksis kan indikere at de vektlegger det frie valget som en grunnleggende moralsk kategori.

Fortellingene til Adel, Malika, Ahmad og flere av de andre ungdommene kan tyde på at informantene i Haugesund oppgir mer enn informantene i Oslo at de har verdier som samsvarer med foreldrene sine. Dette kan kanskje forklares med hvordan islamsk sosialisering og religiøs opplæring skjer på arenaer som har ulik betydning i de to byene. I Haugesund foregår større deler av den religiøse opplæringen på hjemmebane enn i Oslo. For de unge muslimene i Haugesund er familielivet den viktigste arenaen for islamsk sosialisering og religiøs opplæring.

Flere informanter fortalte at deres familier i ulik grad feiret jul i hjemmet. Også de pakistanske informantene i Østberg sin studie (2003:74-75) fortalte at de deltok i juleforberedelser og julearrangementer, men dette var hovedsakelig gjennom skolen, og få familier hadde noen form for feiring hjemme. Julefortellingene til informantene mine kan tyde på at julen ikke nødvendigvis ses på som en religiøs høytid, men som en tradisjon som også praktiseres av de som ikke regner seg selv for å være kristne. Det er også mulig at de ser på julen som en religiøs høytid, men at de velger å delta i de sosiale og sekulære aspektene i den. Det å delta i julefeiringen kan være med på å gi en følelse av tilhørighet og fellesskap med det øvrige norske samfunnet, noe som kommer til uttrykk når Noor forteller at hun og hennes familie ser på tv og koser seg som norske barn. At min studie synes å vise en høyere deltakelse av julefeiring i hjemmet enn Østbergs studie, kan være et tegn på at migranternes forhold til julen er i endring, og at det blir mer akseptert å delta i denne feiringen. Det må også nevnes at disse funnene kan være påvirket av at utvalget er lite. Samtlige av Østberg sine informanter hadde norsk-pakistansk bakgrunn, det er dermed også en mulighet for at ulikhetene kan tilskrives kulturelle forskjeller da mine informanter hovedsakelig var fra ulike land i Midtøsten eller Nord-Afrika.

Deltakelse er viktig for informantene, og flertallet er aktive i moskeen minst en gang i uken. De vektlegger fredagsbønnen i moskeen og flere forteller at de går i moskeen daglig under ramadan. Deltakelsen er høyere hos guttene enn hos jentene. Familiene til to av jentene har

valgt å ikke være religiøst aktive i moskeer der de bor, og de to andre jentene forteller at de i større grad prioriterer skolearbeid. Flere forteller at de legger stort fokus på skolearbeid og tidvis velger å prioritere dette fremfor det religiøse. Kvinner er fritatt fra bønn og faste under menstruasjon og dette kan også være en medvirkende faktor til at deres deltakelse i religiøse aktiviteter ikke alltid er stabil. Informantenes fortellinger gir uttrykk for at foreldrene har forskjellig religiøs praksis enn dem selv. De identifiserer seg med foreldrenes tradisjon men kopierer den ikke og understreker derved at de er reflekterte med tanke på moral og sin tro.

Studier har vist at moskeer, koranskoler og muslimske ungdoms- og studentorganisasjoner ofte legger vekt på religiøs identitet, samtidig som de har et fokus på forståelse og respekt mellom ulike kulturer (Jacobsen 2002:218). Slike organisasjoner jobber gjerne med å styrke unge muslimers identitet. I Haugesund finnes det få koranskoler og ingen muslimske ungdomsorganisasjoner eller boligområder med større muslimsk populasjon. Her kommer Vard-modellen til syne gjennom informantenes fortellinger om fritidsaktiviteter. Flere av informantene fra Haugesund spiller aktivt fotball, mens få fra Oslo gjør det. Dette kan være tilfeldig, men det kan også indikere at Vard sin måte å trekke hele familier inn i klubben og tilby leksehjelp, tolketjenester og mer, har blitt tatt godt imot blant byens innbyggere. Fotballen blir ved hjelp av Vard-modellen en kulturell brobygger og et sosialt samlingspunkt i Haugesund. Familien til Zahra og Ammar er et eksempel på dette, i deres familie drar både barn, ungdom og voksne, sammen med venner og spiller fotball i helgene.

Informanter fra både Oslo og Haugesund deltar i mange ulike fritidsaktiviteter, både uorganisert og organisert. Når de forteller om sine venner legger de vekt på at det er personlighet som er avgjørende, ikke hvorvidt de har samme religion som de selv eller hvilket land de er fra.

8.2 Identitet

Videre fokuserte jeg på informantenes fortellinger om egen identitet. For å belyse dette temaet spurte jeg: Hvilke aspekter vektlegger muslimsk ungdom i Oslo og Haugesund ved sin identitet? Ved å spørre informantene hvordan de vil beskrive seg selv, ønsket jeg å se hvorvidt de vektlegger religion. Jeg ønsket også å se om deres identitet ville være påvirket av kjønn og bosted.

Religion er ikke et tema når informantene i denne studien snakker om sin identitet. Sentralt i deres historier er fortellinger om fritidsaktiviteter, interesser og personlighetstrekk. Informantenes vektlegging av denne typen informasjon når de forteller hvem de er, kan indikere at de opplever å bli kategorisert som annerledes. I stedet for å styrke informantenes identitet som muslimer, kan deres utsagn tyde på at det fremprovoserer en motreaksjon hos informantene, og at opplevelser av motstand og å bli sett på som annerledes, heller styrker behovet for å bli identifisert som ”vanlig” ungdom. Det er vanlig at majoritetsgrupper framstiller seg selv og ser på seg selv som vanlige, mens medlemmer av minoriteter definerer seg som annerledes i relasjon til majoriteten. En annen tolkningsmulighet er at informantene i denne studien føler seg lik andre og oppfatter seg selv som en del av flertallet. Å beskrive seg selv som ”vanlig” er også utbredt blant ungdom, og slike beskrivelser kan tyde på at informantene ikke føler seg annerledes enn annen ungdom.

Funn i dette materialet kan tyde på at sosialisering og identitetsskaping har ulike forutsetninger for å få bidrag fra det sosiale fellesskapet i de to ulike byene informantene bor i. I Haugesund forteller informantene at de har god kontakt med naboene, og det kan se ut som om Vard-modellen er med på å skape et godt grunnlag for dialog og tilhørighet i nabolagene de bor i. I storbyen Oslo ser vi at det er mindre tegn til sosiale fellesskap i nabolagene, men større mulighet for fellesskap på andre arenaer, eksempelvis i moskeenes ungdomsorganisasjoner.

8.3 Media

Hvilket syn har informantene på medias presentasjon av muslimer og islam? I denne delen lot jeg informantene fortelle hvilke tanker de har rundt debatter og aktuelle saker knyttet opp til deres religion. Informantene i denne studien mente at media hadde sin innvirkning på samfunnets forståelse av islam og muslimer. Informantene gir ikke uttrykk for at opplevelser av å bli sett på som representanter for sin religion føles som en belastning. Derimot uttrykte ungdommene en frustrasjon over medias måte å formidle saker som har med islam å gjøre. De mener media fremstiller deres religion på en måte som vitner om mangel på forståelse, innsikt og respekt. Enkelte informanter velger å tie stille for å unngå å måtte forsvare seg selv og sitt syn hver gang en debatt dukker opp. Flere av informantene virker å sitte inne med en følelse av avmakt i forhold til media sin framstilling av deres religion. Andre forsøker å være en del av prosessen for å endre samfunnets forståelse av islam.

8.4 Refleksjon

Jeg brukte snøballmetoden for å komme i kontakt med mine informanter. Snøballmetoden har sine svakheter, en av disse er at informantene ofte kommer fra samme miljø og man får et utvalg som er for snevert sammensatt. Ved hjelp av ressursentre og fritidsklubber, har jeg langt på vei greid å unngå dette, jeg har holdt meg på en maksimumsgrense på to informanter for hvert nettverk. En annen svakhet ved snøballmetoden er at informanten gjerne må være motivert til å bruke tid og delta på intervjuer. Mennesker som ikke er interessert i temaet er sjeldent en del av utvalget.

Å kontakte informanter gjennom fritidsklubber og organisasjoner kan være utfordrende. I flere fritidsklubber er ungdommene blitt vant til å formidle islam til utenforstående og reflektere over sin religionstilhørighet grunnet stor pågang fra både forskere og journalister. Dette kan føre til at informantene gir de svarene de tror forskeren er ute etter. Dersom jeg skulle følge oppgaven opp ved en senere anledning vil jeg være mer bevisst på dette i Osloområdet. Etter tips fra en klubbleder unngikk jeg fritidsklubbene med mest pågang. Informantene i denne studien hadde ikke erfaring med å formidle islam på denne måten og jeg følte ikke at de tilpasset sine svar etter hva jeg ønsket å høre. Jeg fikk inntrykk av at mine informanter syntes det var spennende å bli intervjuet og at det var kjekt å få kunne fortelle om seg selv.

Fordi Haugesund er en relativt liten by med tanke på antall muslimske innbyggere, var anonymisering av informanter en utfordring. Det var viktig at ungdommene sin fortelling om egen religiøsitet kom til syne uten at deres anonymitet ble kompromittert. Deres fortellinger var imidlertid ordlagt på en slik måte at det var behov for få endringer.

Jeg kan ikke si noe sikkert om informasjonen som kom frem i intervjuene er preget av mitt kjønn. Jeg opplevde imidlertid at både jenter og gutter åpnet seg lett opp til meg og var avslappet i intervjusituasjonen. I forkant av intervjuene hadde jeg litt kontakt med flere av foreldrene, da de ønsket mer utfyllende informasjon om studien før de gav sitt samtykke. Ungdommenes åpenhet kan være en følge av foreldrenes godkjennelse.

8.5 Avsluttende kommentarer

De tidligere studiene jeg har sett på mens jeg jobbet med denne oppgaven er alle utført i osloområdet. Et av målene for denne studien har vært å sammenligne unge muslimer i Oslo og Haugesund, for å se om en kan finne forskjeller. Denne lille studien kan tyde på at det å se på ungdom fra en mellomstor by fra vestlandet sammen med ungdom fra storbyen Oslo er fruktbart. I tillegg ser vi at kjønnsforskjeller også kan bety en del.

Denne studien bærer preg av at utvalget er meget lite og funnene er på ingen måte representative. De kan ikke si noe om generelle tendenser i Norge, ei heller om muslimer i Norge eller i disse to byene. Denne avgrensede studien viser at det er behov for mer forskning om muslimer i ulike deler av landet.

Litteraturliste

Asheim, M.T., 2007. *Møter med Allah: En undersøkelse av personlig tro og religiøs praksis blant unge norskpakistanere*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Tilgjengelig fra:

https://www.uio.no/forskning/tverrfak/culcom/publikasjoner/Masteroppgave-Marie_Toreskaas_Asheim.pdf [Hentet 19. juli 2012].

Barstad, A. og Kirkeberg, M.I., 2003. *Levekår og ulikhet i storby: Utredninger til storbymeldingen, del 2* [online]. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra:

http://www.ssb.no/emner/00/02/notat_200334/notat_200334.pdf [Hentet 30. januar 2012].

Bredal, A., 2006. *"Vi er jo en familie": Arrangerte ekteskap, autonomi og fellesskap blant unge norsk-asiater*. Oslo: Unipax

Dagbladet, 2009, 13. mai. *Frp vil forby hijab i skolen* [online]. Tilgjengelig fra:

<http://www.dagbladet.no/2009/05/13/nyheter/frp/hijab/innenriks/6197866/> [Hentet 21. oktober 2011].

Daugstad, G. og Østby, L., 2009. Det flerkulturelle Norge: Et mangfold av tro og livssyn.

Samfunnsspeilet. 23 (3), s. 14-21. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/ssp/utg/200903/ssp.pdf> [Hentet 2. februar 2012].

Djuve, A.B. og Hagen, K., 1995. *Skaff meg en jobb: levekår blant flyktninger i Oslo* [online].

Oslo: Fafo. Tilgjengelig fra: <http://www.fafo.no/pub/rapp/184/index.htm> [Hentet: 25. januar 2012].

Fossbråten, L., 2011. *Identitet, selvbilde og selvfølelse* [online]. Senter for livslang læring ved

Høgskolen i Lillehammer. Tilgjengelig fra: <http://ndla.no/nb/node/27069> [Hentet 6. juli 2012].

Frøyland, L.R. og Gjerustad, C., 2012. *Vennskap, utdanning og framtidsplaner: Forskjeller og likheter blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i Oslo* [online]. NOVA rapport

5/2012. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Tilgjengelig fra: http://www.nova.no/asset/5568/1/5568_1.pdf [Hentet 23. juli 2012]

Furseth, I. og Repstad, P., 2003. *Innføring i religionssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Furseth, I., 2006. *From Quest for Truth to Being Oneself: Religious Change in Life Stories*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus. 2011. *Liste over registrerte og uregistrerte tros- og livssynssamfunn i Oslo og Akershus* [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=5017> [Hentet 15. januar 2012].

Fylkesmannen i Rogaland. 2011. *Årsrapport for trus- og livssynssamfunn i Rogaland 2010* [online]. Stavanger. Tilgjengelig fra: <http://fylkesmannen.no/fagom.aspx?m=36605&amid=3481987> [Hentet 27. februar 2012].

Gullestad, M., 2002. *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hauge, Å.L., 2007. Identitet og sted: En sammenligning av tre identitetsteorier. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* [online]. Vol 44, nummer 8, s. 980-987. Tilgjengelig fra: http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=28415&a=2 [Hentet 7. februar 2012].

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. 2008. *Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder* [online]. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Tilgjengelig fra: http://www.imdi.no/Documents/BrosjyrerHefterHaandbok/Arbeid_mot_tvangsekteskap_nettpdf [Hentet 28.juni 2012].

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. 2010. *Integrering i distriktskommunar: Ein kunnskapsstatus om integreringsprosessar og inkluderingsstiltak i distriktskommunar* [online]. IMDi-rapport 7-2010. Tilgjengelig fra: http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Regionalnytt/201007_Regionalnytt/Integrering_i_distriktskommunar.pdf [Hentet 25. januar 2012].

Jacobsen, C.M., 2002. *Tilhørighetens mange former: Unge muslimer i Norge*. Oslo: Unipax.

Jacobsen, C.M., 2011. *Islamic Traditions and Muslim Youth in Norway*. Leiden: Brill.

Kværne, P. og Vogt, K., 2002. *Religionsleksikon*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. 2004. *Fotball gir venner* [online]. Oslo: LNU. Tilgjengelig fra: <http://www.lnu.no/aktuelt/nyheter/nyhetsarkiv/eldre-saker/fotball-gir-venner/> [Hentet 25. januar 2012].

Løvgren, M., 2007. *Identifisering og forhandling: Somaliske jenter i Norge*. (masteroppgave, Universitetet i Oslo). Tilgjengelig fra: <http://www.duo.uio.no/publ/iss/2007/68228/Identifisering.pdf> [Hentet 19. juli 2012].

Pedersen, I.H., 2011. *Fakta og tall* [online]. Haugesund: Haugesund kommune. Tilgjengelig fra: <http://www.haugesund.kommune.no/om-kommunen/fakta-og-tall> [Hentet 2. februar 2012].

Skarsaune, E., 2006. *Mann og muslim i "likestillingslandet": En studie av maskulinitetsfortellinger blant muslimske menn i Oslo*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Tilgjengelig fra: <http://www.duo.uio.no/publ/IKOS/2006/42886/Skarsauneferdig.pdf> [Hentet 19. juli 2012].

Statistisk Sentralbyrå. 2011. *Folkemengde 1. oktober 2011 og endringene i 3. kvartal 2011. Rogaland* [online]. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/folkendrkv/2011k3/kvart11.html> [Hentet 25. januar 2012].

Statistisk Sentralbyrå. 2011. *Folkemengde og areal i tettsteder. Kommune. 1. januar 2011* [online]. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/befteft/tab-2011-06-17-02.html> [Hentet 7. juli 2012].

Statistisk Sentralbyrå. 2011. *Medlemmer i trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja, etter religion/livssyn. Fylke. 2006-2011* [online]. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/07/02/10/trosamf/tab-2011-12-06-02.html> [Hentet 6. juni 2012].

Statistisk Sentralbyrå. 2012. *Medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke, etter religion/livssyn. 1. januar. 2005-2011. Absolutte tall og endring i prosent* [online]. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/201201/07/tab-2012-03-07-01.html> [Hentet 04. juli 2012].

Stensrud, H., 2011. *Når stormen har stilnet: En kvalitativ studie av langtidseffekter hos personer som har vært utsatt for negativ medieeksponering*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Tilgjengelig fra: <http://www.duo.uio.no/publ/psykologi/2011/120615/MASTEROPPGAVEx-xferdig.pdf> [Hentet 19. juli 2012].

Svendsen, B., Johns, U.T., Brautaset, H. og Egebjerg, I., 2012. *Utviklingsrettet intersubjektiv psykoterapi med barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget.

Synnes, R.M., 2010. *Religiøsitet blant unge muslimer og kristne i Oslo: En komparativ analyse av åtte unge muslimer og kristnes fortellinger i et kjønnsperspektiv*. Masteroppgave, Det Teologiske Menighetsfakultet.

Verdens Gang, 2009, 21. februar. *Siv Jensen advarer mot snikinnføring av islam* [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=548187> [Hentet 21. oktober 2011]

Østberg, S., 2003. *Muslim i Norge: Religion og hvardagsliv blant unge norsk-pakistanere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg

Prosjektbeskrivelse

Foreløpig tittel: Identitetskonstruksjon blant muslimsk ungdom i Haugesund og Oslo: En komparativ analyse av unge muslimers egne fortellinger om deres identitet

Temabeskrivelse, mål: I denne masteroppgaven ønsker jeg å sammenlikne muslimsk ungdom i Oslo og Haugesundsområdet, med vekt på religiøs og kulturell identitet. Informantene vil bestå av to jenter og to gutter i ungdomsskolealder fra Haugesund, samt to jenter og to gutter i samme aldersgruppe fra Oslo. Utvalget er lite, og kan dermed ikke si noe om generelle tendenser i Norge, men det kan likevel si litt om forskjellene på identitetskonstruksjonens prosess blant muslimsk ungdom i Haugesund og Oslo.

Tidligere forskning: Det finnes lite forskning på hvorvidt identitetskonstruksjon foregår på ulikt vis i storby og småby. Som Norges hovedstad har Oslo et vesentlig høyere innbyggertall. Oslo har også et stort mangfold i forhold til Haugesund, noe som sammen med det høye innbyggertallet gjør det lettere å bygge sosiale nettverk med lik etnisk og religiøs bakgrunn. Med tanke på at både den politiske eliten og flertallet av landets medier også holder til i Oslo, vil det være naturlig at Oslos mangfold påvirker disse. Er det slik at dette har innvirkning på muslimsk ungdoms identitetskonstruksjon i Oslo og Haugesundsområdet?

Studier har vist at moskeer, koranskoler og muslimske ungdoms- og studentorganisasjoner ofte har et fokus på forståelse og respekt mellom ulike kulturer, samtidig som de legger vekt på religiøs identitet. Slike organisasjoner jobber gjerne med å styrke unge muslimers identitet. Hvordan blir dette i Haugesund, hvor det finnes få eller ingen slike organisasjoner, koranskoler, eller boligområder med større muslimsk populasjon? Konstruerer de identitet på samme vis, men som kommer til uttrykk på ulikt vis avhengig av stedet de befinner seg på og alle faktorene som da påvirker deres presentasjon av selvet?

Utvalg: Jeg vil benytte kvalitativ metode, og ønsker å foreta åtte intervjuer. Informantene vil bestå av to jenter og to gutter i ungdomsskolealder fra Haugesund, samt to jenter og to gutter i samme aldersgruppe fra Oslo.

Hva jeg forventer å finne: Jeg har selv jobbet med muslimsk barn og ungdom i både Oslo og Haugesund, og har gjennom dette fått inntrykk av at man i Oslo er mer bevisst sin religiøse identitet i dagliglivet. Jeg tror muslimsk ungdom i Haugesund konstruerer og forholder seg til identitet på et mer ubevisst plan. Likevel er jeg usikker på hvor stor betydning demografien har for identitetskonstruksjonen. I Haugesund har man langt færre muslimer og ingen spesifikke bydeler eller skoler med større muslimsk befolkningstetthet, dette kan også føre til at den muslimske ungdommen er mer bevisst sin annerledeshet i forhold til flertallet.

Informasjonsskriv med samtykkeerklæring

Jeg er masterstudent i religion og samfunn ved Det teologiske menighetsfakultet i Oslo. Min veileder er Inger Furseth. Jeg er i ferd med å skrive min masteroppgave med arbeidstittel; ”Identitetskonstruksjon blant muslimsk ungdom i Haugesund og Oslo”. I den sammenheng ønsker jeg å snakke med ungdom i alderen 13-16år (ungdomsskolealder).

Det er frivillig å delta i undersøkelsen og det er mulig å trekke seg når som helst frem til prosjektslutt, uten å oppgi grunn. Jeg vil ta samtalen opp på bånd, og kommer også til å ta notater underveis. Alle opplysningene blir behandlet konfidensielt og informasjonen vil anonymiseres slik at det som kommer frem i intervjuene ikke kan knyttes opp til bestemte personer. Når oppgaven er ferdig vil alt materiale fra intervjuene bli slettet. Oppgaven er beregnet ferdig høsten 2011.

Intervju av personer som ikke er myndige krever tillatelse fra foreldre/foresatte. Jeg ber derfor om underskrift på svarslippen nedenfor om det samtykkes i deltagelse.

Jeg kan kontaktes på tlf. 920 99 491 eller på e-post: malin_simonsen@hotmail.com dersom du/dere har spørsmål.

Vennlig hilsen Malin Simonsen

.....

Jeg/vi samtykker at ..... får delta på intervju og er kjent med at opplysninger blir behandlet konfidensielt.

Underskrift .....

Intervjuguide

Introduksjon

- * Hils på, ønske velkommen og takke for at informanten ønsket å stille opp på intervjuet
- * Kort presentasjon av meg selv
- * Fortell informanten om hensikten med intervjuet
- * Gjennomgåelse av informasjonsskrivet
- * (evt. Høre om informanten har noen spørsmål eller noe hun/han vil si før vi begynner?)
- * Forsikr informanten at det ikke finnes riktige eller gale svar på de spørsmålene jeg stiller

Personlig bakgrunn

1. Navn
2. Alder
3. Bosted
4. Familiesituasjon (antall familiemedlemmer, alder på disse og familiens bakgrunn, hvor de kommer fra og hvor lenge de har vært her i Norge, evt. om de har bodd andre steder i Norge før de kom der de er nå, foreldres utdanning og yrke)

Identitet

5. Hvordan vil du beskrive deg selv?

Religiøs aktivitet

6. Beskriv hva du mener er en god muslim
7. Hvilke av de fem søylene praktiserer du? (trosbekjennelsen, bønn, almisse/velferd, fasten og pilegrimsreisen)
8. Går du ofte i moskeen? Hvor ofte?
9. Går du, eller har du gått på koranskole?
10. Finnes det noen muslimske ungdomsorganisasjoner der hvor du bor? Hvis ja, har du noensinne vært medlem eller deltatt i disse? Hva gjorde dere der? Hva likte du /hva likte du ikke?
11. Tror du at din hverdag (/praktisering av islam?) skiller seg noe fra muslimsk ungdom andre steder i landet?

Fritid og venner

12. Hvilke fritidsaktiviteter er du med på?

13. Beskriv vennene dine. (Hvem er du mest sammen med? Hva gjør dere? Er de muslimer, kristne, vet ikke?)

Familie

14. Hva gjør dere i familien i forbindelse med høytider? (eid, jul)

15. Hva synes du om måten dine foreldre praktiserer Islam?

16. Føler du at din familie skiller seg ut fra andre familier i nabolaget? (møblering, ritualer, kosthold, klesdrakt, annet)

Samfunn og media

17. Det har vært mange debatter i media om islam. Hva synes du om disse? (hijabdebatten, tvangsekteskap, Muhammed-karikaturene.)

Fremtiden

18. Hva har du lyst til å bli når du blir voksen?

Veiledende spørsmål og forklaringer ved behov

Avsluttende spørsmål og kommentarer

* Er det noe mer du ønsker å fortelle før vi avslutter?

* Takke for deltagelsen

* Spør om jeg evt. kan ringe eller komme tilbake og stille oppfølgingsspørsmål?